

Ks. Stanisław Karkosza scj

**DZIAŁALNOŚĆ
REKOLEKCYJNO-MISYJNA
ZGROMADZENIA KSIĘŻY
NAJŚW. SERCA JEZUSOWEGO
W POLSCE W LATACH 1936–1986**

**Kuria Prowincjalna Księży Sercanów
Kraków 1993**

Przedruk pracy magisterskiej napisanej w Wyższym Seminarium Misyjnym
w Stadnikach 1987 r.

Przeznaczone wyłącznie do użytku wewnętrznego

Wykaz skrótów

- AKP Archiwum Kurii Prowincjalnej Księży Najświętszego Serca Jezusowego w Krakowie
- AMK Archiwum Misji Krajowych Księży Najświętszego Serca Jezusowego w Krakowie
- AMW Archiwum Misyjne Prowincji Wielkoposko-Mazowieckiej OO. Jezuitów w Warszawie
- ATK Akademia Teologii Katolickiej w Warszawie
- KUL Katolicki Uniwersytet Lubelski
- NSB Najświętsze Serce Boże
- NSJ Najświętsze Serce Jezusa
- OS L. Dehon, Oeuvres Sociales, Napoli 1976 r.
- OO Ojcowie
- St.D. Studia Dehoniana (wersja francuska)
- SCJ Sacerdotes Cordis Jesu
- T Teczka
- TJ Towarzystwo Jezusowe
- ŻiO H. Dorresteijn, Życie i Osobowość Ojca Dehona, Kraków 1958 r.

WSTĘP

Zgromadzenie Księży Najświętszego Serca Jezusa zostało przeszczone na teren Polski w roku 1928 za pośrednictwem ks. Kazimierza Wiehecia. Przybrało tu popularną nazwę: Księża Sercanie. Jedną z form działalności Zgromadzenia na terenie kraju stały się misje i rekolekcje parafialne. Zostały one zapoczątkowane w 1936 roku na szerszą skalę podjęto je po II wojnie światowej. W roku 1986 minęło 50 lat pracy rekolekcyjno-misyjnej. Do tego czasu dzieło misji i rekolekcji krajowych nie posiada szerszego opracowania. Celem niniejszej pracy jest omówienie działalności misyjnej Księży Sercanów w kraju w latach 1936–1986, na tle warunków społeczno-politycznych, z uwzględnieniem organizacji pracy i zasięgu terytorialnego oddziaływania.

W pracy wykorzystano obszerne materiały o charakterze źródłowym, będące w posiadaniu Archiwum Kurii Prowincjalnej w Krakowie-Płaszowie. Były nimi przede wszystkim: Kroniki Misji, protokoły ze zjazdów misjonarzy, roczne sprawozdania z działalności grupy misyjnej, dokumentacja do Misji Intronizacyjnych, korespondencja misyjna oraz wszelkie dokumenty i materiały odnoszące się do tej działalności. Mówiąc o korespondencji, należy wymienić na pierwszym

miejscu korespondencję Zarządu Prowincji z Kuriami Diecezjalnymi w sprawie misji i z Dyrektorem Misji oraz zawiadamiania i zaproszenia na kursy i dni skupienia dla misjonarzy. Dużą pomocą była ponadto korespondencja zawierająca listy księży proboszczów oraz kopie listów wysyłanych przez Dyrektora i misjonarzy. Listy proboszczów miały różny charakter. Najczęściej były to zaproszenia do pracy misyjnej, opisy parafii z oceną jej religijności i moralności, ankiety przedmisyjne i wreszcie sprawozdania z odbytych misji i rekolekcji.

Ze względu na niekompletną liczbę sprawozdań z przeprowadzonych misji i rekolekcji oraz wiadomości o organizacji pracy w pierwszych latach działalności, najwięcej trudności w opracowaniu nastęrczały lata 1936–1962. Wywiady przeprowadzone z misjonarzmi tego okresu pozwoliły odtworzyć krystalizowanie się i organizowanie działalności, zaś zachowane zaproszenia i wykazy przeprowadzonych misji i rekolekcji, z wyszczególnieniem przydzielonych do tego prac misyjnych, przyczyniły się do określenia przybliżonego rozmiaru działalności. Dopiero od roku 1963 rozpoczęto prowadzenie kroniki Misji, zawierającej zasadniczo sprawozdania z wszystkich przeprowadzonych akcji misyjnych. Do roku 1986 skompletowano dzięki temu szesnaście tomów Kronik, które zostały oprawione i umieszczone w archiwum misyjnym, przy czym sprawozdania z lat 1963–1968 utworzyły jeden tom podobnie jak lata 1969–1970 i 1971–1972. Również sprawozdania z lat 1936–1962 zostały uporządkowane i oprawione w jednym tomie. Sprawozdania z roku 1986 są w trakcie kompletowania, stąd dane z tego roku nie zostały uwzględnione w niniejszej pracy.

Na uwagę zasługuje również fakt, że w opracowaniu specyficznego odcinka działalności rekolekcyjno-misyjnej — tworzenia

się, przebiegu i rozmiaru tzw. misji intronizacyjnych — posłużono się sześcioma kompletnymi tomami opracowanych i oprawionych Kronik Misji Intronizacyjnych z okresu współpracy z OO Jezuitami. Cennym dla sprawdzenia i poszerzenia tego okresu okazało się wykorzystanie również dokumentacji z lat współpracy, znajdującej się w Archiwum OO Jezuitów w Warszawie. Działalność samodzielna w tym zakresie misji również posiada wyczerpującą dokumentację z ilości przeprowadzonych prac i zasięgu terytorialnego oddziaływania we wspomnianych już Kronikach Misji, począwszy od roku 1964.

Praca niniejsza składa się z pięciu rozdziałów. W pierwszym zostanie przedstawiony obraz społeczno-gospodarczy i religijno-moralny Polski w latach 1936–1986, celem ukazania warunków pracy i organizacji misji sercańskich. Rozdział ten nakreśla obraz rzeczywistości, którą uwarunkowana była praca misjonarzy.

Drugi rozdział poświęcony będzie początkom pracy rekolekcyjno-misyjnej w Polsce i kształtowaniu się specyficznego, sercańskiego profilu prowadzonej działalności. Rys historyczny początków omówiony zostanie po uprzednim jednak wykazaniu, że dzieło apostołstwa misyjnego w kraju posiada głębokie zakorzenienie w duchowości i posłannictwie Zgromadzenia, na przykładzie duchowej sylwetki Założyciela i jego pierwszych dzieł.

W rozdziale trzecim omówiona zostanie organizacja pracy rekolekcyjno-misyjnej Sercanów. Zostaną wymienieni kolejni Dyrektorzy Misji, którzy przewodzili grupie misjonarzy, członkowie Rady Misyjnej — organu pomocniczego, oraz misjonarze zaangażowani w tę działalność; ich kompetencje, zadania i obowiązki. Również zostanie tu omówiona działalność grupy misjonarzy na Zjazdach Misjonarzy; główne założenia zjazdów, cele oraz owoce.

Kolejny rozdział, czwarty, traktować będzie o formach i metodach pracy rekolekcyjno-misyjnej, ze szczególnym uwzględnieniem misji intronizacyjnej, jako pierwszo planowej formy działalności. Praca intronizacyjna zostanie podzielona na dwa okresy: we współpracy z OO Jezuitami oraz samodzielny. Pozostałe formy to tradycyjne rekolekcje i misje parafialne oraz renowacje.

O skutkach, czyli rezultatach działalności misyjnej omawianego okresu mówić będzie rozdział piąty i zarazem ostatni tej pracy. W pierwszej kolejności zostaną przedstawione opinie księży proboszczów odnośnie samych misjonarzy oraz skutków rekolekcji w parafii, po uprzednim wymienieniu niektórych czynników warunkujących rezultaty prac misyjnych (dotyczących podmiotu i przedmiotu pracy oraz czynników zewnętrznych). Podana też zostanie opinia działalności misyjnej Sercanów w kraju w oczach Zgromadzenia (Kurii Generalnej i Zarządu Prowincji). Ostatni rozdział będzie zamykał statystyczny wykaz 50-lecia działalności rekolekcyjno-misyjnej.

Omówiony okres 50 lat pracy Księża Sercanów ma zobrazować i udokumentować apostołski charyzmat Zgromadzenia oraz jego wkład w odnowę moralną narodu.

Rozdział pierwszy

TŁO SPOŁECZNE I RELIGIJNO-MORALNE

1. Sytuacja społeczno-gospodarcza

Z odzyskaniem niepodległości państwowej w 1918 roku, przed narodem i Kościołem polskim wyłoniły się wielopłaszczyznowe zadania, dotyczące spraw gospodarczo-ekonomicznych oraz religijnych. Kościół zabiegał głównie o wzrost liczby duchowieństwa odpowiednio przygotowanego i wykształconego. Ważnym zadaniem była troska o rozwój zakonów, które niejednokrotnie umożliwiały prowadzenie uczelni. Do działających wydziałów teologicznych na Uniwersytetach w Krakowie i we Lwowie doszły wydziały w Warszawie i w Lublinie. Od roku 1918 rozpoczął swoją działalność Katolicki Uniwersytet Lubelski¹.

Zmieniona sytuacja społeczno-polityczna wymagała gruntownego zaangażowania się Kościoła w sprawy duszpasterskie. Niosła ona ze sobą wielkie nadzieje na poprawę dotychczasowej sytuacji, ale i konieczność przeprowadzenia

wielu reform, które by doprowadziły do faktycznego zjednoczenia państwowego. Szczególnie niekorzystnym zjawiskiem okresu międzywojennego były wzrastające nacjonalizmy, powodujące narastanie wzajemnych wrogości i nienawiści².

Sytuacja gospodarcza również nie była najlepsza, bowiem grabiona przez półtorawieczną niewolę Polska nie była w stanie w krótkim okresie 20-lecia międzywojennego odbudować i odrodzić główne płaszczyzny życia społeczno-politycznego. Sytuacja w Polsce nie należała tu do wyjątków, wziąwszy pod uwagę ogólnoświatowy kryzys gospodarczy tego okresu. Niemniej, lata międzywojenne charakteryzowały się wieloma dynamicznymi zmianami w dziedzinie gospodarczo-społecznej i należy to ocenić w kategoriach pozytywnych³.

Po klęsce wrześniowej, okres sześćdziesięcioletniej okupacji hitlerowskiej naznaczony był ogromnym wyniszczeniem ludności. W wyniku działań wojennych oraz terroru okupanta utraciło życie około 6 mln osób, a ponad 590 tys. zostało inwalidami⁴. Miliony Polaków zostało przesiedlonych lub wywiezionych na przymusowe roboty na teren Rzeszy Niemieckiej. Szczególnie wielkie zmiany przybrała likwidacja polskiej inteligencji oraz Kościoła. Zamordowano ponad 1800 księży diecezjalnych (18% ogólnej liczby), ponad 500 zakonników (w tym 270 kapłanów, co stanowi 16%) i około 150 sióstr zakonnych. Tysiące duchownych zostało wysiedlonych, znalazło się w obozach i w więzieniach, dzieląc losy całego narodu w eksterminacyjnej polityce okupanta⁵.

Walka z polskością dokonywała się również poprzez wydawanie przeciw polskiej hierarchii kościelnej szeregu antypolskich zarządzeń. Na terenach wcielonych do Rzeszy zakazano używać polskiego języka w praktykach religijnych, w kazaniach, w modlitwach wspólnych, pieśniach, podczas

przygotowania do Sakramentów, a nawet podczas spowiedzi. Ponadto zlikwidowano wiele świąt, mających wydzźwięk narodowościowy i patriotyczny, zakazano używania dzwonów, urządzania procesji itp.⁶⁾

Z okresem okupacji wiązało się wiele zaburzeń w życiu gospodarczym i moralno-religijnym narodu. Powszechnym niemal było zjawisko głodu, nędzy i chorób. Wyprowadzenie ludności i warunki, jakie stwarzał do życia okupant, w dużym stopniu determinowały ją do popełniania kradzieży, handlu wódką, wyzyskiwania, kłamstwa i wielu innych.

Zakończenie II wojny światowej, które przyniosło Polsce wyzwolenie, rozpoczęło nowy okres w dziejach narodu. Towarzyszyła mu zmiana systemu społeczno-politycznego, co miało też wpływ na zmianę życia moralno-politycznego. Oswobodzone państwo polskie stało się państwem ludowym o ukierunkowaniu socjalistycznym. O takiej formie ustroju zdecydowała partia komunistyczna w oparciu o zwycięski przemarsz Armii Czerwonej przez ziemie polskie. Z ustrojem tym wiązało się przeprowadzenie rewolucyjnych przemian niemal we wszystkich dziedzinach życia, jak również rozpoczęcie procesu marksistowskiej indoktrynacji narodu o niemal 1000-letniej chrześcijańskiej tradycji.

W nowych granicach Polski, które zostały znacznie zwężone na wschodzie, a poszerzone o odzyskane ziemie północne i zachodnie, tuż po wojnie ma miejsce gwałtowna migracja i repatriacja ludności. Ruch migracyjny objął przede wszystkim ludność ze wschodnich terenów na ziemie odzyskane⁷⁾. Dotyczyło to mieszkańców z republik: Litewskiej, Białoruskiej i Ukraińskiej. Do końca 1945 roku ogółem z terenu ZSRR powróciło do Polski 1 495 938 osób⁸⁾.

Gwałtownie narzucone przemiany nie tylko sprzyjały klasowemu rozwarstwieniu, ale równocześnie zdecydowały

o kierunkach rozwoju w płaszczyźnie społeczno-gospodarczej. Istotne znaczenie miał tutaj dekret o reformie rolnej oraz ustawa o nacjonalizacji przemysłu i całej gospodarki⁹⁾. W związku z tym, należy przede wszystkim powiedzieć o procesie industrializacji, polegającym na rozbudowaniu przemysłu oraz całych kompleksów i ośrodków przemysłowych. Wiąże się z tym ściśle proces urbanizacji, czyli rozbudowa miast, zwłaszcza w ośrodkach przemysłowych. Równocześnie, przemianom tym towarzyszyła migracja ludności, głównie z osiedli wiejskich do miast w poszukiwaniu nowych miejsc pracy, wyuczeniu zawodu; rozwój systemu usług, tworzenie się wielkich centrów produkcyjnych oraz powstawanie nowej hierarchii norm, wartości moralnych i kulturalnych¹⁰⁾.

Rozbudowie uspołecznionych przedsiębiorstw przemysłowych i usługowych towarzyszy odpowiednie podejście do pracy. Ponieważ w systemie socjalistycznym pracy ludzkiej przypisuje się priorytetowe znaczenie absolutyzujące ją — ponieważ ona stwarza człowieka i czyni go panem świata — dlatego też praca wyznacza cały rytm życia człowieka, decyduje o jego pozycji społecznej i materialnej, jest źródłem życiowych sukcesów i klęsk. Niemniej, skutkiem tego stanu rzeczy jest obniżenie wartości pracy, niska jakość produkcji, ogólny spadek moralności zawodowej u osób pracujących oraz wiele innych negatywnych skutków społecznych (marnotrawstwo, kradzieże, pijaństwo w miejscu pracy...) ¹¹⁾.

Szczególnie dotkliwymi przemianami została dotknięta wieś polska. Z powodu migracji jej mieszkańców do miast, zmienia się struktura wsi. Z jednej strony rolnikom powiększa się ilość gruntów, z drugiej, powstają państwowe sektory rolnej gospodarki uspołecznionej, przynoszące znikome korzyści produkcyjne. Praca rolnika staje się ciężka, często nieprzynosząca spodziewanych rezultatów i towarzyszy jej obawa przed kole-

ktywizacją gospodarstw oraz ciągły wzrost podatkowych opłat. Ponadto, sam poziom życia nie dorównuje miejskiemu pod względem kulturowym, materialnym i zawodowym¹²⁾.

Zachodzącym przemianom na polskiej wsi po II wojnie światowej towarzyszy wiele niekorzystnych zjawisk: „wykorieńczenie” ze swego środowiska, zanik aspiracji życiowych oraz pojawienie się różnych patologii społeczno-moralnych¹³⁾.

W latach powojennych dokonał się również wielki skok kulturowy w dziedzinie szkolnictwa. Pozwoliło to w dużej mierze zlikwidować analfabetyzm, zwłaszcza na wsi i podnieść przez to poziom wykształcenia ludności. Na wzrost poziomu aspiracji kulturowych duży wpływ wywarło oddziaływanie środków masowego przekazu (radia, prasy, telewizji) oraz różne publikacje¹⁴⁾. Niemniej jednak, w dziedzinę kultury i jej rozszerzania wkroczyła planowa indoktrynacja o orientacji materialistyczno-marksistowskiej, określonej mianem „kultury socjalistycznej”. Charakterystyczna jest jej monopolizacja i narzucanie jej całemu społeczeństwu katolickiemu. Celowi temu służą specjalne stowarzyszenia i czasopisma, np. Towarzystwo Krzewienia Kultury Świeckiej, które powstało z połączenia Stowarzyszenia Ateistów i Wolnomyślicieli oraz Towarzystwo Szkoły Świeckiej. Wydaje ono takie czasopisma, jak: Argumenty, Fakty i Myśli, Wychowanie oraz Człowiek i Światopogląd¹⁵⁾. Dokonuje się przy tym ostatniej cenzury tego wszystkiego, co sprzeciwia się wytycznym narzucanej ideologii marksistowskiej¹⁶⁾.

Rozpowszechnianie socjalizmu szczególnie nacechowane jest materialistycznym i ateistycznym poglądem na świat i człowieka, który ma na celu laicyzację i desakralizację życia społecznego a zwłaszcza osoby ludzkiej. Działanie to skierowane jest przede wszystkim do chrześcijańskiej młodzieży. Dokonuje się to poprzez tworzenie odpowiednich pro-

gramów szkolnych oraz propagandę przy pomocy środków masowego przekazu. Programuje się i rozpowszechnia odpowiednie wzorce zachowań, wartościowania, atakując przy tym tradycyjne normy postępowania moralnego, strzegące godności i świętości życia¹⁷⁾. Należy tu zauważyć, że etyczny wymiar wychowania w socjaliźmie zastąpiony został wymiarem politycznym. „Mimo przeciwnych deklaracji, głównym wzorcem proponowanym młodzieży przez wychowanie polityczne jest konformizm wobec podstawowych tez autorytatywnej ideologii i związanej z nią praktyki. Stąd rozsiew między płaszczyzną deklaracji a płaszczyzną praktyki”¹⁸⁾.

Efektom i owocem takiej indoktrynacji młodzieży ma być jej służalczość wobec aparatu państwowego, przyswojenie sobie zasad materializmu dialektycznego i historycznego, zminimalizowanie lub przekreślenie u młodzieży jakichkolwiek wartości religijnych i moralnych. W ramach dezintegracji świata wartości i postaw moralnych u młodzieży, lansuje się jako wzorzec postawę konsumpcyjną, utylitarystyczną, osiągnięcie za wszelką cenę sukcesu, przyjemności, zwłaszcza w dziedzinie seksualnej poprzez propagandę tzw. „wolnej miłości”, depersonalizację relacji międzyosobowych w społeczeństwie, pornografię itp.¹⁹⁾.

Z drugiej strony istnieje jednak wiele pozytywnych dążeń w życiu młodych, do których należy: szukanie i pragnienie pogłębienia trwałych wartości, tęsknota za tym co autentyczne, szukanie prawdy, bezinteresowności, wolności prawdziwej²⁰⁾. Wielowymiarowy kryzys w życiu młodych nie jest wynikiem tylko indoktrynacji, ale w równej mierze świadczy on o głębokim kryzysie życia małżeńskiego i rodzinnego. Na współczesny kryzys życia rodzinnego przede wszystkim wpłynęły przemiany społeczno-gospodarcze i kulturalne (industrializacja, urbanizacja, propagowanie nowego i odmiennego od dotychczasowego

światopoglądu i związanej z nim liberalnej obyczajowości — przerywania ciąży, antykoncepcji, rozwody i inne²¹⁾.

Zasygnalizowane wyżej przemiany pociągnęły za sobą zmianę struktury rodzinnej — z patriarchalnej w bardziej partnerską — a w konsekwencji zachwianie się systemu norm, ocen i wartości moralno-obyczajowych we wspólnocie rodzinnej. Coraz częściej ma się do czynienia z pracą zawodową kobiet — matek. Nie można ukryć, że taka sytuacja najczęściej ma bardzo destrukcyjny wpływ na spełnianie w rodzinie funkcji prokreacyjno-wychowawczej²²⁾.

Rodzina niejednokrotnie doświadcza różnych problemów, kryzysów i konfliktów, które z kolei mają istotny wpływ na kształtowanie się niewłaściwych postaw moralnych u dzieci. Na ogół, rodzina polska żyje w trudnych warunkach materialnych. Cierpi na brak mieszkań i inne niedomagania, które bardzo utrudniają jej prawidłowy rozwój i spełnianie swoich zadań. Z drugiej strony jej jedności i spójności zagraża egoizm małżonków, nastawienie utilitarne i konsumpcyjne, brak odpowiedzialności za współmałżonka i członków rodziny²³⁾.

Istotnym problemem wspólnoty rodzinnej jest brak wierności małżeńskiej, który wypływa przede wszystkim z niezrozumienia istoty i celu małżeństwa oraz z niewłaściwego przygotowania do życia seksualnego. Ten stan rzeczy rodzi postawę antyrodzicielską, niski poziom dzietności, nieodpowiedzialne rodzicielstwo, prowadzące najczęściej do przerywania ciąży. Ten zbrodniczy proceder pochłonął w okresie powojennym już około 25 mln istnień ludzkich. Sprzyja temu również mocno zakorzone w mentalności polskich rodzin przekonanie o eksplozji demograficznej. W rzeczywistości jest inaczej i mówi się poważnie o demograficznym zagrożeniu kraju²⁴⁾.

Problem zabijania poczętego a nienarodzonego życia ludzkiego jest tylko jednym z wielu patologii życia rodzinnego

i społecznego, powstałych w okresie powojennym. Należy jeszcze wskazać na rozpowszechniające się coraz bardziej pijaństwo, alkoholizm i narkomanię.

Chociaż zjawisko pijaństwa ma już swoje historyczne uzasadnienie w dziejach narodu²⁵⁾, to jednak jego szczególne nasilenie notuje się w dobie obecnej. Nie ulega wątpliwości, że jest to spowodowane niewłaściwą polityką władz rządzących, ale też w różnej mierze sprzyjają temu: kryzys i bezwład społeczno-gospodarczy, a zwłaszcza mocno zakorzeniona w życiu społecznym i rodzinnym obyczajowość alkoholowa²⁶⁾. W okresie powojennym notuje się stały wzrost spożycia alkoholu w przeliczeniu na jednego statystycznego mieszkańca. Pijaństwo i alkoholizm prowadzi do dezintegracji życia osobistego, rodzinnego jak i społeczno-narodowego stając się przyczyną bardzo wielu niekorzystnych zjawisk. Wprowadza nieład do podstawowych norm i wartości życia moralnego, religijnego czy kulturowego²⁷⁾.

Aktualnie, do patologii życia społecznego należy zaliczyć również narkomanię. Od około dziesięciu lat jest ona zjawiskiem w wymiarze społecznym. Jej przyczyną, obok wcześniej wymienionych, jest w dużej mierze kryzys wartości, brak sensu życia, pustka ideowa u współczesnej młodzieży.

Wszystkie ukazane potrzeby, jakie miały miejsce w Polsce w okresie powojennym, a zwłaszcza powstałe patologie życia społeczno-moralnego, mają istotny wpływ na poziom życia religijnego w społeczeństwie polskim. Przede wszystkim nastąpiło pewne zachwianie zmysłu religijnego, z czym wiąże się liberalizacja w dziedzinie postaw moralnych. W związku z tym, u większości wiernych ma miejsce urobienie sobie niewłaściwej hierarchii co do wartości życia społecznego, kulturowego i gospodarczego. To zachwianie uwidacznia się choćby w tendencji wzrostowej różnych patologii społecznych, które wyraźnie uwy-

pukła tekst ślubów jasnogórskich, oraz uwidacznia się ono w zanikaniu lub tylko pobieżnym i tradycyjnym traktowaniu praktyk życia religijnego²⁸⁾. W obliczu takiej sytuacji Kościół w Polsce stanął przed koniecznością intensywnej pracy duszpasterskiej i szukania sposobów przeciwdziałania powstawaniu i rozpowszechnianiu się niewłaściwych postaw i zachowań społecznych i religijno-moralnych. Działalność jego wciąż jest w dużym stopniu utrudniona czynnikami rządowymi, ideologią obcą narodowi od wieków chrześcijańskiemu.

2. Sytuacja Kościoła

Kościół Katolicki w Polsce w okresie międzywojennym, okupacji oraz powojennym, stawał w obliczu konkretnych potrzeb społeczeństwa, przeżywającego wielorakie braki oraz doświadczenia. By odpowiedzieć na znaki czasu towarzyszące tym okresom, Kościół wzmacnia swoje oddziaływanie duszpasterskie.

Lata międzywojenne to czas, kiedy Kościół, z jednej strony zabiega o odrodzenie struktur kościelnych, o powiększenie liczby duchowieństwa, klasztorów męskich i żeńskich; a z drugiej strony prowadzi intensywną pracę duszpasterską. Efekty tego zaangażowania, to liczba 12 200 kapłanów w roku 1939²⁹⁾ oraz wszechstronna służba wiernym w pogłębianiu i umacnianiu ich religijności: organizowanie specjalnych nabożeństw, częste udzielanie sakramentów, szerokie uprawianie kaznodziejstwa oraz prowadzenie katechizacji w szkole i poza szkołą. Na szczególną uwagę zasługują prowadzone w tym czasie na szeroką skalę misje ludowe i rekolekcyjne. Należy podkreślić, że działalność ta nie była krępowana i ograniczana ze strony państwa, stąd dawała dobre rezultaty i coraz bardziej się rozwijała i udoskonalała³⁰⁾.

W okresie międzywojennym obserwujemy wielki rozwój zakonów, który do tej pory był zahamowany. Wzrasta ich liczba, kilkakrotnie zwiększa się liczba zakonników — do nieco ponad 7 tys. przed samą wojną, mających do dyspozycji 350 domów zakonnych. Ze swoją działalnością: duszpasterstwa parafialnego, obsługiwania licznych popularnych ośrodków pielgrzymkowych, misji ludowych, prowadzenia szkół i działalności wydawniczej, docierał prawie do wszystkich warstw społecznych, oddziałując na poprawę ich życia moralno-religijnego³¹⁾.

Do istotnych zadań duszpasterskich w okresie przedwojennym należy zaangażowanie na rzecz integracji i jednoczenia narodu wobec tendencji nacjonalistycznych mniejszości narodowych (Żydów, Ukraińców i Niemców), wzniecających wzajemne nienawiści i wrogości³²⁾. Sprawie tej, w sposób wyjątkowy służył żywy kult Maryi. Stąd w 1920 roku zostało ustanowione święto Królowej Polski jako wypełnienie jednego ze ślubów Jana Kazimierza³³⁾.

Lata 1939–1945 przyniosły społeczeństwu polskiemu wstrząsające przemiany, tak intensywne i wielostronne, że trudno wręcz szukać analogii do nich w dotychczasowej historii Polski. Działalność Kościoła w tym okresie odpowiadała, na ile to było możliwe, potrzebie chwili. Kościół podzielił losy całego narodu, o czym świadczy choćby dyskryminacja życia religijnego, a przede wszystkim liczba zamordowanych i uwięzionych duchownych. Przeciwstawił się on polityce najeźdźcy, bronił wartości religijnych i narodowych. Pełnił więc swoją misję religijną i patriotyczną w chwilach najcięższych dla narodu³⁴⁾. Podejmował każdą nadarzącą się okazję do przeciwdziałania niszczyielskiej działalności okupanta oraz otaczał opieką duszpasterską jak najszersze kręgi wiernych. Niósł pomoc potrzebującym pokrzepienia tak duchowego jak i materialnego,

prowadził tajne nauczanie (kontynuowano również tajne studia teologiczne), a przede wszystkim ratował ludność przed śmiercią (głównie podczas akcji zagłady Żydów)³⁵.

Na szczególną uwagę zasługuje duszpasterskie zaangażowanie się zakonów i zgromadzeń zakonnych, które chociaż same doznały ciężkich strat, tak osobistych jak i mieszkalnych, nie ustawały w poszukiwaniu odpowiednich form działalności, by docierać z posługą duszpasterską do wiernych³⁶.

Po II wojnie światowej, kierunki duszpasterskiej działalności Kościoła nabierają szczególnej dynamiki rozwojowej. Wiąże się to ściśle ze zmianą systemu społeczno-politycznego, ukonstytuowanego na orientacji państwa laickiego i ateistycznego, przeciwstawnego zdecydowanie koncepcji chrześcijańskiej. Dochodzi do konfrontacji dwóch wielkich sił o przeciwnych orientacjach — komunizmu i katolicyzmu³⁷). Kościół zdaje sobie sprawę z nowej sytuacji, w której przyszło mu prowadzić swoją duszpasterską działalność. Toteż jego podstawowym dążeniem jest osiągnięcie konstytutywnej normalizacji prawnej z rządem PRL. To usankcjonowałoby Kościół jako osobę prawną i w konsekwencji, pozwoliło kontynuować w nieskrępowany sposób swą misję moralno-religijną w narodzie polskim³⁸). Relacje, które zaistniały między Państwem a Kościołem w okresie powojennym, miały istotny wpływ na kierunki powojennej działalności duszpasterskiej.

3. Główne kierunki działalności Kościoła w dobie powojennej

Praca duszpasterska w okresie powojennym skierowana była na „leczenie ran” zadanych Kościołowi i Narodowi w czasie okupacji oraz na odbudowę moralną społeczeństwa. Ko-

ściół rozpoczął olbrzymie dzieło restauracji na wszystkich prawie odcinkach, poczynając od zniszczonych kościołów i budynków parafialnych, poprzez dzieła charytatywne i pomocy najuboższym, kończąc na ogólnokrajowych akcjach duszpasterskich, mających na celu rehabilitację moralną narodu.

Do pracy przystąpiła uszczuplona wojną i okupacją liczba duchowieństwa: 32 biskupów, 8806 kapłanów diecezjalnych oraz 1499 zakonnych. Liczba wiernych w przeliczeniu na jednego kapłana wynosiła ok. 2060, skupionych w łącznie 5889 parafiach³⁹⁾. Straty okupacyjne duchowieństwa były bardzo duże, toteż Kościół tym energiczniej przystąpił do odbudowy struktur kościelnych, by podołać pracy dla wiernych.

Skutkiem braku odpowiedniej liczby kapłanów było obniżenie się poziomu życia moralno-religijnego, a nawet pewien indyferentyzm religijny części ludności. Zjawiskom tym sprzyjał wydatnie klimat propagowanej ideologii socjalistycznej. Stąd też duże znaczenie przypisywano prowadzonym głównie przez zakony rekolekcjom i misjom parafialnym⁴⁰⁾, mając za cel ratowanie moralne małżeństwa, uwrażliwienie na wzajemną pomoc materialną i moralną przy równoczesnym wykładaniu zasad moralności chrześcijańskiej w oparciu o Dekalog i Ewangelię.

Misje i rekolekcje, które uznano za najważniejsze narzędzie do poprawienia stanu religijnego i moralnego narodu, były prowadzone na dużą skalę już od 1945 r. W tym też roku zalecono przeprowadzenie takich ćwiczeń w każdej parafii wobec sygnałów duszpasterzy na wzmagające się pijaństwo, małą frekwencję młodzieży w kościołach itp. Misjonarzy zakonnych wydatnie wspomagały koła misjonarzy diecezjalnych, które powstawały w wielu diecezjach⁴¹⁾.

Na uwagę zasługuje tu również fakt wydania przez Episkopat specjalnego listu, zachęcającego do osobistego i ro-

dzinnego oddawania się pod opiekę Serca Bożego⁴²⁾. Miało to duże znaczenie w tworzeniu odpowiedniego podłoża dla idei misji intronizacyjnych Bożego Serca, tak później specyficznych dla Zgromadzenia Księży Sercanów.

Od tradycyjnych form duszpasterstwa zwyczajnego i nadzwyczajnego przechodzący powoli do nauczania bardziej pogłębionego, mając na uwadze potrzeby konkretnego środowiska. Wydarzeniami wielkiej wagi stały się wielkie akcje podejmowane w skali kraju, obejmujące miliony ludzi. Już w roku 1946 dokonano poświęcenia narodu polskiego Niepokalanemu Sercu Maryi w trzech etapach: 7 lipca uczyniły to parafie w całej Polsce, 15 sierpnia — diecezje, a 8 września dokonał ofiarowania narodu polskiego Prymas Polski A. Hlond, przy współudziale całego Episkopatu. Uroczystość ta zgromadziła ok. 1 mln wiernych na Jasnej Górze⁴³⁾.

Gigantyczne wprost rozmiary przybrał program pomocy duszpasterskiej i kaznodziejsko-katechetycznej dotyczący przygotowania narodu do obchodów Tysiąclecia Chrześcijaństwa w Polsce, wypracowany przez Prymasa Wyszyńskiego jeszcze podczas więzienia⁴⁴⁾. Składały się na niego: akt odnowienia ślubów króla Jana Kazimierza złożonych w 1656 r. w katedrze lwowskiej, którego dokonano 26 sierpnia 1956 r. na Jasnej Górze oraz 9-letnia Wielka Nowenna Milenijna przygotowująca naród do obchodów tysiąclecia chrztu Polski w 1966 r. Rozpoczęcie jej nastąpiło 3 maja 1957 r. uroczystą sumą pontyfikalną, odprawioną przez uwolnionego już Prymasa w klasztorze jasnogórskim⁴⁵⁾.

Tematy poszczególnych lat Nowenny podyktowane były konkretnymi zapotrzebowaniami na istniejące problemy i kryzysy w życiu moralno-religijnym narodu, które sygnalizowała również treść ślubów jasnogórskich. Wokół nich sku-

piła się też tematyka misji, rekolekcji i wszelkiego typu kaznodziejstwa i pracy katechetycznej.

Kopia obrazu Matki Bożej Janogórskiej, która w latach nowenny obeszła w uroczystej procesji wszystkie parafie kraju, stała się ogromną manifestacją przywiązania do wiary narodu polskiego, a jednocześnie jedyną w swoim rodzaju w takiej skali akcją rekolekcyjno-misyjną. Towarzyszyły jej zawsze serie nauk, masowe spowiedzi i Komunie Święte, regulowanie zatargów i wzajemnych waśni, spraw małżeńskich; będące wielkim świadectwem zachodzących zmian w narodzie w latach 1956–1966⁴⁶⁾.

Okres Wielkiej Nowenny był czasem szczególnie intensywnej działalności Episkopatu Polski. Począwszy od 1959 r. skierował on do wiernych szereg listów pasterskich i apeli. Wszystkie one traktowały o aktualnej sytuacji moralno-religijnej w polskim narodzie i Kościele, ukazując równocześnie sposoby naprawy złych obyczajów, kierunki duszpasterstwa dla odnowy życia osobistego, rodzinnego i społecznego. Listy i dokumenty Episkopatu, analizując najczęściej treść ślubów jasnogórskich, piętnowały różne patologie społeczne, pogłębiane oraz nowo zaistniałe w okresie powojennym, wskazując przy tym ich przyczyny i źródła pochodzenia. Szeroko zwłaszcza traktowały o problemie zabijania dzieci nienarodzonych (pierwszy list na ten temat już w 1952 r.), o demaralizacji w pracy, nieodpowiedzialności, nieróbstwie i kradzieżach, o konformizmie i postawie konsumpcyjnej⁴⁷⁾.

Dużo wagi poświęcono w listach również problemowi laicyzacji i programowej ateizacji narodu. Na 184 powojennych oficjalnych listów Konferencji Episkopatu, 102 zawierają potępienie tego narastającego niebezpiecznego zjawiska. Świadczy to dobitnie o realnym zagrożeniu narodu ateizacją⁴⁸⁾.

Episkopat wskazywał na różne sposoby i środki walki z niewłaściwą sytuacją społeczno-moralną. Odpowiedzialnym czynił w tej materii każdego człowieka, nawet niewierzącego, z racji posiadania przez wszystkich sumienia i zobowiązania do przestrzegania prawa naturalnego. Odpowiedzialna jest każda wspólnota, społeczność ludzka czysto zawodowa i parafialna, każdy kapłan i osoba Bogu konsekrowana⁴⁹⁾. Równocześnie Kościół popiera wszelkie oddolne inicjatywy zmierzające w tym kierunku, jak również inspiracje nowe, dostosowane do konkretnych potrzeb. Przykładem tego są wytyczne Episkopatu Polski dla Kościelnej Działalności Trzeźwościowej; akcja pod hasłem „Kielich życia”, mająca za zadanie wzbudzić szacunek dla każdego poczętego życia ludzkiego i zapobiec zbrodni dzieciobójstwa⁵⁰⁾.

Na treściach duszpasterstwa masowego zaważyła z pewnością w sposób szczególny postawa i osobowość Prymasa Tysiąclecia, Kard. Stefana Wyszyńskiego. Akcentowanie godności człowieka, pracy ludzkiej, godności Polaka, łącznie z przypomnianiem elementarnych praw nie tylko katolików, ale w ogóle ludzi, stanowi jedno z najbardziej akcentowanych i powtarzanych zagadnień w nauczaniu Prymasa. Wielka Nowenna Millenijna, która była jego autorstwa, miała przypomnieć każdemu Polakowi jego własne kulturowe korzenie, uświadomić jego narodową kulturę i religijną tożsamość w procesie ogólnego rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturowego⁵¹⁾.

Obchody rocznic kościelnych i narodowych, koronacje obrazów, masowe pielgrzymki na Jasną Górę i do innych sanktuariów, planowe akcje duszpasterskie pod takim czy innym hasłem, podejmowane w skali krajowej, miały w konkretnych warunkach życia polskiego duże znaczenie dla umocnienia poczucia religijnego i narodowej zarazem tożsamości, dla

mobilizowania ludzi do wewnętrznego wysiłku stania się lepszym człowiekiem⁵²⁾.

Kościół kładł szczególny nacisk na rozwijanie tradycyjnych i szukanie nowych form oddziaływania duszpasterskiego, mającego na celu kształtowanie religijności świadomej i odpowiedzialnej. Cel ten osiągnęto na różne sposoby. Ogromne usługi i zdobycze na tym polu zanotowało duszpasterstwo nadzwyczajne: rekolekcje i misje ludowe, prowadzone przez zakony i zgromadzenia zakonne, w którym udział ma również Zgromadzenie Księży Sercanów.

Przypisy:

- 1) J. Kłoczowski, *Kościół katolicki w świecie i w polsce*, Katowice 1986 r., s. 100.
- 2) *Tamże*, ss. 101–102.
- 3) L. Dyczewski, *Rodzina polska i kierunki jej przemian*, Warszawa 1981 r., s. 7.
- 4) *Przekroje terenowe 1945–1965*, Warszawa 1967 r., s. 5.
- 5) J. Kłoczowski, dz. cyt., s. 103.
- 6) K. Śmigiel, *Niszczenie polskiej administracji kościelnej. Konfiskata majątku kościelnego*, w: *Historia Kościoła w Polsce*, pr. zb. pod red., B. Kumora i Z. Obertyńskiego, Poznań-Warszawa 1979 r., t. II, 2, ss. 151–156.
- 7) J. Kłoczowski, dz. cyt., s. 105.
- 8) *Rocznik statystyczny 1948 r.*, Warszawa 1949 r., s. 28.
- 9) *Przekroje terenowe dz. cyt.*, s. 4.
- 10) L. Dyczewski, dz. cyt., ss. 43–44.
- 11) *Duszpasterski Synod Archidiecezji Krakowskiej 1972–1979*, t. I, Dokumenty, Kraków 1985 r., ss. 451–456.
- 12) *Tamże*, ss. 455–456.
- 13) J. Tokarczuk, *Wiś polska wczoraj i dziś*, Znak 103 (1962), ss. 18–57.
- 14) *Rocznik Statystyczny*, Warszawa 1955 r., s. 4, 211.
- 15) K. Dola, *Kościół katolicki w Polsce w latach 1944–1976*, w: B. Kumora i Z. Obertyński, dz. cyt., s. 237.
- 16) *Duszpasterski Synod*, dz. cyt., ss. 431–432.
- 17) *Archiwum Parafialne w Stadnikach*, Komunikat z 143 Konferencji Episkopatu Polski, Warszawa, 21 VI 1974 r., nr 2.

- 18) Duszpasterski Synod, dz. cyt., s. 385.
- 19) Tamże, ss. 385–387.
- 20) Duszpasterski Synod, dz. cyt., ss. 387–390.
- 21) J. Hojnowski, *Przeciw zagrożeniu narodu*, Kalwaria Zebrzydowska 1982 r., s. 10.
- 22) L. Dyczewski, dz. cyt., ss. 43–46; 46–52; 207–210.
- 23) Duszpasterski Synod, dz. cyt., ss. 353–355.
- 24) Duszpasterski Synod, dz. cyt., ss. 356–369; J. Hojnowski dz. cyt., s. 11.
- 25) T. Kulisiewicz, *Uzależnienie alkoholowe*, Warszawa 1982 r. ss. 11.
- 26) Duszpasterski Synod, dz. cyt., ss. 527–528; T. Kulisiewicz, dz. cyt., ss. 30–34.
- 27) Duszpasterski Synod, dz. cyt., s. 259; T. Krzyszowski, *Przewodnik abstynenta i działacza trzeźwości*, Warszawa 1984 r., s. 42.
- 28) Duszpasterski Synod, dz. cyt., ss. 340–343
- 29) J. Kłoczowski, dz. cyt., ss. 99–100.
- 30) H. E. Wyczawski, *Działalność religijna i społeczna*, w: *Historia Kościoła w Polsce*, dz. cyt., s. 51.
- 31) J. Kłoczowski, L. Mullerowa, J. Skarbek, *Zarys dziejów Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 1986 r., ss. 318–320.
- 32) J. Kłoczowski, dz. cyt., ss. 102–103.
- 33) A. Młotek, *Maryjne inspiracje w kształtowaniu wiary i moralności, Chrześcijanin w Świecie*, 14 (1982), nr 4–5 (106–107), s. 17.
- 34) W. Piwowarski, *Kościół ludowy a duszpasterstwo*, w: *Religijność ludowa*, Wrocław 1983 r., s. 340.
- 35) J. Kłoczowski, dz. cyt., ss. 103–104.
- 36) S. Wilk, *Zakony męskie w życiu religijnym okupowanej Polski*, w: *Życie religijne w Polsce pod okupacją hitlerowską 1939–1945*, Warszawa 1982 r., ss. 452–457.
- 37) K. Gołębiowski, *Stosunki między Państwem a Kościołem w 40-leciu powojennym*, *Materiały Problemowe*, Warszawa 1984 r., nr 4, ss. 62–64.
- 38) J. Majka, *Kościół jako opozycja moralna, Chrześcijanin w Świecie*, 14 (1982), nr 103, s. 12.
- 39) K. Dola, art. cyt., s. 197; J. Kłoczowski, dz. cyt., ss. 106–108.
- 40) M. Pirożyński, *Ze statystyki Kościoła Katolickiego w Polsce*, *Homo Dei*, 1946 r., nr 2, s. 81.
- 41) J. Kłoczowski, L. Mullerowa, J. Skarbek, dz. cyt., s. 400.
- 42) K. Dola, art. cyt., s. 199.
- 43) J. Kłoczowski, L. Mullerowa, J. Skarbek, dz. cyt., s. 400.

- 44) A. Micewski, Kardynał Wyszyński Prymas i Mąż Stanu, Pryż 1982 r., ss. 139 nn.
- 45) K. Dola, art. cyt., s. 214.
- 46) J. Kłoczowski, dz. cyt., s. 110.
- 47) Tamże; W. Piwowarski, art. cyt., s. 347.
- 48) W. Piwowarski, art. cyt., s. 347.
- 49) Tamże, ss. 347–348.
- 50) J. Hojnowski, dz. cyt., ss. 89–93.
- 51) J. Kłoczowski, L. Mullerowa, J. Skarbek, dz. cyt., ss. 403–404
- 52) J. Kłoczowski, L. Mullerowa, J. Skarbek, dz. cyt., s. 402.

Rozdział drugi

RYS HISTORYCZNY SERCAŃSKICH MISJI KRAJOWYCH

1. Ideał misji u Założyciela

Zgromadzenie Księży Najświętszego Serca Jezusowego (noszące w Polsce popularną nazwę Księży Sercanie) zostało założone we francuskiej miejscowości Saint-Quentin w roku 1878 przez ks. Leona Dehona. Powstało ono z głębokiego przeżycia wiary ks. L. Dehona¹⁾, z wnikliwej refleksji nad sensem swojego kapłaństwa w obliczu problemów socjalnych robotników i niesprawiedliwości społecznej, której był świadkiem w ówczesnej Francji.

Doszedł do wniosku, że przyczyną tego stanu sytuacji było odejście całych społeczeństw od Chrystusa, a w głębszym wymiarze, odrzucenie Jego Miłości.³⁾ Sam zaś oczarowany tą Miłością, pragnie naprawić zło przez swoje głębokie zjednoczenie z Chrystusem, osłabione od kilku już wieków przez renesans, racjonalizm, rewolucję i liberalizm³⁾.

Pasję swego życia, którą jest odrzucona miłość Chrystusa⁴⁾, chce zaszcześcić swoim uczniom, wstępującym do jego Zgromadzenia. Pragnie, aby miłość Chrystusa była fundamentem działalności Zgromadzenia niezależnie od tego, czy będzie to apostołstwo życia wewnętrznego, czy też przejawiające się w zewnętrznej pracy duszpasterskiej⁵⁾.

W chwili zakładania Zgromadzenia „Oblatów” Serca Jezusowego, a od 1884 roku — „Księża Serca Jezusowego”⁶⁾, sam ks. Dehon najprawdopodobniej nie miał jasno sprecyzowanego obrazu różnorodności form, w jakich Zgromadzenie będzie wyrażało zaangażowanie miłości i ofiary względem Serca Jezusowego. Również Ordynariusz diecezji Soissons, ks. bp Thibaudier, pod którego protektoratem Zgromadzenie powstało, stwierdził w swym przemówieniu na I Kapitule (1885 r.), że formy pracy wylaniają się nie tyle w wyniku zaprogramowanego wyboru, ile raczej w odpowiedzi na znaki czasu⁷⁾.

Tak też się stało. Doszło mianowicie do tego, że Zgromadzenie ks. Dehona przybrało w dużej mierze charakter misyjny. Choćbowiem nie miał on zamiaru zakładać zgromadzenia Misyjnego w ścisłym tego słowa znaczeniu, to jednak chciał od samego początku, by Zgromadzenie posiadało swoje misje i misjonarzy⁸⁾.

Myśl ta przewija się już w słynnym piśmie z końca 1881 roku, zawierającym prośbę Ojca Leona Jana Dehon o zatwierdzenie apostołskie i tym samym — wyjście poza granice diecezji. W ostatniej jego części znajdują się słowa: „Czerpiąc ducha ofiary z Serca Jezusowego, bylibyśmy szczęśliwi, gdybyśmy mieli wkrótce przedstawicieli również na misjach, szczególnie w tych krajach, w których wiara uległa obumarciu na skutek schizmy i gdzie wynagrodzenie kapłańskie wydawałoby się nam jednym z głównych środków prowadzących do odrodzenia”⁹⁾.

Mówiąc o tendencjach misyjnych Założyciela i Zgromadzenia, nie należy ich ograniczać wyłącznie do misji zagranicznych, bowiem ks. Dehon, ukazując je w wielkiej gamie działalności apostolskiej, nie wyklucza innych metod. Działalność zagraniczna posiada niewątpliwie w jego ujęciu dobitne znaczenie, niemniej jednak, pojawiają się inne formy działalności apostolskiej, a wśród nich, praca rekolekcyjno-misyjna w Ojczyźnie, której oddają się francuscy Sercanie¹⁰⁾.

Geneza wewnątrz-krajowej działalności misyjnej wiąże się ze zwolnieniem z diecezji Soissons dotychczasowych rekolekcyjnistów, Księża Misjonarzy (Lazarystów), przez bpa Thibaudier, który kontynuację tej działalności zaproponował Zgromadzeniu ks. Dehona. Bp Thibaudier, przedstawiając nowych rekolekcyjnistów i misjonarzy w swym Liście Wielkopostnym, określił ich jako „Kaznodziejów Roku Jubileuszowego (1886 r.)”¹¹⁾. W ciągu najbliższych dwóch lat, ośmiu Sercanów przemierzało miasta i wsie głosząc Słowo Boże na misjach, rekolekcjach, triduach czy też specjalnych konferencjach, zyskując sobie wszędzie uznanie u wiernych i duszpasterzy¹²⁾.

Z licznych wypowiedzi Ojca Dehona wynika, że sama w sobie działalność apostolska nie jest zasadniczym celem Zgromadzenia. U fundamentów jego powstania i postępowania było przeżywanie i propagowanie miłości wynagradzającej względem Bożego Serca. Wiąże się to z postacią aktywnej dyspozycyjności, której owocem stają się, coraz liczniej podejmowane prace apostolskie i misyjne, w których działalność misyjna jest już wyraźnie uwypuklona jako jedna z form zaangażowania apostolskiego Zgromadzenia, ks. Dehon wyraził się następująco: „Odtąd prowadzimy to życie miłości i wynagrodzenia, jakiego domagało się Serce Jezusa w imieniu Kościoła. Misje są jedną z form naszego składania się w ofierze Boskiemu Sercu” (31 XII 1923). Tak więc dzieło

misyjne to uprzywilejowany wyraz ukierunkowania Zgromadzenia na miłość i wynagrodzenie¹³⁾.

Ukierunkowanie apostołskie widział ks. Dehon przede wszystkim w działalności społecznej. Przy każdej nadarzającej się sposobności podkreślał potrzebę zaangażowania się kapłanów na rzecz sprawiedliwości społecznej, z orędziem ewangelicznej ekonomii zbawienia¹⁴⁾. Często podkreślał, że przepowiadanie kapłana powinno być działalnością w najwyższym stopniu społeczną¹⁵⁾. Również w szkolnictwie, jak i innych dziedzinach życia, powinna być uwzględniona kwestia społeczna w oparciu o wartości ewangeliczne.¹⁶⁾

Należy zaznaczyć, że wszystkie formy niesprawiedliwości społecznej były spowodowane postępującym przemysłowieniem, urbanizacją, z którymi w parze szły: z jednej strony zachłanność klasy posiadającej środki wytwórcze, prowadzące do wyzysku robotników; z drugiej — implikacja tej sytuacji — ich nędza materialna i moralna. Sytuacja ta, co z całym przekonaniem podkreślał i głosił ks. Dehon, była do złagodzenia jedynie poprzez autentyczne warunki, jakie niesie ze sobą Ewangelia, nie zaś (a istniały takie próby) poprzez różnego rodzaju teorie, bądź koncepcje państwowe, które zawsze prowadziły do uprzywilejowania jednej tylko warstwy społecznej¹⁷⁾.

Aby odpowiedzieć na te potrzeby, ks. Dehon rozpoczyna wzmożoną pracę piśmienniczą z zakresu nauki społecznej Kościoła. Szczególne miejsce znajduje tu słynny „Chrześcijański Podręcznik Społeczny” (1894 r.), który obfitował w informacje z tej dziedziny. Obok niego, również wielką popularność zdobył sobie jego „Katechizm Społeczny” (1898 r.) i inne dzieła socjalne¹⁸⁾.

By oddać w miarę integralny i kompletny obraz jego działalności na polu społecznym, trzeba podkreślić i to, że był

on jednym z najgorliwszych popularyzatorów encyklik społecznych papieża Leona XIII we Francji i Rzymie¹⁹⁾. Z Leonem XIII współpracował również ks. Dehon w realizacji jego zarządzenia o poświęceniu całej ludzkości Boskiemu Sercu w Święto Serca Jezusowego, na przełomie XIX i XX wieku²⁰⁾. Wierzył głęboko, że jedynie Serce Jezusa zdolne jest przywrócić światu harmonię, wzajemną miłość, odzyskać masy, młodzież i robotników²¹⁾. Nawołuje zatem do praktykowania nabożeństwa do Najświętszego Serca Jezusowego, przekonując, że nie jest ono zwykłym nabożeństwem, lecz zdarzeniem najbardziej godnym po „Odkupieniu”, prowadzącym prawdziwie do odnowienia życia chrześcijańskiego²²⁾, oraz przezwyciężenia niesprawiedliwości społecznej²³⁾.

Jego wielkim pragnieniem było, by Chrystus na powrót królował w społeczeństwach, w rodzinach; by uwzględniono Jego Osobę, posłannictwo i pokój: w prawodawstwie, nauczaniu, obyczajach. Uważał to za podstawowy warunek pomyślności i pokoju wśród narodów i społeczeństw²⁴⁾.

W konsekwencji w swych pismach do członków Zgromadzenia kładzie wielki nacisk na potrzebę wyjścia ku ludziom z orędziem miłości Serca Bożego. Wypływać ono powinno z życia zjednoczenia z Chrystusem, przy czym charakteryzować ma je całkowicie poświęcenie się w służbie człowiekowi. Tylko tym sposobem można będzie skutecznie zapewnić rozwój kultu Serca Bożego, którego wagę i znaczenie tak wielokrotnie podkreślał²⁵⁾. Kaznodziejów i pomocników w głoszeniu tegoż kultu zachęcał, by docierali wszędzie z tą prawdą, pracowali wśród młodzieży i dorosłych, na wsiach i w miastach, wśród „małych i pokornych”, między robotnikami i ubogimi²⁶⁾.

Wśród wielorakich form działania apostolskiego ks. Dehona, poważne miejsce zajmowała troska o uświęcenie kleru i wynagrodzenie za jego zaniedbania. Znalazło to swój wyraz w Konsty-

tuczach z roku 1885, w których zaleca pracę w kolegiach i seminariach²⁷⁾.

Chcąc ocenić pracę Zgromadzenia w pierwszych latach jego istnienia, a przede wszystkim jego pierwszoplanowej postaci, Ojca Założyciela, trzeba stwierdzić, że apostołstwo, które zainicjował i polecił do realizacji swym następcom, odczytał jako wysiłek włączenia się w pragnienia Chrystusa. Dotyczyć ono miało jednostek i całych społeczeństw i zmierzać do jednego — by uwielbiony był Jego Ojciec²⁸⁾. Ten cel pragnie realizować w różnych formach działalności apostołstwa wewnętrznego (adoracja) i zewnętrznego (misje i wszelkie dzieła duszpasterskie)²⁹⁾. Jak bardzo doniosłe i ważne jest to posłannictwo i zaangażowanie, zwłaszcza zewnętrzne, świadczą jego szczególne wskazania, których udziela swym kaznodziejom. Przestrzega ich przed ukazywaniem Dekalogu w jego tradycyjnej formie, która ostatecznie sprowadza się do prostej normy życia społecznego. Takie stereotypowe przedstawienie Dekalogu oddala ludzi od Kościoła zamiast ich przybliżyć. Oczekują oni bowiem ukazania go w perspektywie ludzkiej rzeczywistości ich codziennego życia. Dlatego też konieczne jest uzupełnienie przepowiadania Ewangelii dla jego owocności.³⁰⁾ Ks. Dehon dostrzegł wielką rolę pracy rekolekcyjno — misyjnej w ogólnej działalności apostołstwa zewnętrznego. Świadczy o tym zlecenie jej misjonarzom pracującym w Kanadzie, jako nadzwyczajnego środka wobec antyrelijijnej działalności stowarzyszeń okulistycznych i masonerii³¹⁾.

Powyższe rozważania wskazują jednoznacznie na misyjny charakter posłannictwa ks. Dehona i założonego przez niego Zgromadzenia. Spatkobiercami tego posłannictwa stało się Zgromadzenie Księży Sercanów na ziemiach polskich od roku 1936, kiedy to po raz pierwszy została przeprowadzona praca rekolekcyjna przez polskiego sercanina.

2. Początki działalności rekolekcyjno-misyjnej w Polsce

Mimo że Sercanie przybyli do Polski już w roku 1928 r., to jednak działalność rekolekcyjno-misyjną na szerszą skalę rozwinęli po II wojnie światowej³²⁾. Jedną z głównych przyczyn przystąpienia do niej była konieczność odrodzenia życia moralnego i religijnego narodu po mrokach wojny i okupacji. Sytuacja materialna, organizacyjna, personalna i moralna prawie wszystkich diecezji polskich była w pierwszych latach po wojnie bardzo trudna. Musiały one dokonać niemal od podstaw niezwykłego wysiłku pracy duszpasterskiej³³⁾.

Episkopat Polski, planując normalizację życia religijnego w nowej rzeczywistości powojennej, uznał działalność duszpasterską o takim charakterze jak rekolekcje adwentowe i wielkopostne, misje parafialne, wszelkiego rodzaju tridua, 40-godzinne nabożeństwa itp., za podstawowy czynnik budzenia wiary w duszach, potęgowania i podtrzymywania jej. Otworło to przed duchowieństwem różnorodne możliwości zaangażowania apostolskiego. Do tego dzieła przystąpiły prawie wszystkie zakony i zgromadzenia zakonne, niezależnie od swych specjalistycznych zadań, wpływających z ich duchowości. Było to o tyle utrudnione, że Kościół katolicki poniósł w latach okupacji hitlerowskiej ogromne straty, osobowe i materialne. W dziele tym wzięło udział również Zgromadzenie Księży Sercanów.

Pierwsze lata pobytu Zgromadzenia w Polsce, to przede wszystkim trud zagospodarowania się: lokalizacji domów zakonnych, parafii a szczególnie troska o liczbowy rozwój Zgromadzenia. Dzieło rekolekcyjno-misyjne zapoczątkował w 1936 r. ks Franciszek Nagy rekolekcjami w Sokolinie (diecezja kielecka)³⁴⁾. Po jego wyjeździe do Brazylii (1938 r.)

działalność tę podjął ks. Wincenty Turek³⁵⁾. W latach 1939—1940 wygłosił on kilka serii nauk dla dzieci i młodzieży szkolnej w parafii Serca Jezusowego w Krakowie-Płaszowie, a także w latach 1940, 1944—45, parafii św. Józefa w Podgórzu i jedną serię w 1945 r. w Kalwarii Zebrzydowskiej³⁶⁾. Podobną działalność prowadził w latach 1940—42 dla chłopców z Zakładzie św. Józefa w Prusach k. Krakowa³⁷⁾.

W 1941 roku ks. W. Turek wygłosił pierwsze rekolekcje parafialne w Raciborowicach³⁸⁾. Dzięki tej pracy z jego osobą zapoznali się księża z okolicznych parafii, którzy pomagali tam w spowiedzi rekolekcyjnej, wynikiem czego były zaproszenia na kolejne prace. Najpierw wyjechał do Więclawic, a następnie do Krakowa, gdzie przeprowadził dwutygodniowe rekolekcje w Prądniku Czerwonym³⁹⁾.

Początkowa działalność rekolekcyjna ks. W. Turka miała charakter dorywczy. Oddawał się jej chętnie pomimo obowiązków katechety, które pełnił równocześnie w dwóch szkołach płaszowskich⁴⁰⁾. Do pracy przygotowywał się w dużej mierze samodzielnie, poprzez obserwację misji i rekolekcji przeprowadzanych przez kaznodziejów innych zgromadzeń i zakonów. Wyszystkie uwagi i spostrzeżenia notował. W oparciu o nie tworzył własną metodę pracy⁴¹⁾.

W 1947 roku została założona Polska Prowincja Księży Najświętszego Serca Jezusowego. Organizacja życia i pracy Sercanów rozwijała się w trzech kierunkach: wychowanie młodzieży, pracy duszpasterskiej oraz pracy rekolekcyjno-misyjnej⁴²⁾. Dla realizacji trzeciego punktu Zarząd Prowincji delegował ks. W. Turka, który od maja 1947 r., oprócz funkcji ekonomy prowincjalnego, oddawał się wyłącznie pracy rekolekcyjno-misyjnej. W tym też roku ks. Turek został zamianowany pierwszym dyrektorem misji w Prowincji Polskiej⁴³⁾.

Ks. Wincenty Turek zapoczątkował w tym czasie współpracę z O. Jaroszem TJ, przeprowadzając kilka serii rekolekcji i dwie renowacje misji. Jej terenem były następujące parafie diecezji krakowskiej: Leszczyny, Sułkowice, Izdebnik, Krzywaczka, Biskupice⁴⁴). Przełożeni niechętni byli jego współpracy z OO Jezuitami. Jednakże ks. Turek był nią dalej zainteresowany, ponieważ umożliwiła mu dopracowanie własnych metod pracy⁴⁵).

Spśród różnorodnej formy pracy rekolekcyjno-misyjnej, na czoło wysuwają się misje intronizacyjne Serca Jezusowego. Zostały one zainicjowane również w 1947 r. W tym bowiem roku ks. Kazimierz Dobrzycki z Krakowa, propagator osobistego poświęcenia się Sercu Jezusowemu, zwrócił się do Przełożonego Księży Sercanów, ks. Michała Wietechy, z prośbą o pomocnika do działalności intronizacyjnej. Delegowany został ks. W. Turek⁴⁶). Pierwszą misję przeprowadził wspólnie z ks. Dobrzyckim i pod jego kierownictwem w Opatówku k. Kalisza.⁴⁷) Następną pracę, ze względu na niedyspozycyjność ks. Dobrzyckiego, zmuszony był podjąć samodzielnie. Otrzymała się ona w Rajsku (4–13 IV 1947 r.)⁴⁸).

W miarę wygłaszania kazań rekolekcyjno-misyjnych popularność i zainteresowanie kaznodziejstwem Księży Sercanów wzrastało wśród duchowieństwa diecezjalnego. Należy zauważyć również, że hierarchia kościelna wyrażała się pozytywnie o tej pracy. Takim przykładem może być ks. bp Fr. Korszyński, sufragan wrocławski, który przybył na zakończenie misji w Stawie, wyrażając się z dużym uznaniem o pracy ks. Turka, po czym udzielił mu błogosławieństwa pasterskiego⁴⁹). Taka postawa duchowieństwa diecezjalnego wpływała pozytywnie nie tylko na głoszącego ale również na Zarząd Prowincji, który w obliczu wzrastających zamówień na tego rodzaju pracę, zdecydował się zaangażować większą

ilość księży. Do ks. W. Turka dołączyli pod koniec 1947 r. ks. Fr. Nagy i ks. Stanisław Rychlicki⁵⁰⁾. W następnym roku grupę misjonarzy powiększył ks. Stanisław Sidełko, a w 1949 r. ks. Czesław Kunda. Do 1960 roku liczba misjonarzy wzrosła do dziesięciu⁵¹⁾. Było to możliwe dzięki znacznemu wzrostowi powołań do Zgromadzenia.

Po zakończeniu wojny z emigracji wróciło dwunastu księży, którzy święcenia przyjęli w ostatnim czasie. Oprócz pracy w jedynej parafii w Krakowie-Płaszowie, która angażowała dwóch księży oraz działalności wychowawczej w Niższym Seminarium oraz Nowicjacie, księża ci nie posiadali innych możliwości duszpasterstwa.

Księża Sercanie w początkach swojej działalności znani byli głównie w diecezji krakowskiej, ponieważ w Krakowie znajdował się do 1947 r. jedyny dom tego Zgromadzenia w Polsce. Ponadto podejmowano sporadyczne prace w diecezji wrocławskiej. Z chwilą poszerzenia się grup misjonarzy, zwiększał się też zasięg terytorialny ich prac. Pod koniec września 1947 r. księża: Fr. Nagy i W. Turek rozpoczęli działalność rekolekcyjno-misyjną w diecezji drohiczyńskiej, w parafii Mielnik (28 IX–5 X), a następnie kolejno: Niemirów (5 X–12 X), Tokary (12 X–19 X), Nurzec (19 X–26 X), Milczyce (26 X–2 XI), Klichy (2 XI–9 XI), a nawet dotarli w okolice Białegostoku — Gródek Białostocki (31 VIII–8 IX)⁵²⁾. Od 1949 r. misjonarze Serca Jezusowego zaangażowali się w pracę na terenie diecezji tarnowskiej. Pierwsze misje odbyły się we Florynce k. Grybowa. Zaangażowanie to wzrastało z każdym rokiem. W 1950 r. objęło piętnaście, a w 1951 dwadzieścia parafii⁵³⁾.

Podczas misji i rekolekcji często dochodziło do głębokich przemian w duszach wiernych i prawie cudownych nawróceń. Przykładem mogą być misje w Andrychowie (1948 r.), Gliwicach (1949 r.), Mogilinie (1951 r.)⁵⁴⁾. Wszystko to spr-

wiło, że misjonarze Serca Jezusowego zdobywali rozgłos. W wyniku tego w latach 1949–1951 nie byli oni w stanie sprostać wszystkim napływającym zamówieniom. Zmuszeni byli na wiele zaproszeń odpowiedzieć negatywnie albo ich termin znacznie opóźnić.

Sytuacja polityczna spowodowana reżimem stalinowskim doprowadziła w latach 1952–1956 do znacznego zmniejszenia ilości zamówień na pracę misyjną. Władza rozpoczęła podstępą walkę z Kościołem, przede wszystkim z zakonami. Przymusowo zamykano domy zakonne. Ta wroga działalność nie ominęła także Księży Sercanów⁵⁵⁾. Nie zahamowało to bynajmniej całkowicie pracy kaznodziejskiej. Grupa misjonarzy zaangażowała się w pracę rekolekcyjną, na którą zamówienia w dalszym ciągu rosły⁵⁶⁾. Dlatego do grupy misyjnej dołączono kilku księży pracujących dorywczo. Grupa ta w okresie 1947–1952 liczyła trzech księży, zaś w latach 1953–1960 wzrosła do kolejnych dwunastu⁵⁷⁾.

W okresie pierwszych pięciu lat działalności rekolekcyjno-misyjnej Sercanów (1947–1952), który zamykał 25 lat osiedlenia się Zgromadzenia w Polsce, w różnych zakątkach kraju stanęło 59 krzyży misyjnych, a wyryte na nich inicjały „VCJ” lub „XX Sercanie” świadczą dobitnie o duchu apostołskim młodego Zgromadzenia⁵⁸⁾. W okresie tym wygłoszono 114 serii rekolekcji, 30 renowacji misyjnych oraz 23 tridua⁵⁹⁾. Pracą tą objęto 11 diecezji, przy czym najwięcej prac przeprowadzono w diecezji krakowskiej (87) oraz tarnowskiej (60)⁶⁰⁾. Zaangażowanych w to dzieło było siedmiu misjonarzy, których wspomagало trzech księży pracujących dorywczo⁶¹⁾.

Po 1952 roku nastąpił zdecydowany wzrost liczby prac rekolekcyjnych. Do roku 1960, który rozpoczął okres pracy bardziej zorganizowanej, wygłoszono 283 serie rekolekcji i 60 misji⁶²⁾. Terytorialny zasięg oddziaływania powiększył

się o pięć diecezji: lubelską, płocką, poznańską, gorzowską, sandomierską⁶³⁾.

Działalność rekolekcyjno-misyjna Księża Sercanów na przestrzeni 1936—1960 roku przedstawiała się następująco⁶⁴⁾.

Tabela nr 1

Rok	Misje parafialne	Rekolekcje	Renowacje	Tridua
1936	—	1	—	—
1939-45	—	10	—	1
1947	11	7	—	—
1948	13	8	1	—
1949	9	8	3	—
1950	12	29	11	10
1951	11	23	5	6
1952	6	39	10	7
1953	1	32	6	5
1954	—	32	—	2
1955	—	41	—	1
1956	1	39	—	1
1957	2	51	1	4
1958	27	39	2	6
1959	20	16	9	1
1960	9	33	11	4
Razem:	122	409	69	48

Dokonując oceny dorobku rekolekcyjno-misyjnego Księża Sercanów na przestrzeni lat 1936—1960 należy stwierdzić, że Zgromadzenie w znacznym stopniu przyczyniło się do odnowy moralnej narodu, odpowiadając na znaki czasu powojennego. Pamiętać przy tym należy, że były to pierwsze lata istnienia Zgromadzenia w Polsce, co w dużej mierze uniemożliwiało szersze zaangażowanie się w to dzieło. Nie bez znaczenia był tu również nowatorski charakter tej pracy i stosunkowo mała liczba misjonarzy, jak i trudności lokalne.

3. Sercański profil rekolekcji i misji ludowych

Podstawowym celem każdych misji ludowych jest budzenie sumienia w uczestniku, wywołanie w nim poczucia odpowiedzialności za swoje czyny, ożywienie wiary, zbliżenie do Boga i oczyszczenie dusz w sakramencie pokuty. Tak więc nakłonienie do poprawy i nawrócenia człowieka oraz pogłębienie wiary są istotnymi motywami, dla których podejmuje się tego typu działalność duszpasterską. Najistotniejszym środkiem do osiągnięcia tego celu jest głoszenie przez misjonarza Słowa Bożego oraz stworzenie takiego układu nabożeństw, który zaangażowałby całego człowieka, jego rozum, uczucie i wolę⁶⁵⁾.

Mając na uwadze takie założenia, co do celu misji i rekolekcji oraz środków w ich realizacji, należy podkreślić, że nie pozwalają one na utworzenie absolutnie odrębnych i niepowtarzalnych metod, które swoją oryginalnością cechowałyby dane zgromadzenia zakonne, będąc równocześnie nie do zastosowania przez inne. Różnice polegać mogą jedynie w doborze tematów poruszanych w kazaniach, sposobie ich wygłaszania, czy też w układzie i doborze nabożeństw misyjnych. Decyduje zaś o nich przede wszystkim duchowość danego zgromadzenia, oraz długoletnie tradycje, kształtowane przez wybitnych członków zakonu, zwłaszcza misjonarzy.

Sercanie rozpoczęli pracę rekolekcyjno-misyjną, nie posiadając jeszcze żadnych tradycji ani sprawdzonych metod. Pierwsi misjonarze ludowi byli więc zdani na własną inwencję i zapobiegliwość. Tak rozpoczął ks. W. Turek oraz jego bezpośredni następcy. Sami musieli szukać najbardziej odpowiednich dróg celem dotarcia do współczesnego człowieka, doświadczającego wielu moralnych problemów.

W kształtowaniu odpowiedniej sylwetki misjonarza pomocne były dla nich książki i rozprawy na temat misji, obser-

wacje tych prac prowadzonych przez innych, doświadczonych misjonarzy oraz własne doświadczenia duszpasterskie, wyniesione z pracy parafialnej. Ulepszania swych metod i sposobów prowadzenia misji dokonywali najczęściej na zasadzie autokorekcji, uwzględniając uwagi i sugestie innych osób.

Już od pierwszych akcji misyjnych misjonarze wypracowali pewien styl, który w miarę upływu lat wyodrębnił się jako sercański. Przejawiał się on w podkreślaniu podczas prac tematyki kultu Serca Bożego. Aspekt ten zawierał trzy zasadnicze elementy: intronizację, kaznodziejstwo poświęcone tematyce miłości Serca Jezusowego oraz kaznodziejstwo poświęcone również adoracji wynagradzającej⁶⁶).

Na czoło sercańskiej pracy misyjnej wysunęła się Intronizacja Bożego Serca. Polega ona na poświęceniu całej wspólnoty parafialnej Najświętszemu Sercu Jezusowemu. Temu celowi służyły misje święte, podczas których dokonywano aktu poświęcenia. Oddania parafii dokonywało się poprzez wspólne odmówienie aktu osobistego poświęcenia się Najświętszemu Sercu Pana Jezusa wszystkich parafian biorących udział w misjach. Miało to miejsce w ostatnim dniu misji⁶⁷).

Misje intronizacyjne posiadały pewną określoną formę i strukturę, różniącą się od powszechnie znanych misji parafialnych. W ramach podkreślenia i ukierunkowania na kult Bożego Serca zainicjowano praktykę, która cieszyła się dużym powodzeniem i owocnością. Polegała ona na tym, że podczas trwania misji, obraz Serca Bożego (lub obrazy, jeśli parafia była duża) nawiedzał kolejno wszystkie wspólnoty rodzinne⁶⁸). Taka „peregrynacja” miała charakter apostołski. Podstawowym celem wzrostu kultu Bożego Serca miały być implikacje moralne: „budzić uśpionych” i „godzić zwaśnionych”, aby w ten sposób jak najlepiej wszyscy przygotowali się do poświęcenia się Sercu Jezusowemu a równocześnie do

życia harmonizującego z wymogami wiary i moralności chrześcijańskiej. Podczas pobytu obrazu w domu, rodzina odprawiała określone nabożeństwa, modliła się, po czym przekazywała go rodzinie sąsiedniej⁶⁹⁾. Trzeba tu jeszcze wspomnieć, że misje intronizacyjne w takiej formie funkcjonowały do czasu współpracy z OO Jezuitami (1963 r.), od których Sercanie przejęli sprawdzone metody, a następnie wprowadzali je do nowej formy pracy. Polegała ona na tym, że miejsce osobistego poświęcenia zastąpiono intronizacją całych rodzin Bożemu Sercu.

U źródeł kaznodziejstwa sercańskiego, które cechuje tematyka miłości Serca Jezusowego, stoi duchowość Założyciela. Można ją zawrzeć w następującym określeniu: „miłość i wynagrodzenie”⁷⁰⁾. Dla polskich Sercanów duchowość ta była inspiracją do głoszenia tej przeogromnej miłości Serca Jezusowego ku ludziom, która wypowiedziała się w Jego dziele zbawczym; nie było rekolekcji czy misji, by tematyka ta nie została w szczególny sposób wyakcentowana. Najczęściej poruszonym tematem z tego zakresu były: istota i formy nabożeństwa do NSPJ⁷¹⁾, miłość Serca Jezusowego, idea wynagrodzenia.⁷²⁾ W nurcie zagadnień poruszanych przez rekolekcyjistów i misjonarzy należy również uwypuklić nauczanie o obietnicach Serca Jezusowego. Zostały one skonkretyzowane przez samego Pana Jezusa, który za pośrednictwem św. Marii Alacoque powierzył je całemu Kościołowi⁷³⁾. Obietnice te w sposób zasadniczy ukazują znaczenie osobistego poświęcenia się Sercu Jezusa, z równoczesnym zaangażowaniem w osobiste uświęcenie. Propagowane w ten sposób przez sercańskich misjonarzy nabożeństwo do Serca Jezusowego w konsekwencji prowadziło do adoracji wynagradzającej, jako jego istotnego elementu.

Adoracja wynagradzająca, jako trzeci konsekwentny element specyfiki sercańskiej pracy misyjnej, posiadała swoje podłoże w duchowości zaczerpniętej od Ojca Założyciela⁷⁴⁾. Misjonarze przeprowadzali ją w parafiach w różnych formach: jako adoracje całodniowe (Gliwice-Sośnica — misje 1949 r.); stanowe z kazaniami lub w formie nabożeństw wieczornych (Warszawa — misje, 1947 r.; Kęty — misje, 1948 r.; Biechów — misje, 1950 r.; Mogilsko — renowacja, 1952 r.) albo jako Godziny Świąte (Rajsko — 1947 r.)⁷⁵⁾.

Zasadniczą treścią adoracji wynagradzającej jest przebłaganie Boga za grzechy, z równoczesnym podjęciem wysiłków w kształtowaniu życia zgodnie z wymogami Ewangelii.

Należy zatem podkreślić, że tak misje, jak i adoracja wynagradzająca oraz kaznodziejstwo misjonarzy sercańskich zawierają specyficzne elementy, które na ziemi polskiej zostały w znacznym stopniu zaszczerpione. Jednocześnie trzeba powiedzieć, że formy te, oprócz elementów pobożnościowych (dewocyjnych), zawierają aspekt społeczny, tak więc są ukierunkowane na ukształtowanie takich relacji międzyludzkich, aby społeczność chrześcijańska przyczyniła się do rozszerzenia „Królestwa Bożego Serca w duszach i społeczeństwach”⁷⁶⁾.

Należy jeszcze zwrócić uwagę na inny charakterystyczny aspekt prac sercańskich, którym był akcent maryjny. Kult Maryi jest jednym z głównych rysów duchowości Zgromadzenia⁷⁷⁾, toteż misjonarze — aczkolwiek nie było to wprowadzeniem absolutnie czegoś nowego — pragnęli przenieść go na teren działalności misyjnej i przybliżyć wiernym w bardziej dobitny sposób. Cel ten realizowali poprzez szerokie podejmowanie tematyki maryjnej w przepowiadaniu misyjnym⁷⁸⁾ oraz wprowadzanie częstych nabożeństw maryjnych⁷⁹⁾. Ostatnia nauka była najczęściej o Matce Bożej i miała na celu utrwalić owoc pracy misyjnej.

Oceniając pracę misyjną Księży Sercańców w latach 1936–1960 pod kątem specyfiki sercańskiej należy stwierdzić, że misjonarze stworzyli w pewnej mierze własną metodę prowadzenia misji i rekolekcji. Trudno mówić o metodzie zupełnie odrębnej i niepowtarzalnej, bowiem wiele z cech prac sercańskich można spotkać u kaznodziejów z innych zgromadzeń. Z pewnością jest to spowodowane tym, że istota i cel misji ludowych z racji swej uniwersalności i istnienia tych samych odbiorców, uniemożliwiają wypracowanie zupełnie nowych metod. Niemniej istotnym wydaje się, że misjonarze sercańscy, przystępując do pracy misyjnej bez posiadania wypracowanych własnych wzorców i doświadczenia na tym polu, doszli do pozytywnych wyników i wypracowali właściwe sobie metody. Nie ograniczali się do biernego naśladowania gotowych schematów, wypracowanych przez inne zakony, ale odważnie i skutecznie szukali własnej drogi. Przyniosło to spodziewane owoce, jak się bowiem przekonamy z analizy tej działalności z lat późniejszych, sercański styl zaakceptowany został przez wiernych, o czym świadczyć będzie masowość zamówień.

Przypisy

- 1) Konstytucje Zgromadzenia Księży Najśw. Serca Jesusowego, Rzym 1982 r., nr 1, 2.
- 2) Tamże, nr 4.
- 3) L. Dehon, *Oeuvres Sociales*, Napoli 1976 r., tom I, s. 3 (w dalszym ciągu dzieło to będzie cytowane skrótem OS).
- 4) Konstytucje SCJ nr 4.
- 5) M. Denis, *Essai historique sur le projet apostolique du Père Jean-Leon Dehon Fondateur des Prêtres du Sacré-Coeur de Saint-Quentin*, w: *Studia Dehoniana*, t. V, s. 20 (w dalszym ciągu dzieło to będzie cytowane skrótem St. D).
- 6) H. Dorrestejn, *De Spiritualitate P. Leonis Dehon*, Romae 1947 r., s. 3.
- 7) St. D. t. V, s. 31.
- 8) St. D. t. V, s. 33.
- 9) St. D. t. IV, ss. 46–50.
- 10) H. Dorrestejn, *Życie i Osobowość Ojca Dehona*, Kraków 1958 r., masyzynopsis, s. 141 (w dalszym ciągu to dzieło będzie cytowane skrótem ŻiO).
- 11) A. Ducamp, *Le Père Dehon et son oeuvre*, Paris Burges 1936 r., s. 299.
- 12) Tamże.
- 13) St. D. t. IV, s. 323.
- 14) Oddaje to tekst z notatek L. Dehon z „Lettres aux contemporains” mgra Dupanloup: „Gdybym katolikom naszych czasów, a w szczególności księżom, miał udzielić jakiejś rady, to powiedziałbym: nie przechodźcie obojętnie obok kwestii społecznej, jak zdarza się to niestety zbyt często. Interesujcie się życiem robotników, zarówno na roli, jak

i w fabryce. Interesujcie się ich mieszkaniem, ich służbą, ich lekturą, ich rozrywką!... na to, aby wnieść wszędzie pociechę, światło i ulgę. Działalność społeczna powinna stać się bez wątpienia dominującą naszą namiętnością, wznoszącą się ponad politykę, ponad gonitwę za zaszczytami... . *ŻiO*, s. 49.

15) OS. t. I, ss. 404–405.

16) G. Frediani, *Leone Dehon Precursore*, Roma 1976 r., ss. 31–33.

17) *Tamże*.

18) Działalność społeczna ks. Dehona zaznaczyła się również poprzez ćwiczenia praktyczne i seminaria dla kleru urządzone w Val-des-Bois pod jego przewodnictwem, organizowanie „Tygodni Religijnych”; poprzez pracę w Komisji Studiów Społecznych, czynny udział w Kongresach społecznych, wygłaszanie konferencji społecznych we Francji i Włoszech itp. *ŻiO*, ss. 154.

19) Ks. Dehon szczególnie w latach 90-tych był bezpośrednio zaangażowany w działalność społeczną i realizację wytycznych społecznych Leona XIII. Zaangażowanie się w to dzieło uważał za obowiązek wobec papieża, który powiedział mu na audyencji po uzyskaniu „Dekretu Pochwalnego”, będącego jednocześnie pierwszym oficjalnym zatwierdzeniem Zgromadzenia przez Rzym (25 II 1888): „Głoś moje encykliki!” Hasło to wyzwoliło cały dynamizm miłości ks. Dehona ku Sercu Jezusowemu, które uważał za Króla sprawiedliwości i Miłości społecznej. *ŻiO*, ss. 145–147, 153.

20) St. D., t. IV, ss. 191–192.

21) *Dehoniana* (wyd. pol.), 3 (1979), nr 2 (12), s. 115.

22) A. Boschini, *Apostoł Najświętszego Serca* (przekład z jęz. włos.), Tarnów 1953 r., maszynopis, s. 111.

23) OS, t. I, s. 3.

24) OS, t. I, s. 3.

25) *ŻiO*, ss. 330, A. Ducamp, dz. cyt., s. 328.

26) G. Friediani, dz. cyt., ss. 31–33. Wielkie znaczenie kultu Serca Bożego podkreśla ks. Dehon w inauguracyjnym artykule czasopisma „Le Regne” (Królestwo Serca Jezusowego w duszach i społeczeństwach), które założył w 1889 r. specjalnie w tym celu. Uzasadnia tam konieczność tego kultu do prawdziwej odnowy życia chrześcijańskiego. A. Ducamp, dz. cyt., s. 328, *Ż i O*, s. 330.

27) St. D. t. IV, s. 130.

28) St. D. t. V, s. 22.

29) St. D. t. V, s. 230.

- 30) G. Frediani, dz. cyt., ss. 31–33.
- 31) A. Ducamp, dz. cyt., s. 458.
- 32) W. Majka, Początki Prowincji Polskiej Księża Najśw. Serca Jezusowego, maszynopis — tekst poprawiony, Stadniki 1976 r., s. 101.
- 33) B. Kumor, Zmiany w organizacji Kościoła katolickiego w Polsce w: Historia Kościoła w Polsce, dz. cyt., ss. 189–191.
- 34) Archiwum Misji Krajowych, Kronika Misji Księża Sercanów 1936–1962, (maszynopis), s. 1.
- 35) Tamże, s. 2n; M. Daniluk, Sercanie, Księża Najświętszego Serca Jezusowego, Congregatio Sacerdotum a Sacro Corde Jesu, maszynopis, ss. 16–17.
- 36) W. Turek, Sercańskie misje ludowe, w: Album Jubileuszowy z okazji 25-lecia Zgromadzenia Księża Najświętszego Serca Jezusowego w Polsce, 1928–1953, maszynopis, Tarnów, s. 220.
- 37) Był to zakład dla osieroconych chłopców. Od 1940 r. apb S. Sapiecha powierzył go pod opiekę Sercanów. W. Majka, dz. cyt., s. 164; M. Daniluk, dz. cyt., s. 12; W. Turek, art. cyt., s. 220.
- 38) AMK, Kronika 1936–62, s. 2.
- 39) W. Turek, art. cyt., s. 220.
- 40) W. Majka, Kartoteka Prowincji Polskiej Księża Najśw. Serca Jezusowego od roku 1914 do roku 1977, zestawiona z okazji 50-lecia naszego osiedlenia się w Polsce, maszynopis, 1977 r., ss. 94–95.
- 41) W. Turek, art. cyt., ss. 220–221.
- 42) T. Łaś, Rozwój Prowincji, Maszynopis, w: Archiwum Kurii Prowincjalnej Księża Sercanów, Kraków 1977 r., s. 7.
- 43) W. Majka, dz. cyt., s. 95.
- 44) AMK, Kronika 1936–62, s. 3; W. Turek, art. cyt., s. 221.
- 45) Wywiad przeprowadzony z ks. W. Turkiem, Kraków 18 V 1985 r.
- 46) W. Turek, art. cyt., s. 221; J. Choczaj, udział Sercanów polskich w szerzeniu kultu Serca Jezusowego, maszynopis, Stadniki, 1973 r., s. 24.
- 47) Misja ta odbyła się w dniach 24 V do 1 VI 1946 r. Parafia liczyła ok. 4 tys. osób. W. Turek, art. cyt., s. 221.
- 48) Parafia liczyła 4,5 tys. mieszkańców. AMK, Kronika 1936–1962, s. 3; W. Turek, art. cyt., s. 221.
- 49) W. Turek, art. cyt., s. 222.
- 50) Powrócił z Brazylii w 1947 r. W. Majka, Kartoteka, dz. cyt., s. 88.
- 51) Byli to: ks. Fr. Nagy, ks. W. Turek, ks. St. Rychlicki, ks. S. Sidelko, ks. Cz. Kunda, ks. J. Góra, ks. Cz. Szortyka, ks. Fr. Zawadziński, ks. I. Biskup. W. Majka, Kartoteka, dz. cyt., passim.

- 52) AMK, Kronika 1936–1962, ss. 3–4.
- 53) AMK, (T), Początki naszej pracy misyjnej w Polsce — pisma różne.
- 54) W. Turek, art. cyt., ss. 223–226.
- 55) Wysiedlenie Księży Sercanów z domu krakowskiego opracował T. Gniewek, w: Historia domu zakonnego i Parafii Piaszów do roku 1978 r., maszynopis, Stadniki 1983 r., ss. 46–58.
- 56) Do listopada 1952 r. cały okres Wielkiego Postu 1953 roku, zajęty był już pracą rekolekcyjną dla czterech księży. W. Turek, art. cyt., s. 224.
- 57) AMK, (T), Początki...; W. Majka, Kartoteka, dz. cyt., passim.
- 58) Vivat Cor Jesu! — łac., Niech żyje Serce Jezusa!.
- 59) AMK, (T), Kronika 1936–1962; Tamże, (T), Początki...
- 60) W pozostałych diecezjach ilość prac wynosiła: kielecka — 23, włocławska — 18, Katowicka — 13, drohiczyńska — 8, opolska — 6, wrocławska — 3, częstochowska — 2, białostocka i łódzka po jednej AMK, (T), Kronika 1936–1962; Tamże, (T), Początki ..
- 61) Udział poszczególnych misjonarzy przedstawiał się następująco: ks. Fr. Nagy — 61 prac, ks. W. Turek — 114, ks. S. Rychlicki — 55, ks. S. Sidelko — 55, ks. Cz. Kunda — 18, ks. J. Góra — 9, ks. Cz. Szortyka — 3, AMK, (T), Kronika 1936–1962; Tamże, (T), Początki...
- 62) W roku 1960 zorganizowano Pierwszy Ogólny Zjazd Misjonarzy. przyp. 62 AKP. Łącznik — pismo zgromadzeniaowe, Nr 9 (17), Rok 6 (1960), s. 11.
- 63) AMK, (T), Kronika 1936–1962; Tamże, (T), Początki...
- 64) Dane te zostały zestawione na podstawie wszystkich zachowanych i dostępnych sprawozdań, które są niekompletne. Istnieje zatem możliwość pewnych nieścisłości. Oficjalna Kronika Misji i Rekolekcji zapoczątkowana została dopiero w 1963 r. Ilość prac przeprowadzonych w poszczególnych diecezjach w latach 1953–1960 przedstawia się następująco: diecezja krakowska 222, tarnowska 77, lubelska 17, kielecka 17, katowicka 14, warszawska 11, opolska-administracja 9, przemyska 9, włocławska 9, częstochowska 8, białostocka 3, płocka 2, poznańska 2, warmińska 2, sandomierska 1, gorzowska 1, AMK, (T), Kronika 1936–62; Tamże, Początki ... Udział poszczególnych misjonarzy przedstawia się następująco: Cz. Kunda 85, W. Turek 74, Cz. Szortyka 64, J. Góra 44, Fr. Nagy 40, s. Rychlicki 34, Fr. Zawadziński 31, S. Sidelko 25, I. Biskup 14, Pozostali księży 60, AMK, (T) Kronika 1936–1962; Tamże, (T), Początki...
- 65) G. Siwek, Misje ludowe dziś, Homo Dei, nr 3 (193), 1984 r., ss. 184–185.
- 66) AMK, (T), Początki...

- 67) AMK, (T), Początki...
- 68) W jednym z listów misjonarze proszą ks. proboszcza, aby przygotował dwa obrazy Serca Jezusowego formatu 40–60, gdyż chcą urządzić ich pielgrzymkę w parafii podczas misji. AMK, (T), Początki...
- 69) AKP, (T), Programy prac misyjnych. Misje i rekolekcje skierowane ku poświęceniu parafii i rodzin NSB prowadzone przez Księżę Sercanów, maszynopis.
- 70) Konstytucje SCJ, cyt., nr 16–25, ss. 11–16.
- 71) Przykładem są misje w: Brzezinach — 1948 r., Rajsku — 1948 r., Radomyślu Wielkim — 1950 r. oraz renowacje w Opatówku — 1948 r. AKP (T), Początki...
- 72) Świadczą o tym rekolekcje przeprowadzone w: Byczynie — 1952 r. Raciborowicach — 1952 r., Tyńcu — 1956 r. AMK (T), Początki...
- 73) Istnieje 12 obietnic Serca Jezusowego. Są one wyjęte z pism i listów św. Małgorzaty Marii Alaquocue, por. A Warol, Obietnice Boskiego Serca. Kraków 1933 r.
- 74) Konstytucje SCJ, cyt., nr 31, s. 19.
- 75) AMK, (T), Początki...
- 76) Konstytucje SCJ, cyt. nr 4.
- 77) Tamże, nr 85, L. Dehon, Dyrektorium Księży Najświętszego Serca Jezusowego, Rzym 1982 r., ss. 26–31.
- 78) Np. O Matce Bożej — ucieczce grzeszników (Płaszów — 1956 r.), O pośrednicze łask, o nabożeństwie do Maryji (Sokolina — 1950 r.), o współdziale Matki Bożej w cierpieniu (Radomyśl — 1952 r.). AMK, (T), Początki...
- 79) Były to m. in.: procesje maryjne (Rzędzianowice — 1954 r., Szewna — 1959 r.), koronki do Matki Bożej Bolesnej (Rzędzianowice — 1954 r., Mańki — 1954 r.), AMK, (T), Początki...

Rozdział trzeci

ORGANIZACJA PRACY REKOLEKCYJNO-MISYJNEJ

1. Dyrektor Misji Krajowych

W początkowym okresie pracy Sercanów w Polsce mała liczba księży nie pozwalała na rozwinięcie szerszej akcji rekolekcyjnej. Wszelkie zamówienia na przeprowadzenie rekolekcji czy misji przyjmował przełożony domu w Krakowie-Płaszowie, ks. Michał Wietecha. Z chwilą powrotu nowowyświęconych księży z zagranicy, pomyślano o tym, by wyznaczyć księdza, który zajmowałby się przyjmowaniem zgłoszeń i wyznaczaniem księży do przeprowadzania rekolekcji czy misji oraz przyjmowania sprawozdań z przeprowadzonych prac¹⁾.

Pierwszym dyrektorem misji i rekolekcji w Prowincji Polskiej został mianowany w 1947 r. ks. W. Turek, który pełnił tę funkcję do 1958 r. Siedziba dyrektora mieściła się w Domu Płaszowskim. Od lipca 1958 r., z chwilą zamianowania

ks. W. Turka proboszczem parafii w Płaszowie, funkcję dyrektora pełnił sam prowincjał. Przełożonym Prowincji był wówczas ks. St. Sidelko. Dopiero 19 czerwca 1959 r. dyrektorem misji i rekolekcji został mianowany jeden z misjonarzy, ks. J. Góra, mieszkający od tej pory w Zakopanem. Funkcję dyrektora pełnił do roku 1963, z roczną zmianą siedziby na Kraków w okresie 1961–1962. Po ukończeniu dwukrotnej kadencji na urządzie prowincjała (6 lat), obowiązki dyrektora misji i rekolekcji przejął w roku 1963 ks. St. Sidelko. Zamieszkiwał początkowo w Zakopanem, a w latach 1970–1972, w Tarnowie, będąc jednocześnie rektorem domu²⁾.

Dnia 24 października 1972 r. Rada Prowincjalna mianowała nowym dyrektorem ks. Lucjana Mazura, który funkcję tę sprawował do roku 1977³⁾. Po nim, z wyboru grupy misyjnej i po zatwierdzeniu przez Radę Prowincjalną, dyrektorem został ks. Jan Babik⁴⁾. Po upływie trzechletniej kadencji, na powrót dyrektorem został, wybrany przez misjonarzy, ks. L. Mazur⁵⁾. Kolejna jego kadencja obejmowała okres od dnia 25 kwietnia 1980 do 17 stycznia 1983 r., kiedy na ten urząd wybrano ks. Stanisława Stańczyka⁶⁾, obecnego Dyrektora, po przedłużeniu kadencji na zjeździe w 1986 r.

Biorąc pod uwagę zwiększającą się grupę misjonarzy przy równoczesnym rozszerzaniu się terytorialnego i liczebnego zakresu prac, a także konieczności usprawnienia organizacji działalności misyjnej, postanowiono poszerzyć urząd Dyrektora o dwóch misjonarzy z grupy. Utworzono w ten sposób organ doradczy, tzw. Radę Misyjną. Propozycja utworzenia Rady po raz pierwszy pojawiła się na Zjeździe Misjonarzy, który odbył się w dniach 3–4 września 1968 r. Należał wówczas do niej ks. Antoni Czaja, jako I Radny

i jednocześnie zastępca Dyrektora oraz ks. Adam Brzeźniak — II Radny⁸⁾.

Następny skład Rady Misyjnej został ustalony na jednodniowym spotkaniu misyjnym w Tarnowie, 28 stycznia 1971 r. Weszli do niej: jako I Radny — ks. L. Mazur oraz ks. J. Babik — II Radny. Obowiązki będącego za granicą Dyrektora, ks. St. Sidelki, pełnił przez cztery miesiące ks. L. Mazur⁹⁾. Skład tej Rady uległ zmianie 18-go września 1972 r., a wiązało się to ze zmianą osoby na urzędzie Dyrektora misji i rekolekcji. W skład Rady wchodził wówczas ponownie ks. A. Czaja jako I Radny, a zarazem zastępca Dyrektora, wybrany drogą głosowania, zaś Drugiego Radnego dobierał sobie sam Dyrektor. Został nim ks. Lucjan Kurpas¹⁰⁾. Kolejna zmiana zarządu wyłoniła nowych radnych, a byli nimi: ks. L. Mazur — I Radny oraz ks. S. Stańczyk — II Radny¹¹⁾. Wspomagali oni Dyrektora, ks. Jana Babika w okresie od 13 kwietnia 1977 r. do 25 października 1980 r. Do nowego Dyrektora misji, ks. L. Mazura, który na powrót objął tę funkcję do roku 1983, dołączyła Rada Misyjna w składzie: ks. Kurpas jako I Radny i Ks. Jerzy Choczaj, będący II Radnym¹²⁾. Dnia 17 stycznia 1983 r. dokonano wyboru nowej Rady wraz ze zmianą Dyrektora. Został nim ks. St. Stańczyk, zaś Radnymi ks. Bernard Kuliński — I oraz ks. Henryk Kubik — II¹³⁾. Ostatniego wyboru dokonano w Tarnowie 17 stycznia 1986 r. Dyrektorem został ks. St. Stańczyk, I Radnym ks. Henryk Kubik, a II ks. Czesław Wojtarowicz¹⁴⁾.

Zadania i obowiązki Dyrektora Grupy Misyjnej po raz pierwszy ustaliła oficjalnie Kapituła Prowincjalna III w 1959 r. Miał on przyjmować zgłoszenia na rekolekcje i misje od Rektórow poszczególnych domów, do których je nadsyłało i przydzielać pracę misjonarzom najpóźniej mie-

siąc przed datą rozpoczęcia pracy. Na parę tygodni przed misjami miał zadbać, by misjonarze uzgodnili z proboszczami terminy i rozkład nabożeństw misyjnych. Podczas pracy Dyrektor pozostawał dalej bezpośrednim przełożonym misjonarzy, a po zakończeniu misji lub rekolekcji miał obowiązek wymagać każdorazowo sprawozdania z wykonanej pracy. Dostarczone w ten sposób dane odnotowywał w specjalnej księdze misji¹⁵⁾.

Dyrektor miał również zapewnić misjonarzom literaturę kaznodziejską przez zakup odpowiednich książek, oddanych do ich dyspozycji. Do jego zadań należała również troska o udział misjonarzy w zjazdach ogólnopolskich, organizowanych przez Episkopat dla księży zaangażowanych w tę działalność. Przy końcu każdego roku kalendarzowego zobowiązany był do przedstawienia Prowincjałowi sprawozdania z całokształtu prac rekolekcyjno-misyjnych, zrealizowanych przez grupę misyjną¹⁶⁾.

Zwiększająca się liczbowo grupa misyjna oraz ciągły przyrost nadsyłanych zamówień na misje i rekolekcje powodowały konieczność zapewnienia skuteczności, a więc dobrej organizacji prowadzonego dzieła. Wymagało to również troski o udoskonalanie form i metod pracy misyjnej. Kolejni Dyrektorzy zdawali sobie z tego sprawę, toteż, na ile to było możliwe, służyli pomocą w tym zakresie, starając się przy tym coraz głębiej i wnikliwiej precyzować zadania misjonarzy. W tym też celu postanowiono ułożyć specjalne Statuty Misyjne, które miały ustalić stronę prawną działalności misyjnej. Wniosek w tej sprawie wniósł na zjeździe misjonarzy w roku 1968 aktualny wówczas Dyrektor, ks. Stanisław Sidelko¹⁷⁾.

Pierwsza wersja statutów, ułożona przez niego, została rozesłana do poszczególnych misjonarzy jeszcze przed zjazdem, celem zapoznania i naniesienia ewentualnych popraw

wek i propozycji¹⁸⁾. Jeszcze tego roku została zatwierdzona jego ostateczna wersja przez Radę Prowincjalną¹⁹⁾.

W I części Statutów znalazły się dość szczegółowo zdefiniowane obowiązki Dyrektora Misji, które zostały ujęte w następujących punktach:

1. Przyjmowanie zamówień duszpasterskich (..) dla podległych mu misjonarzy i wszystkich innych zamówień misji i rekolekcji w Prowincji.
2. Wstępne ustalenie szczegółów pracy z zainteresowanymi stronami.
3. Prowadzenie i przechowywanie odnośnej korespondencji.
4. Przechowywanie sprawozdań prac misyjnych i prowadzenie kroniki oraz albumu misyjnego.
5. Zaopatrzenie biblioteki ośrodka misyjnego w odpowiednie książki, periodyki, miesięczniki i pomoce duszpasterskie oraz nowoczesne środki usprawniające szersze propagowanie myśli i kultury katolickiej.
6. Poszukiwanie wraz z misjonarzami nowych form i środków w dzisiejszym świecie.
7. Organizowanie zjazdu misyjnego około 20 stycznia i zapraszanie prelegentów.
8. Utrzymywanie kontaktów z domami formacyjnymi w celu budzenia u młodych zapału do apostołstwa misyjnego.
9. Doręczanie Przełożonemu Prowincji pod koniec roku sprawozdania z pracy misyjnej.
10. Delegowanie do prac misyjnych, rekolekcyjnych, triduów, kazań odpustowych, pomocy duszpasterskich misjonarzy stałych, a dorywczych w porozumieniu z kompetentnymi przełożonymi.
11. Przydzielenie misjonarzom pracy związanej ze zbieraniem materiałów kaznodziejskich i zorganizowanie ich doręczenia zainteresowanym.

12. Ułatwienie odpoczynku misjonarzom w miesiącach wolnych od pracy, w ramach odnośnych przepisów Prowincji,
13. Wysyłanie misjonarzy na kursy, zjazdy i spotkania duszpasterskie.
14. Załatwianie ważniejszych spraw kolegialnie „chętnie słuchając zdania misjonarzy i pobudzając ich do wspólnego wysiłku dla dobra Instytutu i Kościoła, jednak bez ujemy dla swojej władzy decydowania i nakazywania tego, co należy czynić” (PC 14; DC 305 i 318).
15. Doręczanie harmonogramu prac misjonarzy ks. Prowincjałowi i zainteresowanym rektorom.
16. Zlecenie swemu zastępcy bieżących spraw w wypadku swojej nieobecności²⁰⁾.

Obecnie obowiązujące Statuty, których tekst powstał w wyniku preredagowania poprzednich, zostały zatwierdzone przez Radę Prowincjalną w roku 1974²¹⁾. Określają one obowiązki Dyrektora w następujących paragrafach:

1. Troska o jak najszerszą i najbardziej sprawną działalność apostołską naszej grupy misyjnej.
2. Przyjmowanie i koordynowanie przyjętych prac apostołskich dla grupy misyjnej oraz innych naszych księży.
3. Zlecenie skierowań na prace apostołskie ze wstępnymi informacjami.
4. Delegowanie do prac apostołskich misjonarzy stałych, a dorywczych w porozumieniu z kompetentnymi przełożonymi.
5. Troska o akta misyjne: dokumentację, korespondencję sprawozdania, kronikę.
6. Troska o bogacenie i sprawne działanie ośrodka misyjnego.
7. Organizowanie zjazdów misyjnych dwa razy w roku.

8. Wysyłanie misjonarzy na kursy, zjazdy i spotkania duszpasterskie oraz troska o dokształcanie się i odpoczynek misjonarzy.
9. Doręczanie Przełożonemu Prowincji pod koniec roku sprawozdania z pracy apostołskiej naszej grupy misyjnej, a o ile możliwości także harmonogramu prac w czasie roku.
10. Troska o kontakt z domami formacyjnymi w celu rozbudzenia u młodych ducha do apostołstwa misyjnego. Dlatego w ważniejszych okresach pracy apostołskiej Dyrektor powiadomi nasze domy o harmonogramie prac i będzie współbraci prosił o modlitwę w intencji wszystkich misjonarzy.
11. Zlecenie swemu zastępcy bieżących spraw w wypadku swojej nieobecności²²⁾.

Wybór Dyrektora Misji, w myśl Statutów, dokonuje się poprzez głosowanie misjonarzy i zatwierdzenie wyłonionego kandydata przez Przełożonego Prowincji z wiążącym głosem jego Rady. Trwanie jego urzędu nie jest określone czasem, ale jego wybór winien być powtarzany zawsze przy zmianie Zarządu Prowincji. W sprawach życia i dyscypliny zakonnej, tak Dyrektor, jak i misjonarze podlegają przełożonemu lokalnemu, zaś w sprawach urzędu i działalności ośrodka misyjnego, Dyrektor zależy od Przełożonego Prowincjalnego. Z kolei jest on przełożonym misjonarzy w sprawach działalności apostołskiej. Miejsce pobytu Dyrektora i misjonarzy wyznacza ksiądz prowincjal²³⁾.

Powyższe wyszczególnione zadania i obowiązki Dyrektora, oraz ukierunkowania organizacyjne związane z wyborem, długością i miejscem jego pobytu, zostały zamieszczone również w odnowionym, posoborowym Dyrektorium Prowincji Polskiej, w części trzeciej, poświęconej apostołstwu.

Do obowiązków Dyrektora Misji wg tego Dyrektorium należy też szczególna troska o powołania zakonne i misyjne²⁴⁾. Rola i zadania Rady Misyjnej, podobnie jak i dyrektora Misji, zostały określone w Statutach Misyjnych w 1968 roku i niemal dosłownie zostały powtórzone w swej treści w nowych, które weszły w życie w 1974 roku. Zadania Rady dotyczyć mają troski o całokształt działalności misyjnej i o jej rozwój w Prowincji. Pozostawiono Radzie organizowanie zjazdów misjonarzy i przygotowanie odpowiednich tematów do wspólnego rozważania, omawianie ważniejszych zamówień na prace misyjne z uwzględnieniem dezyderatów duszpasterzy zamawiających oraz przedstawianie Przełożonemu Prowincji kandydatów na misjonarzy²⁵⁾.

Działalność Rady była realizowana na specjalnych posiedzeniach wspólnie z Dyrektorem Misji, które miały miejsce pomiędzy ogólnymi zjazdami misjonarzy w zależności od zaistniałych potrzeb. Na spotkaniach tych omawiano i ustalano sprawy związane z działalnością rekolekcyjno-misyjną i z funkcjonowaniem ośrodków misyjnych. Ustalono bieżące problemy dotyczące sprawnego rozdziału zamówień na misje i rekolekcje, typowano kandydatów na nowych misjonarzy, analizowano formy kontaktów z domami formacyjnymi w celu rozbudzenia ducha misyjnego i modlitewnego zaplecza dla pracujących misjonarzy²⁶⁾. Na posiedzeniu Rady powstały m. in. dwie ważne inicjatywy, dotyczące opracowania specjalnego vade mecum misyjnego, które powstało w formie Podręcznika Misjonarza oraz Rytuálu Nabożeństw Misyjnych, a także postanowiono przed każdą większą akcją organizować dla misjonarzy specjalny dzień skupienia połączony z przeżyciem Mszy św. czy też adoracji wynagradzającej lub godziny biblijnej, prowadzonej przez jednego z misjonarzy²⁷⁾.

2. Kadra misjonarzy

Silny nurt sercańskiego przepowiadania misyjnego, zaznający się z roku na rok coraz bardziej, stawał się znany i akceptowany przez ogół wiernych i duszpasterzy niemal wszystkich parafii Polski. Należne uznanie zdobył również w świadomości księży całej Prowincji, a jednocześnie mocno zaznaczył się na tle ogólnopolskiej działalności duszpastersko-misyjnej innych zakonów i zgromadzeń.

Misjonarze sercańscy w miarę upływu lat zdobywali w opinii biskupów, proboszczów i wiernych bardzo przychylne oceny. Składało się na to coraz lepsze przygotowanie do tej pracy, rosnące doświadczenie i powiększająca się ich liczba. Kiedy w roku 1963 otworzyła się przed misjonarzami perspektywa współpracy z OO Jezuitami w prowadzeniu misji i rekolekcji intronizacyjnych, nagląca stała się potrzeba liczebnego powiększenia grupy księży, skierowanych do tej działalności.

Dzieło misji i rekolekcji krajowych do roku 1960 angażowało już dziewięciu misjonarzy. Przystępowali do nich w następującej kolejności: ks. Fr. Nagy w 1936 r., ks. W. Turek w 1939, ks. S. Rychlicki w 1947 r., ks. S. Sidełko w 1948 r., ks. Cz. Kunda w 1949 r., ks. J. Góra w 1950 r., ks. Cz. Szortyka w 1952 r., ks. Fr. Zawadziński w 1953 r., ks. I. Biskup w 1959 r.²⁷⁾ Oprócz wymienionych, do roku 1978 (tj. do roku w którym Prowincja przeżywała 50-lecie osiedlenia się w Polsce), w pracy rekolekcyjno-misyjnej brali udział następujący misjonarze: ks. A. Brzeźniak od 1963 r., ks. L. Mazur i ks. J. Mucha od 1964 r., ks. A. Nagy od 1965 r., ks. J. Babik od 1966 r., ks. H. Kubik, ks. B. Kuliński i ks. L. Kurpas od 1970 r., ks. H. Halma od 1971 r., ks. A. Czaja, Z. Kozioł, M. Ługowski, ks. S. Stawczykowski i ks. A. Wyszyński od 1972 r.,

ks. Cz. Bloch, ks. S. Stańczyk i ks. Z. Zabdyr od 1974 r., ks., J. Choczaj, ks. S. Filipiak i ks. J. Siwiec od 1976 r.²⁸⁾

Od chwili powołania Dyrektora Misji w roku 1947 i konstituowania się od tej pory stałej kadry misjonarzy, istniała zawsze grupa księży, którzy oddawali się wyłącznie pracy misyjnej przez okres kilku czy nawet kilkunastu lat. Byli również tacy misjonarze, którzy zostali powołani do grupy, lecz z powodu konieczności obsadzenia innych urzędów i placówek w rozwijającym się Zgromadzeniu, byli z niej wycofani po roku lub kilku latach pracy, by niejednokrotnie na powrót włączyć się w pracę misjonarską. Wielu ponadto księży pracowało, pełniąc obowiązki na placówkach sercańskich, a pracy rekolekcyjnej oddając się w każdej sposobnej chwili.

Stan liczebny grupy misyjnej w przeciągu całego okresu działalności podlegał ciągłej zmianie. Powodowane było to, prócz wspomnianej już konieczności wycofania misjonarzy na inne placówki: niedomaganiem zdrowia, starszym wiekiem czy wreszcie odejściem z tego świata. Z przeprowadzonych badań, wynika, że w 1978 r. ex officio pracowało w akcji misyjnej 15 misjonarzy, których wspierało dorywczo dwóch²⁹⁾. Dane te odzwierciedlają przeciętny stan osobowy grupy, jaki utrzymuje się niemal do 1974 r.³⁰⁾

Różnorodne prace prowincji, a szczególnie misje zagraniczne spowodowały, że w ostatnim okresie, pomimo corocznego wzrostu liczby nowych księży, grupa misyjna nie powiększała się w takich proporcjach, by podołać wszystkim zapotrzebowaniom na prace rekolekcyjno-misyjne. Konieczność uzupełnienia grupy nowymi misjonarzami sygnalizuje utrzymujące się przeciążenie pracą dotychczasowych. Spowodowane to jest ogromną popularnością prac księży Sercańców. Warto tu zaznaczyć, że „kalendarz prac” już od dłuższego czasu zajęty jest na kilka następnych lat, a duża liczba zaproszeń na

prace jest załatwiona odmownie z powodu fizycznej niemożliwości ich zrealizowania³¹⁾.

Misjonarzami, którzy w ostatnich latach zasilili grupę w tej trudnej sytuacji, byli: ks. Cz. Wojtarowicz — 1981,³²⁾ ks. W. Pietrzak³³⁾, ks. Z. Bojar³⁴⁾ — 1983 r., ks. A. Kościuczyk³⁵⁾ i ks. J. Golonka w 1985 r.

Z kadrą misjonarzy wiąże się miejsce stałego pobytu Dyrektora Misji, co równoznaczne jest z zamieszkiwaniem tego domu przez misjonarzy krajowych. Do roku 1958 domem misjonarzy był klasztor w Krakowie-Płaszowie³⁶⁾. Kiedy w 1959 r. ks. J. Góra został zamianowany Dyrektorem Misji Krajowych w Zakopanem, równało się to ustanowieniem domu zakopiańskiego ośrodkiem misyjnym. Podczas jego kadencji na stanowisku Dyrektora, Sekretariat Misyjny (bo i taką nosił nazwę ośrodek misjonarzy) został przeniesiony na okres roku do Krakowa (od czerwca 1961 do czerwca 1962 r.)³⁷⁾. W roku 1968 podjęto decyzję, że centralną siedzibą misjonarzy krajowych będzie dom płaszowski³⁸⁾. Z chwilą wzrostu liczebnej grupy misyjnej, dom w Płaszowie okazał się ciasny. W 1970 r. ustanowiono drugi ośrodek misyjny w Tarnowie. Pierwszym jegorektorem został Dyrektor Misji ks. St. Sidełko³⁹⁾. Domem wypoczynkowym po trudach pracy rekolekcyjnej stał się w 1968 r. dom w Zakopanem⁴⁰⁾.

Skuteczność i owoce pracy rekolekcyjno-misyjnej zależały w głównej mierze od odpowiedniego przygotowania samych misjonarzy, z czego zainteresowani zdawali sobie sprawę. Kandydaci na przyszłych misjonarzy rozpoczynali już przygotowania podczas pobytu w seminarium, poprzez branie udziału w pracach starszych współbraci, gromadząc materiały kaznodziejskie, realizując praktyki duszpasterskie itp. Doksztalcanie, duszpasterskie i kaznodziejskie, miało być

również kontynuowane po włączeniu się w szeregi misjonarzy, by przepowiadanie swoje ubogacić nowymi treściami, trafiającymi do współczesnego człowieka. Wiedzę z tego zakresu zdobywali między innymi, biorąc udział w Kursach Duszpasterskich na KUL-u i ATK, organizowanych w pewnych okresach dla ogółu księży, tak diecezjalnych jak i zakonnych⁴¹⁾.

Jeszcze inną okazją ku temu było coroczne, ogólnopolskie spotkania misjonarzy zakonnych u OO Dominikanów w Krakowie. Tam ubogaczono się wzajemnie doświadczeniami z zakresu prowadzenia akcji rekolekcyjno-misyjnych. Omawiano współczesne problemy kościoła w Polsce, sytuację moralną narodu. Analizowano postulaty Episkopatu, by w podsumowaniu określić kierunki kaznodziejstwa na najbliższy okres i wskazać najistotniejsze problemy do przepracowania poprzez głoszenie misji i rekolekcji. W zjazdach tych, o ile było to możliwe, brała udział jak najliczniejsza grupa misjonarzy⁴²⁾.

Ogólnokrajowe dzieło misji i rekolekcji wymagało jednak ze strony zakonów podjęcia bardziej skutecznych kroków w celu zapewnienia możliwie najlepszych rezultatów pracy. Zdawano sobie sprawę z tego, że nieodzowne jest angażowanie misjonarzy wszechstronnie przygotowanych. Na zjeździe referentów zakonnych u OO Dominikanów w Warszawie, 22 września 1977 roku, ustalono szereg postulatów mających uskutecznić współpracę zakonów na tym polu. Jedno z postanowień dotyczyło kursu przygotowawczego dla młodych misjonarzy. Został on zorganizowany po raz pierwszy w Gostyniu (1975)⁴³⁾. Pierwszymi misjonarzami sercańskimi, którzy wzięli w nim udział, byli: Ks. Z. Kozioł i ks. A. Wyszyński⁴⁴⁾. Kurs ten miał być od tej pory urządzany co pięć lat w Gostyniu w klasztorze: XX Filipinów⁴⁵⁾. W następnych kursach udział wzięli kolejni misjonarze ks. J. Krzysztof w 1978 r.⁴⁶⁾ ks. W. Pietrzak i ks. Z. Bojar w 1983 r.⁴⁷⁾.

Doskonałą okazją do pogłębienia wiedzy z zakresu techniki form prowadzenia misji i rekolekcji oraz poszerzenia wiadomości z różnych dyscyplin przydatnych w tej pracy, stały się zjazdy misjonarzy sercańskich. Oprócz analizowania i załatwiania bieżących spraw, związanych z organizacją i funkcjonowaniem grupy misyjnej, zapraszano na nie specjalnych prelegentów, którzy głosili referaty mające odświeżyć i pogłębić u misjonarzy główne zagadnienia moralne, dogmatyczne, liturgiczne czy homiletyczne, związane już konkretnie z przepowiadaniem rekolekcyjno-misyjnym.

Pierwsze takie referaty miały miejsce na zjazdach w roku 1968 (3–4 IX oraz 17 XI) głosili je: ks. W. Schenk na temat „Nowe prawdy wydobyte z doktryny o Sakramentach przez Sobór Watykański II i Liturgię pastoralną” i ks. H. Wencel na temat encykliki *Humanae Vitae*⁴⁸⁾.

Idąc po tej linii, od 1973 r. wprowadzono kilkudniowe sympozja naukowe, poprzedzające zjazdy, mające za zadanie rozwiązać problem doksztalcania intelektualnego misjonarzy, oraz przybliżyć aktualne sprawy Kościoła Powszechnego w Polsce i w świecie. I tak, spotkanie misjonarzy w Zakopanem w dniu 23 I 1973 r. poprzedziły cztery dni wykładów z zakresu teologii dogmatycznej, moralnej i prawa kanonicznego, które prowadzili: ks. A. Perrou SCJ, ks. J. Hojnowski SCJ, ks. H. Wencel z Seminarium Duchowego w Katowicach oraz ks. R. Skowronek SCJ⁴⁹⁾. Bardzo użyteczne było również trzydniowe sympozjum, poprzedzające zjazd styczniowy 1974 roku. Profesorowie KUL-u, Sztafrowski i Brzozowski przedstawili teologiczno-duszpasterski sens Roku Świętego. Ks. prof. St. Nagi SCJ zapozał obecnych z zagadnieniem dotyczącym nabożeństwa do Serca Jezusowego we współczesnym kaznodziejstwie, a ks. A. Włoch SCJ wyjaśnił pojęcie „Misterium Paschalne” oraz problemy z zakresu praktyk liturgicznych⁵⁰⁾.

Podobne sympozja miały miejsce także w późniejszych latach. Należy tu odnotować cztery referaty wygłoszone w Zakopanem w dniach 27—30 XII 1976 r.: ks. dr M. Radwan „Wyniki badań socjologicznych a wymogi kaznodziejstwa misyjnego”, ks. dr A. Lewek z ATK „Rola i znaczenie kaznodziejstwa w duszpasterstwie Kościoła”, pani dr J. Słonimska z ATK „Pojęcie Boga u młodzieży uczęszczającej na katechizację” oraz ks. doc. J. Tischnera „Sytuacja współczesnego człowieka, do którego przemawiamy”. Na uwagę zasługują również referaty z czterodniowego sympozjum (8—11 I 1978), przybliżające zarówno problemy Kościoła katolickiego w kraju i na świecie. Przedstawiono wtedy następujące zagadnienia: „Strategia laicyzacji i ewangelizacji w Polsce” autorstwa ks. dra M. Radwana SCJ, „Zagadnienia teologii przepowiadania Słowa Bożego” ks. prof. A. Szafrąńskiego z KUL-u, „Problem Kościoła katolickiego w Jugosławii” ks. mgra A. Ulaczyka SCJ oraz „Synod Biskupów w Rzymie” red. J. Turowicza z Tygodnika Powszechnego⁵¹⁾.

Tematami następnych dorocznych Dni Skupienia dla Misjonarzy Krajowych XX Sercanów, jak określano owe sympozja naukowe, były: w roku 1979 (8—11 I), „Problem człowieka w dzisiejszym przepowiadaniu rekolekcyjno-misyjnym”,⁵²⁾ w roku, 1980 (7—9 I) „Duszpasterskie implikacje wyboru i wizyty Ojca św. Jana Pawła II w Polsce”⁵³⁾, w roku, 1981 (6—8 I), „Nauka i Wiara”⁵⁴⁾. Spotkania te były niewątpliwie elementami integrującymi grupę pod względem przekazywanych treści podczas misji i rekolekcji, oraz pozwalały na ubogacenie swego przepowiadania dla wiernych. To dokształcenie intelektualne było w dużej mierze czynnikiem, który ukierunkował pracę misjonarską na współczesnego człowieka w całej jego złożoności zachowań społecznych i moralnych.

3. Zjazdy misjonarzy

Prowadzenie dzieła rekolekcyjno-misyjnego poprzez przeznaczoną do tej pracy grupę księży, wymagało istnienia nieodzownych uprawnień od strony organizacyjnej. Ciężar zapewnienia prawidłowego funkcjonowania grupy do roku 1959 spoczywał na samym tylko Dyrektorze Misji, który troszczył się o wszystkie sprawy związane z organizacją pracy⁵⁵). Kiedy zwiększyła się liczba misjonarzy i wszystko przemawiało za tym, że prace te wejdą na stałe w zakres dzieł prowadzonych przez Zgromadzenie, postanowiono urządzić co roku Zjazdy Misjonarzy z udziałem wszystkich misjonarzy. Miały mieć one miejsce, jak się wkrótce okazało, istotne znaczenie dla funkcjonowania grupy oraz dalszego rozwoju omawianej działalności apostołskiej. W pierwszym rzędzie zwoływane były one w celu załatwienia bieżących spraw i rozwiązania pojawiających się problemów odnośnie do prowadzenia misji i rekolekcji. Stanowiły przy tym doskonałą okazję do wymiany doświadczeń i wzajemnego zachęcania się do jeszcze gorliwszej pracy.

A. Okoliczności i cel pierwszych dwóch zjazdów

Pierwszy Ogólny Zjazd Misjonarzy odbył się w Zakopanem, w dniu 6 września 1960 roku. Wzięła w nim udział jeszcze mała grupa misjonarzy, ale już wtedy zasłużonych i poważanych na terenie kraju. Byli to: ks. Prowincjał St. Sidelko, Dyrektor Misji ks. J. Góra, ks. F. Nagy, ks. S. Rychlicki, ks. Cz. Kunda, ks. Cz. Szortyka, ks. I. Biskup, ks. Cichoń, ks. S. Kierpiec. Z powodu choroby na Zjazd nie przybyli dwaj misjonarze: Ks. W. Turek oraz ks. F. Zawadzinski⁵⁶).

Pierwsze wspólne spotkanie misjonarzy miało przede wszystkim na celu podzielenie się zdobytymi doświadczeniami oraz ujednoczenie sposobu prowadzenia misji prafratalskich. Podstawą do dyskusji i opracowania końcowych decyzji był referat doświadczonego na polu działalności misyjnej ks. St. Sidelki: „Technika przygotowania Misji i Jej przeprowadzenia”. W oparciu o swe doświadczenie i podręczniki misyjne, krajowe i zagraniczne, podał cenne wskazówki umożliwiające prawidłowe przeprowadzenie Misji św. Drugim węzłowym punktem był referat ks. Cz. Kundy: „Misje i rekolekcje a duch sercański”. Prelegent zachęcał w nich do propagowania idei kultu Serca Bożego w pracach rekolekcyjno-misyjnych oraz wskazał na konieczność doboru odpowiednich nabożeństw w duchu sercańskim⁵⁷⁾.

Drugi Ogólny Zjazd Misjonarzy, który odbył się 8 Lutego 1961 roku, był w zakresie poruszanych tematów w dużym stopniu uzupełnieniem pierwszego. Ponieważ misjonarze nie posiadali jeszcze żadnych wspólnych i jednolitych podręczników misyjnych, dlatego też na zjeździe tym wypracowano metodę prowadzenia Godziny św. oraz opracowano sposoby zaangażowania dzieci podczas misji i rekolekcji. Dokonano tego w oparciu o dwa referaty: „Wskazania odnośnie przeprowadzenia Godziny św. w czasie Misji św. i rekolekcji” i „uwagi odnośnie do prowadzenia dzieci na Misjach i rekolekcjach”. Referaty te wygłosili: ks. F. Nagy oraz ks. S. Rychlicki. Owocem obrad były pisemne opracowania poruszanych zagadnień, które też otrzymał każdy misjonarz⁵⁸⁾.

Pierwsze dwa zjazdy misjonarzy, przez rozwiązanie najbardziej aktualnych i naglących w tym okresie problemów co do formy i techniki prowadzenia prac, w dużym stopniu przyczyniły się do ich usprawnienia w praktyce. Skutek ten

osiągnięto przez opracowanie i udostępnienie wszystkim misjonarzom wzorowych modeli tych form. Problematyka zjazdów podyktowana została uchwałami III Kapituły Prowincjalnej, obradującej w 1959 roku, dotyczącymi duszpasterstwa nadzwyczajnego. Starano się w nich zawrzeć, w głównych zarysach stronę organizacyjną dzieła rekolekcyjno-misyjnego. Określono przy tym rolę i kompetencje Dyrektora Misji, wskazano na cechy jakimi winien się charakteryzować misjonarz-sercanin oraz sprecyzowano jego zadania. Wyliczono także niezbędne nabożeństwa i praktyki misyjne podczas prac⁵⁹⁾. Przede wszystkim wskazano na „potrzebę ułożenia szczegółowego i jednolitego schematu przeprowadzania misji i rekolekcji, wg specyfiki naszego Zgromadzenia”⁶⁰⁾.

Kolejne zjazdy misyjne organizowano już w miarę systematycznie, dwa razy w roku: wiosną i jesienią. Poza załatwianiem spraw bieżących i ustalaniem sposobów sprawniejszego funkcjonowania grupy misyjnej, ich dziełem było przygotowanie i oddanie do użytku „Podręcznika Misjonarza” i „Rytułu Misyjnego”. Opracowano także „Statut Misyjny”.

B. Statut Misyjny Księży Najświętszego Serca Jezusowego

Ułożenie Statutu Misyjnego miało na celu zdefiniowanie prawne działalności misyjnej, prowadzonej przez wydzieloną grupę misjonarzy. Pierwszą wersję Statutu ułożył Dyrektor Misji ks. St. Sidelko w roku 1968. W celu zapoznania się z tym projektem i naniesienia własnych propozycji oraz uzupełnień, projekt Statutu został rozesłany do wszystkich uczestników przyszłego zjazdu misjonarzy, zaplanowanego na 3–4 września 1968 r.⁶¹⁾. Na Zjeździe tym Statut Misyjny

został szczegółowo przedyskutowany i definitywnie ułożony. Jeszcze w tym samym roku został zatwierdzony przez Radę Prowincjalną⁶²⁾.

Statut Misyjny z roku 1968, mieszczący się na pięciu stronach maszynopisu, składał się z dwóch zasadniczych części. Część I omawiała sprawy organizacyjno — porządkowe, dotyczące misjonarzy. Znajdowały się tu, w pierwszej kolejności: definicja Statutu, określenie funkcji Dyrektora Misji i Rady Misyjnej, sposób werbowania do grupy misjonarzy i właściwe im przymioty, kompetencje Rady Prowincjalnej w określeniu domów dla misjonarzy oraz określenie zakresu i sposobu zależności Dyrektora Misji i misjonarzy. W następnej kolejności przedstawiony został szczegółowy wykaz obowiązków, zadań i kompetencji Dyrektora Misji oraz zadania Rady Misyjnej. W zakończeniu pierwszej części zostały wyszczególnione obowiązki i zadania misjonarzy⁶³⁾.

Część II ukazywała duchowe podłoże podjętego przez Prowincję dzieła rekolekcyjno-misyjnego oraz jego cel: „Powyższa działalność, tkwiąca w misyjnym posłannictwie Kościoła, zgodnie z zatwierdzonym duchem naszego zakonnego poświęcenia, rozwijając charyzmatyczne bogactwa pierwotnej inspiracji Ojca Założyciela i umiejętność wyczuwania znaków czasu, ma się stać odpowiedzią na naglące potrzeby pielgrzymującego Kościoła oraz wspólnym z hierarchią poszukiwaniem sposobów niesienia Orędzia Zbawienia współczesnemu człowiekowi, tak bardzo zaangażowanemu w pracy zaprowadzenia w świecie porządku, zasadzonego na prawdzie, zbudowanego na sprawiedliwości i ożywionego przez miłość...⁶⁴⁾ Wskazano również, w tej części Statutu, na motywy głoszenia misji i rekolekcji w duchu miłości Serca Jezusowego, jako prowadzącego do „bardziej świadomego przeżywania miłości

Boga, objawionej w Sercu Zbawiciela...". Statut kończy się opisem duchowej sylwetki misjonarza sercańskiego⁶⁵⁾.

Lata następne przyniosły wiele nowych rozwiązań w niektórych kwestiach organizacyjnych grupy. Powstała stąd potrzeba przepracowania dotychczasowego Statutu Misyjnego, aby odpowiadał nowym wymaganiom czasu. Nowy tekst Statutu, który obowiązuje od 1974 r., zawiera dość istotne uzupełnienie w kwestiach, które nie pozostały ujęte w poprzednim dokumencie. Składa się on ze wstępu, mówiącego o roli statutu oraz z czterech rozdziałów zatytułowanych kolejno: 1) Misjonarze, 2) Dyrektor Misji, 3) Rada Misyjna, 4) Ukierunkowania organizacyjne⁶⁶⁾.

C. Podręcznik Misjonarza

Od początku działalności rekolekcyjno-misyjnej Księża Sercanów na terenie Polski odczuwano potrzebę ułożenia metodycznego podręcznika dla misjonarzy. Brak było jednak chętnych, którzy by się podjęli tej pracy. Dopiero na pierwszym zjeździe misjonarzy w Zakopanem 6 IX 1960 r. poruszył tę sprawę ówczesny Dyrektor Misji ks. St. Sidełko w swoim referacie: „Technika przygotowania Misji i jej przeprowadzenia”. Sprawa ta została ponownie podjęta na drugim zjeździe 8 II 1968 r. Zainteresowany nią, Dyrektor Misji, podjął się jego zredagowania. Po zebraniu materiałów, podręcznik ukazał się w roku 1968⁶⁷⁾.

Na posiedzeniach Rady Misyjnej 25 IX 1968 r. i 19 XI 1968, ustalono, że poprawiona wersja Podręcznika Misjonarza przygotowana przez ks. St. Sidełko, została omówiona i przedyskutowana na Zjeździe Misjonarzy w dniu 20 i 21 stycznia 1969 roku. Po omówieniu treści podręcznika na tym Zjeździe został on wydany i udostępniony misjona-

rzom⁶⁸⁾. Przepracowanie i dostosowanie Podręcznika Misyjnego do nowych warunków duszpasterskich i nowych przepisów kościelnych ponownie zlecono ks. St. Sidelce, na posiedzeniu Rady Misyjnej w dniu 26 I 1970 roku⁶⁹⁾. Po wniesieniu niektórych poprawek podręcznik został ponownie oddany do użycia. Aktualny podręcznik uwzględnia uchwały Soboru Watykańskiego II dotyczące duszpasterstwa misyjnego i rekolekcyjnego oraz wszelkie zmiany posoborowe, dokonane na Kapitułach Generalnych i Prowincjalnych Księży Sercanów.

Podręcznik ten podaje ogólne zasady dotyczące prowadzenia prac rekolekcyjnych i misyjnych. Dzieli się na pięć zasadniczych części: w pierwszej przypomina główne linie sercańskiej pracy misjonarskiej, w drugiej traktuje o przygotowaniu Misji, w trzeciej — o jej prowadzeniu. Część czwarta omawia sprawy związane z przygotowaniem i przeprowadzeniem renowacji misji, zaś część piąta podaje cały szereg dyrektyw i wskazań dotyczących prowadzenia rekolekcji⁷⁰⁾. Dodatek do podręcznika stanowi rozdział zatytułowany „Ceremoniał Misji i Rekolekcji”, zawierający następujące formularze: Nr 1 : Informacje o parafii przed misją i rekolekcjami, Nr 2: Skierowanie na pracę misjonarza, Nr 3: List do parafian przed misją poprzedzającą Nawiedzenie Obrazu w parafii, Nr 4: List misjonarzy do parafii przed Misją Intronizacyjną, Nr 5: List misjonarzy do parafian przed misjami św. (trzy wersje), Nr 6: List Księży Misjonarzy i Proboszcza do parafian przed Misjami NSJ. Nr 7: Modlitwa w intencji Misji św., Nr 8: Modlitwa przed misjami parafialnymi, Nr 10: Program misji tradycyjnej, Nr 11: Program misji intronizacyjnej, Nr 12: Program misji peregrynacyjnej, Nr 13: Ceremonie na rozpoczęcie Misji św., Nr 15: Sprawy do załatwienia przed rozpoczęciem Misji św. w parafii, Nr 16:

Odwiedziny Serca Jezusowego w rodzinach, Nr 17: Renowacja misji w Dębowcu (1968 r.), Nr 18: Program renowacji „Przystosowanej odnowy”⁷¹⁾.

D. Rytuał Nabożeństw Misyjnych

Przygotowanie Rytuału Misyjnego, który by zawierał nabożeństwa misyjne oraz teksty pomocnicze, służące do przygotowania misji w konkretnej już parafii, zlecono w roku 1968 ks. L. Mazurowi⁷²⁾. Gotowy Rytuał ukazał się już w roku następnym, jednak już po krótkim okresie czasu wymagał przepracowania w związku z nowymi przepisami liturgicznymi, dotyczącymi celebrowania Mszy św. i prowadzenia niektórych nabożeństw kościelnych. Po naniesieniu niektórych poprawek na zjazdach w latach następnych Rytuał został, w 1973 roku, skorygowany przez wykładowcę liturgiki — ks. Adama Włocha i uznany za zgodny z obowiązującymi przepisami liturgicznymi⁷³⁾.

Indywidualne udoskonalenie form i organizacji prowadzonych prac w dalszych latach doprowadziło do konieczności podjęcia pewnej modyfikacji dotychczasowego Rytuału Misji i Rekolekcji. Sprawą tą zajął się Zjazd Misjonarzy mający misjsce 11 stycznia 1978 roku w Zakopanem. Po określeniu poszczególnych rozdziałów, przewidzianych w nowym opracowaniu, zobowiązano każdego z uczestników zjazdu do opracowania części materiału. Nadsyłanie gotowych rozdziałów ustalono do dnia 30 września tegoż roku. Na redaktorów całości wybrano ks. St. Sidelkę, ks. J. Górę i ks. A. Czaję⁷⁴⁾. Na następnym zjeździe, 12 października 1987 r., definitywnie dopracowano nową wersję Rytuału i przesłano gotowy tekst ks. A. Włochowi do Rzymu, celem wydrukowania go w większym nakładzie⁷⁵⁾.

W 1981 roku przygotowany tekst został wydrukowany pod nazwą: „Rytuał Nabożeństw Misyjnych Księży Najświętszego Serca Jezusowego” i dostarczony misjonarzom. W Rytuale tym uwzględniono najnowsze przepisy liturgiczne odnośnie do udzielania Sakramentów świętych i Sakramentaliów. Wszystkie modlitwy i błogosławieństwa zaczerpnięto z rytuału rzymskiego czy też z naszych ojczystych podręczników zawierających aktualne przepisy odnośnie do administrowania Sakramentów św. czy Sakramentaliów.

Sam Rytuał dzieli się na dwie zasadnicze części i dodatek. Pierwsza część zawiera nabożeństwa misyjne, które przeprowadza się, czy to w zwyczajnych Misjach parafialnych czy też w Misjach Intronizacyjnych. Znajdują się tu nabożeństwa uszeregowane według kolejności ich odprawiania w czasie Misji św., a które w praktyce misyjnej naszych Misjonarzy zostały sprawdzone i zweryfikowane. Druga część zawiera nabożeństwa przeznaczone na Renowację Misji św. Są tu nabożeństwa nieco odnowione, które w praktyce zmieniają swoją formę, lecz w swej istocie pozostają niezmienione. W dodatku umieszczono niektóre teksty pieśni, które służą jako ważna pomoc w odprawianiu czy przeżywaniu nabożeństw misyjnych⁷²⁾.

Przypisy

- ¹ Wywiad przeprowadzony z ks. W. Turkiem, Kraków 18 V 1985 r.
- ² W. Majka, dz. cyt., ss. 94–95, 127–128.
- ³ Jego kandydaturę wyłoniła wstępna konsultacja Prowincjała ks. J. Nawieśniaka z misjonarzami na zjeździe 18 IX 1972 r. AMK, (T), Protokoły ze Zjazdów Misyjnych, 18 IX 1972 r.; AKP, (T), Ks. Lucjan Mazur, Nominacja ks. L. Mazura na Dyrektora Misji, Kraków 24 X 1972 r.
- ⁴ AMK, (T), Protokoły ze Zjazdów Misyjnych, Tarnów 13 IV 1977 r.
- ⁵ AKP, (T), Ks. Lucjan Mazur, Pismo o ponowym zatwierdzeniu ks. L. Mazura na stanowisko Dyrektora Misji, Kraków 25 X 1980 r.
- ⁶ AMK, (T), Protokoły ze Zjazdów Misyjnych, Tarnów 17 I 1983 r.; AKP, (T), Ks. Stanisław Stańczyk, Zatwierdzenie wyboru ks. St. Stańczyka na stanowisko Dyrektora Misji, Kraków 21 I 1983 r.
- ⁷ AMK, (T), Protokoły ze Zjazdów Misyjnych, Tarnów 17 I 1986 r.
- ⁸ AMK, (T), Protokoły ze Zjazdów Misjonarzy, Kraków 3–4 IX 1968 r.
- ⁹ Tamże, Tarnów 18 I 1971 r.
- ¹⁰ Tamże, Kraków 18 IX 1972 r.
- ¹¹ Tamże, Tarnów 13 IV 1977 r.
- ¹² Tamże Tarnów 22 IV 1980 r.
- ¹³ AMK, (T), Protokoły ze Zjazdów Misjonarzy, Tarnów 17 I 1983 r.
- ¹⁴ Tamże, Tarnów 17 I 1986 r.
- ¹⁵ AKP, Łącznik, Uchwały II Kapituły Prowincjalnej, Duszpasterstwo nadzwyczajne, Nr 10 (18), Rok 6 (1969), nr 19–42, ss. 28–31.
- ¹⁶ Tamże.
- ¹⁷ AMK, (T), Protokoły ze Zjazdów Misyjnych, Kraków 3–4 IX 1968 r.

- 18) AKP, (T), Misje Rekolekcyjne, Korepondencja z Dyrektorem Misji, List ks. St. Sidelki skierowany do Księdza Misjonarza, Bieńkówka 26 VI 1968 r.
- 19) AMK, (T), Roczne Sprawozdanie z działalności grupy misyjnej, Sprawozdanie z roku 1968, Zakopane 26 I 1969 r.
- 20) AKP, (T), Misje Rekolekcyjne, Statut Misyjny Księży Najśw. Serca Jezusowego Prowincji Polskiej, Kraków 1968 r., maszynopis, ss. 2–3.
- 21) AMK, (T), Protokoły ze Zjazdów Misyjnych, Tarnów 31 XII 1974 r.
- 22) AKP, (T), Misje Rekolekcyjne, Statut Misyny, Kraków 1974 r., maszynopis, ss. 1–2.
- 23) AKP, (T), Misje Rekolekcje. Statutu Misyjny, Kraków 1974 r., cyt., ss. 1–2.
- 24) Dyrektorium Prowincji Polskiej Księży Najświętszego Serca Jezusowego, Kraków 1978 r., nr 214–215, ss. 54–55.
- 25) AKP, (T), Misje Rekolekcje, Statut Misyjny, s. 2.
- 26) AMK, (T), Robocze Sprawozdanie z działalności grupy misyjnej, *passim*.
- 27) AMK, (T), Protokoły ze Zjazdów Misyjnych, Kraków 25 IX 1968 r.
- 27) AMK, (T), Początki... ; Tamże, Kronika Misyjna Księży Sercanów 1936–1962, *passim*; W. Majka, dz cyt., ss. 94–95, 105, 127, 154–155, 140–141, 188.
- 28) AMK, (T), Początki...; Tamże, Kronika Misji 1936–1976, *passim*; W. Majka, dz. cyt., ss. 158, 176, 210, 215, 284, 296, 256, 228, 307, 308–309, 336.
- 29) AKP, (T), Misje Rekolekcje, Korespondencja z Dyrektorium Misji, Odpowiedz ks. J. Babika na kwestionariusz podany przez ks. Prowincjała Cz. Kundy. Kraków 14 X 1978 r.
- 30) AMK, Kroniki Misji 1936–85, *passim*.
- 31) Listę przyjęć prac rekolekcyjnych na Wielki Post w 1973 r. Dyrektor Misji zamknął już około 15 V 1972 r. Do 15 VI 1972 r. odmówił już 12 serii rekolekcji. W liście skierowanym do ks. Prowincjała prosi o nowych misjonarzy. AKP, (T), Misje, Rekolekcje, Korespondencja z Dyrektorem Misji, List Dyrektora ks. S. Sidelko do ks. Prowincjała J. Nawieśniaka; W odpowiedzi na pismo ks. Dyrektora z dnia 20 XII 1980 r. muszą dać odpowiedz negatywna, jako, że nasi misjonarze mają wyznaczone zadania przynajmniej na dwa lata naprzód.” Tamże, List ks. Prowincjała Cz. Kundy do Dyrektora OO Jezuitów, J. Leśniaka. Kraków 8 I 1981 r.; Misjonarze przyjmowali również prace na miesiące wakacyjne. Tamże, List Dyrektora ks. S. Stańczyka do Misjonarzy Krajowych. Tarnów 6 IV 1983 r.

- 32) AKP, (T), Ks. Cz. Wojtarowicz, Skierowanie do pracy misyjnej. Kraków 30 V 1981 r.
- 33) Tamże, (T), Ks. W. Pietrzak, Skierowanie do pracy misyjnej. Kraków 1 VII 1983 r.
- 34) Tamże, (T), Ks. Z. Bojar, Skierowanie do pracy misyjnej. Kraków 7 VI 1983 r.
- 35) Tamże, (T), Ks. A. Kościuczyk, Skierowanie do pracy misyjnej. Kraków 31 VII 1984 r.
- 36) Wywiad przeprowadzony z ks. W. Turkiem. Kraków 18 V 1985 r.
- 37) W. Majka, dz. cyt., ss. 154–155.
- 38) AMK, (T), Protokoły ze Zjazdów Misyjnych. Kraków 3 IV 1968 r.
- 39) AKP, (T), Tarnów — założenie i historia domu, Dekret erygujący dom w Tarnowie jako Ośrodek Misyjny. Kraków 12 IX 1970 r.; AMK, (T), Sprawozdanie roczne z działalności grupy misyjnej, Sprawozdanie z roku 1970 r. Tarnów 28 I 1971 r.
- 40) AMK, (T), Protokoły ze Zjazdów misjonarzy. Zakopane 16 VIII 1968 r.
- 41) AKP, (T), Misje Rekolekcje, Korespondencja z Dyrektorium Misji, List Dyrektora Misji ks. S. Sidelki do Misjonarzy, Bieńkówka 21 VI 1968 r.; AMK, (T), Sprawozdanie roczne z działalności grupy misyjnej. Sprawozdanie z 1968 r.
- 42) AKP, (T), Misje rekolekcje, Odpowiedz na kwestionariusz, cyt; AMK, (T), Protokoły ze Zjazdów Misjonarzy 1970–1985, passim.
- 43) AKP, (T), Misje Rekolekcje, Zaproszenia na Dni Skupienia dla Misjonarzy. Zawiadomienie od Prowincjała Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego, ks. J. Dąbrowskiego skierowania do ks. Prowincjała Księży Sercanów. Warszawa 20 VI 1974 r.
- 44) AKP, (T), Misje Rekolekcje, Zaproszenia na Dni Skupienia, Pismo Prowincjała Księży Sercanów do Prowincjała J. Dąbrowskiego SAC w Warszawie. Kraków 8 VII 1974 r.
- 45) AMK, (T), Protokoły ze Zjazdów Misjonarzy, Sprawozdanie ks. St. Stańczyka ze Zjazdu Referentów Misjonarzy odbytego w Warszawie dnia 22 IX 1977 r. Zakopane 11 I 1978 r.
- 46) AMK, (T), Protokoły ze Zjazdów Misjonarzy. Zakopane 9 I 1980 r.
- 47) AKP, (T), Misje Rekolekcje, Korespondencja z Dyrektorem Misji Pismo ks. Prowincjała A. Czaji do Przewodniczącego Komisji Apostolskiej przy Konferencji WPZM w Polsce, ks. J. Jury CO. Kraków 6 X 1983 r.
- 48) AMK, (T), Protokoły ze Zjazdów Misjonarzy, Kraków 3–4 IV 1968 r. oraz Kraków 17 XI 1968 r.
- 49) Tamże, Kraków 23 I 1973 r.

- 50) AMK, (T), Protokoły ze Zjazdów Misjonarzy, Kraków 16 I 1974 r.
- 51) AKP, (T), Misje rekolekcje, Zjazdy Misjonarzy i Protokoły, Zakopane 27-30 XII 1976 r. oraz Zakopane 11 I 1978 r.
- 52) AKP, (T), Misje i Rekolekcje, Zjazdy Misjonarzy i Protokoły, Zakopane 8-11 I 1979 r.
- 53) AMK, (T), Protokoły ze Zjazdów Misjonarzy, Zakopane 9 I 1980 r.
- 54) Tamże, Tarnów 8 I 1981 r.
- 55) Wywiad przeprowadzony z ks. W. Turkiem, Kraków 18 V 1985 r.
- 56) AKP, Łącznik, nr 9 (17), Rok 6 (1960), Sprawozdanie Ogólne Zjazdu Misjonarzy Zgromadzenia Księży Najświętszego Serca Jezusowego, Zakopane 6 IX 1960 r., ss. 11-27.
- 57) ST. Sidelko, Pierwszy Zjazd Misyjny Księży Sercanów w Zakopanem, dn. 6 IX 1960 r., Referaty, Kraków 1960 r.
- 58) AKP, Łącznik, Nr 12 (20), Rok 7 (1961), Sprawozdanie z Drugiego Ogólnego Zjazdu Misjonarzy Zgromadzenia Księży Najśw. Serca Jezusowego, Kraków 8 II 1961 r., ss. 68-74.
- 59) AKP, Łącznik, Nr 10 (18), Rok 6 (1960), Uchwały III Kapituły Prowincjalnej, Duszpasterstwo nadzwyczajne, nr 19-42, ss. 28-31.
- 60) Tamże, nr 40, s. 31.
- 61) AKP, (T), Misje Rekolekcje, Korespondencja z Dyrektorem Misji, Lit Dyrektora Misji ks. St. Sidelki do Misjonarzy, Bienkówka 26 VI 1968 r.
- 62) AMK, (T), Misje Rekolekcje, Roczne Sprawozdanie z działalności grupy misyjnej, Sprawozdanie z roku 1968 r., Zakopane 26 I 1969 r.
- 63) AKP, (T), Misje Rekolekcje, Statut Misyjny Księży Najśw. Serca Jezusowego Prowincji Polskiej, Kraków 1968 r., maszynopis, ss. 1-4.
- 64) Tamże, s. 4.
- 65) AKP, (T), Misje Rekolekcje, Statut Misyjny ..., Kraków 1968 r., dz. cyt., ss. 5-6.
- 66) Tamże, Statut Misyjny Księży Najśw. Serca Jezusowego, Kraków 1974 r., maszynopis, ss. 1-2.
- 67) AMK, (T), Roczne sprawozdanie z działalności grupy misyjnej, Sprawozdanie z roku 1968 r., Zakopane 26 I 1979 r.; AKP, Podręcznik Misjonarza, maszynopis, Kraków 1968 r.
- 68) AMK, (T), Protokoły ze Zjazdów Misjonarzy, Kraków 20-21 I 1969 r.
- 69) AKP, (T), Misje Rekolekcje, Zjazdy Misjonarzy i Protokoły, Zakopane 26 I 1970 r.
- 70) AKP, (T), Misje Rekolekcje, Podręcznik Misjonarza, Kraków 1974 r., maszynopis, s. 1. .⁷¹⁾ AKP, (T), Misje Rekolekcje, Podręcznik Misjonarza, Kraków 1974 r., ss. 38-50

- 72) AMK, (T), Protokoły ze Zjazdów Misjonarzy, Kraków 17 XI 1968 r.
- 73) AMK, (T), Protokoły ze Zjazdów Misjonarzy, Zakopane 23 I 1973 r.
- 74) Tamże, Zakopane 11 I 1978 r.
- 75) Tamże, Tarnów 12 X 1978 r.
- 76) Rutuał Nabożeństw Misyjnych Księży Najśw. Serca Jezusowego, Kraków 1979 r., s. 3.

Rozdział czwarty

FORMY DZIAŁALNOŚCI MISYJNEJ

1. Misje intronizacyjne

Wielką rolę w rozwoju nabożeństwa ku czci Najświętszego Serca Jezusowego odegrały objawienia uczynione Małgorzacie Marii Alacoque w XVII wieku. Pogłębienie kultu Bożego Serca w kolejnych wiekach dało początek dziełu intronizacji.

Z chwilą zaliczenia M. M. Alacoque w poczet błogosławionych (1864) pisma jej, dotyczące treści objawień, zainteresowały cały świat katolicki i nabrały powagi. Wtedy to wielki apostoł Bożego Serca i twórca Apostolstwa Modlitwy, O. Henryk Ramière opublikował życzenie Chrystusa, by Jego Sercu poświęcały się rodziny i wysunął myśl, by całą ludność poświęcić Bożemu Sercu. Mając przychylność i poparcie w propagowaniu tej idei wśród biskupów i papieża Piusa X, ogłosił apel, by każdy ojciec poświęcił swoją rodzinę, każdy przełożony swoich podwładnych, każdy duszpasterz swoją parafię a biskup diecezję. Szczególny nacisk położył na sprawę ro-

dzin. Zorganizował w tym celu osobne „Dzieło Poświęcenia Rodziny” w 1875 r., przy centrali Apostolstwa Modlitwy¹⁾.

W krótkim czasie hasło poświęcenia rodzin Bożemu Sercu, czyli intronizacji, zostało podchwycone przez szerokie rzesze wiernych²⁾. Po śmierci O. Ramiéra propagatorem intronizacji został O. Mateo Crawley ze Zgromadzenia Najświętszego Serca Jezusa i Maryi. Po swym cudownym uzdrowieniu w Kaplicy Objawień w roku 1907, odczytał swoje powołanie do apostolstwa intronizacji. Udał się z gotowym już planem poświęcenia rodzin Sercu Bożemu do Papieża Piusa X, skąd, po otrzymaniu aprobaty, wyruszył na „podbój” świata dla Serca Jeusowego³⁾.

Intronizacja była doskonałym środkiem do ocalenia rodziny katolickiej, a równocześnie uzdrowienia całego społeczeństwa⁴⁾. Przeprowadzał ją wszędzie, nawet w więzieniach. Według O. Mateo „Intronizacja, to oficjalne i społeczne uznanie najwyższej władzy Serca Jezusowego nad daną rodziną chrześcijańską”. Dokonać się to powinno poprzez uroczyste umieszczenie obrazu Bożego Serca na centralnym miejscu w domu, któremu towarzyszyć miał akt poświęcenia⁵⁾. Tak pojęte i przeprowadzone dzieło zyskało sobie aprobatę Kościoła, wyrażoną poprzez wspomnianego papieża, Piusa X oraz Benedykta XV w liście do O. Mateo z dnia 27 IV 1915 r.⁶⁾ W krótkim czasie objęło swym zasięgiem niemal cały świat⁷⁾.

W Polsce ideę O. Ramiéra, a później O. Mateo, podjęło pismo Apostolstwa Modlitwy założone w 1867 r.: „Posłaniec Serca Jezusowego”, ukazując się z początku pod nazwą „Intencje Apostolstwa Modlitwy”. Akcja oddania całego Kościoła Sercu Jezusowemu, podjęta przez Apostolstwo Modlitwy, prowadziła i w Polsce poprzez poświęcenie rodzin. Jeszcze przed rokiem 1889 ponad 50 tys. rodzin polskich wpisało się do „Złotych Ksiąg”, złożonych w Paray-le-Monial. Do roku 1931

wpisano do ksiąg intronizacyjnych 444 160 polskich rodzin, a po kolejnych sześciu latach liczba wzrosła do 607 000⁸⁾.

Ostatnia wojna przeszkodziła dziełu intronizacji. W roku 1948 do jego wznowienia przyczyniło się orędzie biskupów w sprawie poświęcenia narodu Bożemu Sercu. Przygotowaniem do tego aktu była intensywna akcja osobistego poświęcenia, a także poświęcenia się rodzin, choć w mniejszym stopniu. W ten sposób, do 28 października 1951 r., tj. do momentu oddania Polski w opiekę Serca Bożego, liczba poświęconych rodzin powiększyła się w przeciągu dwu lat o dalsze 220 000. Z chwilą ukazania się encykliki „Haurietis aquas” Piusa XII, 15 maja 1956 r., propagując na nowo nabożeństwo do Serca Jeusowego, praca duchowieństwa w Polsce otrzymała nowe źródło motywacji przy rozszarzeniu kultu tegoż Serca⁹⁾.

A. Współpraca z OO. Jezuitami w latach 1963–1974

1. Geneza i cel misji

W 1947 r. OO. Jezuici wznowili pracę intronizacyjną, prowadzoną przed wojną w ramach Apostolstwa Modlitwy. Przełomowym momentem dla tej działalności był rok 1962, w którym poświęcenie rodzin Sercu Jezusowemu zaczęto przeprowadzać jako zorganizowaną akcję duszpasterską, w porozumieniu z Kuriami Biskupimi niektórych diecezji w Polsce¹⁰⁾.

U podstaw tego dzieła była Wielka Nowenna Millenijna, przygotowująca tysiąclecie chrztu Polski w 1966 r., podczas której kopia obrazu Matki Bożej Częstochowskiej w uroczystej procesji obeszła wszystkie parafie kraju. Kiedy w 1961 r. obraz dotarł do diecezji gorzowskiej, jej ordy-

nariusz ks. bp. Wilhelm Pluta zapragnął przeprowadzić w każdej parafii akcję duszpasterską, utrwalając owoce i przeżycia nawiedzenia. Po rozmowach z OO Jezuitami, którzy zainteresowali się tą sprawą, postanowiono przeprowadzić w rocznicę Nawiedzenia misje, mające odnowić w rodzinach kult Najświętszego Serca Jezusowego. Poprzez intronizację Bożego Serca w rodzinach, chciano je odpowiednio ustawić i ugruntować na fundamencie etyki i moralności katolickiej. Tak rozpoczęło się dzieło, które przybrało nazwę „Misje Bożego Serca”¹¹⁾.

W celu ustawienia sposobu przeprowadzenia misji intronizacyjnych w całej diecezji, odbyła się w dniu 1 lipca 1962 r. konferencja w siedzibie biskupiej w Gorzowie, z udziałem władz diecezjalnych i zakonnych. Ustalono wtedy ramowy program misji Bożego Serca oraz główne kierunki działania¹²⁾.

W swojej wewnętrznej strukturze, jak ustalono na konferencji, misja intronizacyjna winna być prawdziwą misją lub przynajmniej prawdziwymi rekolekcjami, realizowanymi w duchu i według wymagań metody św. Ignacego. Miało to na względzie uznanie jej, w razie potrzeby, za formalną misję kanoniczną, a jednocześnie posiadającą swoje odrębne cele, odrębną tematykę, nabożeństwa i metodę oddziaływania¹³⁾.

Celem misji Najśw. Serca Jezusowego w odniesieniu do wszystkich parafian było odświeżenie w nich, odnowienie i rozszerzenie nabożeństwa do Bożego Serca oraz podstawowych praktyk związanych z tym nabożeństwem. Realizowano ten postulat przez specjalne zwrócenie uwagi ludzi na odwieczną, bezgraniczną miłość Boga do ludzi i świata, objawioną w Sercu Jezusowym. Wszelkie działania wchodzące w strukturę i program misji intronizacyjnej były skierowane do osiągnięcia jak największej liczby rodzin poświęconych

Bożemu Sercu. Akcja ta cechowała się szczególną troską o rodziny, przeżywające z różnych powodów załamania i kryzysy w dziedzinie norm moralno-etycznych, wskazywanych przez Kościół. Była pomocą w rozwiązywaniu licznych i zawiłych problemów małżeńskich i wychowawczych. Równocześnie była akcją duszpasterską zmierzającą do utworzenia w parafii grupy elitarnej z rodzin poświęconych Bożemu Sercu. Stanowić ona miała wzorcowy czynnik dla parafii, promieniujący na otoczenie, świadoma swej roli i odpowiedzialności społecznej¹⁴⁾.

2. Przygotowanie do realizacji Misji Bożego Serca

Do realizacji przyjętych zobowiązań w diecezji gorzowskiej potrzeba było przede wszystkim odpowiedniej liczby fachowych misjonarzy i rekolekcjonistów. W roku 1962 do pracy przystąpiły obie jezuickie prowincje: Małopolska i Wielkopolsko-Mazowiecka. Diecezja gorzowska, obejmująca w tym czasie siódmą część Polski, okazała się jednak ponad siły dla samodzielnie jeszcze wtedy pracujących prowincji OO. Jezuitów¹⁵⁾.

Przy poszukiwaniach współpracowników do prowadzenia tej Misji wybór padł na Księża Sercanów, którzy dali się już poznać na polu działalności intronizacyjnej poprzez ks. W. Turka. O pomoc i współpracę zwrócił się ks. Antoni Kuśnierz, przełożony Prowincji Małopolskiej TJ do Prowincjała Księża Sercanów, ks. St. Sidelki, wiosną 1963 r. Ponieważ misje Bożego Serca odpowiadały duchowości Zgromadzenia, Rada Prowincjalna chętnie wyraziła zgodę. Szczegóły dotyczące włączenia się do pracy zostały omówione z O. Józefem Obaczem TJ, Dyrektorem Misji Prowincji Małopolskiej. Prócz Sercanów, którzy zostali zaangażowani w pracę misyjną przez Prowincję

Małopolską, w tym samym roku dołączyli jeszcze dwaj misjonarze z Towarzystwa Chrystusowego: ks. Stanisław Ułaszczkiewicz i ks. Tadeusz Adamus, pracujący przez pełne cztery lata, oraz jeden kapłan od Księży Filipinów: ks. Jerzy Lewandowski, który pracował przez pięć lat. Współpraca misjonarzy sercańskich trwała do roku 1974¹⁶⁾.

Kadra misjonarzy jezuickich, a od roku 1963 również grupa misjonarzy sercańskich i pozostałych współpracowników, wymagała specjalnego przygotowania do podjętej Misji. Głównym źródłem najpotrzebniejszych informacji stał się podręcznik informacyjny, zawierający ustalenia konferencji z Gorzowa. Został on opracowany przez Dyrektora Misji Prowincji Wielkopolsko-Mazowieckiej, O. Edwarda Gorzkowskiego. Pierwszą jej część stanowiły instrukcje o programie, strukturze oraz organizacji mającej się odbyć Misji. Znajdował się tu również ramowy program zasadniczych nauk i nabożeństw, wskazania duszpasterskie na okres przed, w czasie i po rekolekcjach i misjach oraz krótko ujęte Obietnice Najśw. Serca Jezusowego. Druga część podręcznika zawierała zasadnicze tematy, ustalone dla poszczególnych nauk: ogólnych, stanowych, młodzieżowych i dziecięcych. Przygotowany podręcznik informacyjny został rozprowadzony wśród wszystkich prowadzących misje. Część pierwszą tego opracowania otrzymali ponadto proboszczowie parafii za pośrednictwem Kurii Biskupiej. Zarówno dla misjonarzy jak i dla proboszczów stanowił on rodzaj kodeksu Misji Bożego Serca. Rolę tę spełniał nie tylko w diecezji Gorzowskiej lecz także i w następnych z tym, że był dwukrotnie przerabiany i dostosowany do nieco odmiennych warunków i potrzeb, właściwych dla każdej diecezji¹⁷⁾.

Drugim środkiem trwałego i skutecznego doształcenia misjonarzy były zjazdy misyjne. Pierwszy z nich, jeszcze bez udziału msjonarzy sercańskich, miał miejsce w Warszawie

w sierpniu 1962 r. Od roku 1963, przez cały okres współpracy, zjazdy odbywały się już z udziałem Sercanów. Zwoływano je zasadniczo dwa razy w ciągu roku. Zagadnienia poruszane w referatach i dyskusjach podczas zjazdów, można sprowadzić do trzech następujących: analizowanie praktykowanej metody działania podczas misji intronizacyjnej, zdobywanie i poszerzanie wiadomości teoretycznych i praktycznych z zakresu kultu Serca Bożego oraz temat fundamentalny: problematyka małżeńsko-rodzinna¹⁸⁾.

Innym źródłem dokształcenia były pisma o treści zbliżonej do tematyki prowadzonych misji, rodzime lub tłumaczone z języków obcych. Posiadano również zbiory kazań misyjnych, opracowane przez samych misjonarzy. Były one szczególnie przydatne dla początkujących w tej działalności. Całość przygotowania dopełniało indywidualne dokształcanie się przez lekturę odpowiednich Podręczników i czasopism oraz umiejętność korzystania ze zdobytego doświadczenia¹⁹⁾.

Każdy misjonarz, biorący udział w Misji Bożego Serca, otrzymał od Dyrektora specjalne skierowanie do pracy w ściśle określonej parafii, które w razie potrzeby służyło za dokument urzędowy, a zarazem było źródłem koniecznych informacji. Misjonarze sercańscy, z chwilą oddelegowania do misji intronizacyjnych, otrzymywali takie skierowanie bądź bezpośrednio od Dyrektora prowadzonej Misji Bożego Serca, O. E. Gorzkowskiego, bądź przez pośrednictwo własnego Dyrektora lub Rektora domu, w którym aktualnie zamieszkiwali. W skierowaniu na pracę zamieszczony był nie tylko dokładny adres parafii i proboszcza, dokładna data rozpoczęcia i zakończenia pracy, jej rodzaj i zasięg ale nawet możliwości dojazdowe czy też inne jeszcze konieczne uwagi i wskazania, zaczerpnięte z listu proboszcza. Wraz ze skierowaniem każdy misjonarz otrzymał specjalny blankiet spra-

wodzawczy, który, wypełniwszy po zakończeniu misji, winien dostarczyć obydwu Dyrektorom²⁰⁾.

W tym samym czasie co misjonarz, otrzymał specjalne pismo z zawiadomieniem od Dyrektora, O. Gorzowskiego zainteresowany proboszcz. Widniały w nim nazwiska i adresy zamieszkania delegowanych misjonarzy oraz zawierało ono prośbę o nadesłanie własnego sprawozdania po zakończeniu pracy odnośnie misji i misjonarzy²¹⁾.

Każdy z proboszczów otrzymał również od Dyrektora Misji specjalny kwestionariusz do wypełnienia, w którym należało podać najistotniejsze informacje o stanie parafii oraz o ilości i stanie kościołów filialnych. Do kwestionariusza proboszcz mógł dołączyć swoje osobiste postulaty i życzenia odnośnie do samej pracy bądź misjonarzy, ze względu na specyficzne warunki swojej parafii. Wiadomości stąd zaczerpnięte ułatwiały Dyrektorowi Misji dobór odpowiednich misjonarzy, zaś im samym dawały rozeznanie co do parafii i sposobów wcześniejszych przygotowań do misji. Szczegółowy program działania proboszcz ustalał korespondencyjnie lub w bezpośrednim spotkaniu z przydzielonymi do jego parafii misjonarzami. O tym, kto został delegowany do danej pracy, zawiadamiał Dyrektor najpóźniej na miesiąc przed terminem²²⁾.

3. Przebieg Misji

Po załatwieniu wszelkich formalności związanych z przygotowaniem Misji Bożego Serca w diecezji gorzowskiej, dnia 1 czerwca 1962 r., na teren pracy wyruszyli pierwsi misjonarze. Po dwóch latach, w lutym 1964 r. dzieło intronizacyjne zostało ukończone, już przy pomocy misjonarzy sercańskich²³⁾.

Nowe ujęcie misyjnej pracy i jej specyfika rodzinna szybko zdobyła sobie uznanie wśród duchowieństwa diecezjalnego. O przeprowadzenie misji intronizacyjnych zaczęły zabiegać kolejne diecezje. Jeszcze przed zakończeniem pracy w diecezji gorzowskiej o podobną akcję poprosił ordynariusz diecezji warmińskiej, bp Tomasz Wilczyński²⁴⁾. W następnej kolejności Misję Bożego Serca przeżywa diecezja łódzka²⁵⁾, gdańska²⁶⁾, wrocławska²⁷⁾ i chełmińska²⁸⁾. Podobnie jak w diecezji gorzowskiej i warmińskiej, i tu niezbędnymi byli misjonarze sercańscy²⁹⁾.

Pracę intronizacyjną we współpracy z OO. Jezuitami zapoczątkował ks. A. Brzeźniak i ks. J. Mucha dnia 3 czerwca 1963 r. w diecezji gorzowskiej³⁰⁾. Do końca 1963 r. dołączyli do nich jeszcze czterej misjonarze sercańscy: ks. A. Nagy, ks. I. Biskup, ks. L. Mazur i ks. J. Góra. Do roku 1974, w którym zakończono współpracę, zaangażowanych zostało jeszcze pięciu misjonarzy z grupy: ks. J. Babik, ks. St. Sidelko, ks. Cz. Szortyka, ks. B. Kuliński oraz ks. L. Kurpas³¹⁾. Pozostali misjonarze z grupy prowadzili misje i rekolekcje parafialne na zlecenie własnego Dyrektora. Ponieważ zapotrzebowanie na tę działalność nie zmniejszyło się, do prac intronizacyjnych z OO. Jezuitami odelegować można było przeciętnie pięciu księży każdego roku współpracy³²⁾.

Misję Bożego Serca prowadzono albo jako pracę ogólnodieczejalną, obowiązującą we wszystkich kościołach danej diecezji, albo jako pracę dekanalną, obowiązującą w kościołach jednego dekanatu. W pierwszym przypadku do pracy angażował sam biskup ordynariusz danej diecezji — od razu do wszystkich kościołów, w drugim, ksiądz dziekan — w odniesieniu do swego dekanatu. Podobnie ustalano terminy prac. W diecezjach: gorzowskiej i gdańskiej, podstawową normą regulującą prowadzone dzieło misyjne było postanowienie, że

czasem przeznaczonym na Misję Bożego Serca ma być rocznica nawiedzenia kopii obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej. W diecezji gorzowskiej — pierwsza rocznica, w gdańskiej — piąta. Parafie, które w ciągu tygodnia miały u siebie obraz jasnogórski po roku, względnie po pięciu latach, winny w tym samym tygodniu równocześnie przeprowadzić misje intronizacyjne, choćby wszystkie należały do tego samego dekanatu. Bardzo wymagający był w tym względzie bp. W. Pluta i nie pozwalał na żadne odchylenia od przypadających rocznic. W diecezji gdańskiej terminy były bardziej ruchome, przez to nie było większych trudności z rozdaniem pracy wśród misjonarzy. Terminy prac ustalili tu sami dziekani. W diecezjach: warmińskiej i łódzkiej nie było narzuconych terminów prowadzenia misji. Powzięto zasadę, że misje odbywać się będą równocześnie w kilku dekanatach, po jednej lub dwóch parafiach jednocześnie, przy czym, następne parafie dekanatu będą obsługiwane jedna po drugiej. Ten sposób prowadzenia misji okazał się najbardziej praktyczny tak dla misjonarzy jak i dla wiernych.

W pozostałych diecezjach, wrocławskiej i chełmińskiej, choć pracę ustalono jako ogólnodiecezjalną i obowiązkową dla wszystkich, sposób zgłaszania i ustalania terminów pozostawiono proboszczom³⁵.

4. Sercański wkład w dzieło Misji Bożego Serca

By właściwie ocenić rozmiar pracy misjonarzy sercańskich, należy wziąć pod uwagę, że misje intronizacyjne były dla nich nową formą pracy, w prowadzeniu których nie posiadali dotąd żadnego doświadczenia. Pomimo tego, po kilku lub kilkunastu misjach, prowadzonych wspólnie z misjonarzami jezuickimi, Dyrektor O. E. Gorzkowski, wyznaczał im samo-

dzielnie prace w parafiach nie wymagających większej liczby misjonarzy. Fakt ten mówi o uznaniu dla prowadzonej przez nich pracy, gorliwości i zaangażowaniu, które pozwoliły im dobrze opanować styl tej działalności. Na ogólną liczbę 358 prac, będących ich udziałem, 98 przeprowadzili samodzielnie. Łącznie, w latach 1963–1974, objęli swą pracą 1 035 249 wiernych z sześciu diecezjach³⁴.

Trzeba również wyrazić duże uznanie dla misjonarzy sercańskich za ich wkład w najważniejszy moment podczas misji — spowiadanie wiernych. Problem misyjnej czy rekolekcyjnej spowiedzi jest w praktyce szczególnie trudnym do rozwiązania. Dość często bowiem brakuje odpowiedniej liczby spowiedników, by zapewnić wiernym możliwość spowiadania się w czasie najdogodniejszym dla nich. Ponieważ skorzystanie z sakramentu pokuty należy do istotnych elementów misji, tym większe uznanie należy się tu misjonarzom, którzy pomimo napiętego programu wypowiadali łącznie 72 503 penitentów z liczby 426 885 wiernych, którzy skorzystali z tego sakramentu³⁵.

Pozostałe dane, zawarte w sprawozdaniach misjonarzy, obrazujące rozmiar dzieła Misji Bożego Serca, to liczba rozdanej Komunii św., której suma z sześciu diecezji wynosi 939 021 liczba chorych błogosławionych w kościele podczas specjalnego dla nich nabożeństwa, wynosząca 30 520 wiernych oraz chorych odwiedzonych w domach ze względu na stan zdrowia wynosząca łącznie 2 500 wiernych. Specjalne nabożeństwa z osobistym błogosławieństwem miały również dzieci i niemowlęta. Podczas wszystkich prac indywidualne błogosławieństwo od misjonarza otrzymało 53 025 dzieci³⁶.

Wielki wkład we wspólne dzieło misyjne wnieśli również misjonarze głoszonym Słowem Bożym. Na ogólną liczbę 10 179 nauk misyjnych, wygłoszonych podczas prac, w któ-

rych brali udział, 5 971 było ich autorstwa. Świadczy to dobitnie o roli, jaką odegrali w Misji Bożego Serca³⁷⁾.

Głównym celem misji intronizacyjnych było dążenie, by jak największa liczba rodzin poświęciła się Bożemu Sercu, co też w większości prac osiagano. Ogółem we wszystkich parafiach, w których pracowali Sercanie, poświęciło się 102 066 rodzin. Misjonarze starali się również okazywać pomoc nielegalnym małżeństwom, doprowadzając je do prawnego zawarcia tego związku. W przekroju całej działalności misyjnej doprowadzili do uważnienia i zawarcia 276 małżeństw. Spraw z tej dziedziny było znacznie więcej, zwłaszcza w parafiach wielkowiejskich, lecz ze względu na brak wymaganych dokumentów, załatwienie ich przesuwano na czas już po misjach³⁸⁾.

W podsumowaniu działalności misjonarzy sercańskich we współpracy z OO. Jezuitami trzeba stwierdzić, że osiągnięto zamierzony cel. Utworzono bowiem w parafiach elitarne grupy rodzin, które jako ogniska gorliwszego chrześcijańskiego życia i ośrodki bardziej zaangażowanego apostołstwa, stały się sprawniejszą pomocą w osiągnięciu odrodzenia wspólnot parafialnych i pewniejszą gwarancją na lepsze jutro zagrożonej w swej duchowej tożsamości ojczyzny.

B. Działalność samodzielna

Współpraca z zakonem Jezuitów w prowadzeniu Misji Bożego Serca była doskonałą szkołą w przyswajaniu sobie dobrych form pracy przez misjonarzy sercańskich. Wprawdzie jeszcze przed rokiem 1963 miały miejsce tego rodzaju misje w wykonaniu prekursorów pracy rekolekcyjno-misyjnej w Zgromadzeniu, lecz były prowadzone sporadycznie. Właśnie rozkwit tych misji rozpoczął się, najpierw z OO. Jezuitami a później już samodzielnie, w 1974 r.

W pierwszych latach samodzielnej działalności misjonarze czerpali z własnego doświadczenia, zdobytego w okresie współpracy. Korzystali z metody i różnych środków prowadzących do poświęcenia rodzin i całych parafii Bożemu Sercu. Wyjeżdżając na misje intronizacyjne do parafii, gdzie była potrzeba kilku misjonarzy, tak dobierano swoje grupy, by przyuczać do tej pracy trzech księży, którzy nie pracowali w ramach współpracy z Jezuitami.

W początkowym okresie podejmowane były różne próby dotyczące przygotowania, przeprowadzenia i kontynuowania tej akcji w parafii i w rodzinach. Po pewnym czasie wprowadzono już na stałe trwałe formy prowadzenia misji intronizacyjnych.

W ramach przygotowania kolejni dyrektorzy grupy misyjnej omawiali szczegóły tej pracy z biskupami, dziekanami i duchowieństwem zainteresowanych diecezji³⁹⁾. Po otrzymaniu skierowania do pracy, misjonarze wysyłali listy do księży proboszczów z odnośnymi instrukcjami⁴⁰⁾, modlitwami⁴¹⁾ i szkicami kazań, mających za zadanie przygotowanie misji w parafii. Ponadto uzgadniali z proboszczami korespondencyjnie lub ustnie plany rekolekcji lub misji intronizacyjnych⁴²⁾.

Samą już misję intronizacyjną rozpoczynano najczęściej peregrynacją (wędrówką) obrazu Bożego Serca po domach. W trakcie tygodniowej pracy, misjonarze spotykali się z różnymi grupami parafian w celu zaangażowania możliwie wszystkich w działalność apostolską. W wielu parafiach przeprowadzono całodzienną adorację w dniu poświęcenia rodzin Najśw. Sercu Bożemu. W dniu intronizacji zaangażowano całe rodziny: mężczyźni, by przychodzili do kościoła z obrazami; kobiety, by szły ze świecami; dzieci zaś miały przynosić tekst aktu ofiarowania. Starsze rodzeństwo budo-

wało w domach ołtarzyki, przy których modliły się całe rodziny do Serca Jezusowego i przygotowywały do uroczystej chwili intronizacji⁴³⁾.

Poprzez częste wspólne modlitwy i uczenie się nowych pieśni w kościele, misjonarze starali się rozmodlić i rozśpiewać parafię. W piątek (Dzień intronizacji) odprawiano Msze Św. wotywno o Sercu Jezusa, a w okolicznościowej homilii misjonarze, nawiązując do obietnic i obowiązków wynikających z poświęcenia się rodzin Bożemu Sercu, wskazywali na konieczność prowadzenia życia w przyjaźni z Bogiem w stanie łaski uświęcającej. Ukazywali konieczność wykluczenia grzechów narodowych: niewiary, pijaństwa, rozwiązłości i niewierności. Gorąco zachęcali do troski o modlitwę rodzinną, Mszę Św. wynagradzającą i Komunię pierwszopiątkową, gdyż są to kroki prowadzące do stawania się coraz bardziej prawdziwymi czcicielami Bożego Serca, apostołami Jego Królestwa w rodzinie i narodzie⁴⁴⁾.

Intronizacja w rodzinach dokonywała się w całej parafii o godzinie 21⁰⁰, w godzinie Apelu Jasnogórskiego.

Po zakończeniu misji, misjonarze wiele uwagi przykładali do jej utrwalenia i podawali konkretne formy kontynuacji duszpasterzom i wiernym. Zachęcali miejscowe duchowieństwo do przeprowadzenia najbliższych odwiedzin duszpasterskich (kolędy) w duchu odnowienia intronizacji Bożego Serca w rodzinach, ustalali datę przeprowadzenia misji renowacyjnych na rok następny lub za dwa lata. Prosilili duchowieństwo o kontynuowanie przekazu treści intronizacyjnej w naukach parafialnych, nabożeństwach czerwcowych, z okazji pierwszych piątków miesiąca. Proponowali, by zachęcać nowożeńców, by poświęcali się na nową drogę życia Bożemu Sercu. Zachęcano także, by rodziny zamawiały w parafii Msze Św. wynagradzające i pogłębiały w swych

domach kult i nabożeństwo do Najświętszego Serca Jeśuowego⁴⁵⁾.

Jeszcze podczas współpracy z OO. Jezuitami ogłoszono samodzielnie kilkadziesiąt serii misji intronizacyjnych. W większości nie były to odrębne misje Bożego Serca lecz najczęściej w połączeniu z misją peregrynacyjną. Charakter intronizacyjny przybierały one dopiero po wyrażeniu przez proboszczów zgody na propozycję misjonarzy. W wielu parafiach bowiem jeszcze wtedy nie znano tej formy misji, stąd sami misjonarze wychodzili z inicjatywą⁴⁶⁾.

Pierwszą misję intronizacyjną przeprowadzili: ks. St. Sidelko, i ks. L. Mazur w parafii Jabłonna, w dniach 31 II–8 III 1964 r. W roku 1967 zrealizowano dwie następne prace z udziałem tych samych misjonarzy: w parafii Czarny Las — diecezja katowicka oraz w Trzebinii — diecezja krakowska. Terenem pracy intronizacyjnej w roku następnym było już 14 parafii: Klęcza, Filipowice, Witkowice, Kęty-Podolskie, Bieńkówka, Podwik, Gdów, Łazany, Gruszów, Pobiednik Mały, Kraków — parafia Najświętszego Serca Zbawiciela — w diec. krakowskiej, Trzebinia — w diec. katowickiej, Gądków Wielki — w diecezji gorzowskiej oraz Słupia — w diec. poznańskiej. Wszystkie prace, poza jedną ogłoszoną przez ks. Brzeźniaka i ks. J. Muchę, przeprowadzili wspólnie ks. St. Sidelko i ks. L. Mazur. Owocem pierwszych samodzielnych kroków w działalności intronizacyjnej były 7662 rodziny poświęcone Bożemu Sercu⁴⁷⁾D.

W następnych latach zapotrzebowanie na misje Bożego Serca wzrastało tak, że pomimo trwania współpracy z OO. Jezuitami, coraz większa liczba misjonarzy prowadziła tę formę pracy. Do roku 1974 przeprowadzono 102 serie misji intronizacyjnych. Z chwilą powrotu do grupy misyjnej księży

zaangażowanych w pracę wspólną z OO. Jezuitami, ilość przeprowadzonych misji znacznie wzrastała. Łączna liczba misjonarzy, która wynosiła 17 księży w roku 1974, w przeciągu następnych dwunastu lat zrealizowała 705 misji. Największa liczba przypada na lata: 1976/87, 1976/84 i 1977/77 misji⁴⁸⁾.

Praca intronizacyjna swym zasięgiem terytorialnym objęła 27 diecezji w kraju. Najwięcej misji przeprowadzono w diecezjach południowych: tarnowskiej — 160, katowickiej — 159 oraz krakowskiej, łomżyńskiej, lubaczowskiej — po 2⁴⁹⁾.

Wysiłki misjonarzy prowadzone w sumie w 820 parafiach całej Ojczyzny, skierowane ku odrodzeniu wspólnot rodzinnych a przez to jak najszerzych warstw społeczeństwa, zostały uwieńczone wielkim sukcesem. Około 635 168 rodzin poświęciło się Najświętszemu Sercu Bożemu⁵⁰⁾, by aktem tym przypieczętować powrót do gorliwszego życia chrześcijańskiego. Proboszczowie, którzy przeprowadzili misje intronizacyjne w swoich parafiach, stwierdzają jednogłośnie: „Osoby poświęcone Bożemu Sercu korzystają częściej z sakramentów świętych, szczególnie ze spowiedzi i Komunii św., uczęszczają regularnie na Mszę Św., w niedzielę i święta, a wielu również i w dni powszednie. Obchodzą uroczyste pierwsze piątki miesiąca, troszczą się bardziej o religijne wychowanie dzieci, posyłając je na katechizację. Dbają bardziej o religijne życie w swoich domach, pomagają chętniej miejscowym księżom w ich inicjatywach duszpasterskich, itp.”⁵¹⁾.

Te pozytywne oceny posługi intronizacyjnej, która przyniosła tak bogate owoce w parafiach, to nie tylko potwierdzenie słuszności obranej drogi, ale i zachęta do dalszego działania w tym kierunku.

2. Misje parafialne i rekolekcje

Misje i rekolekcje to dwie tradycyjne i sprawdzone formy przepowiadania, których obowiązek okresowego organizowania spoczywa na proboszczach. Do wydania zaś wskazań szczegółowych w tej materii uprawnieni są biskupi, a formułują je w zależności od konkretnych potrzeb wiernych⁵²⁾.

Biskupi zatroskani o stan religijno-moralny wiernych, często zwracali się do zakonów i zgromadzeń zakonnych o profilu apostołsko-kaznodziejskim z prośbą o misje. W niektórych wypadkach akcję taką organizowali również dziekani dla wiernych dekanatu. Najczęściej jednak stroną angażującą byli proboszczowie. Misjami przeprowadzanymi przynajmniej co 10 lat⁵³⁾, pragnęli odświeżyć świadomość zobowiązań chrześcijańskich oraz umożliwić powrót do Boga szczególnie tym, którzy nieraz długie lata pozostawali z dala od Kościoła. Poprzez rekolekcje zaś, urządzone zasadniczo w okresach Wielkiego Postu i Adwentu, przygotowali wiernych do dobrego przeżycia Wielkanocy i Bożego Narodzenia.

Dla misjonarzy sercańskich, po okresie początkowych poszukiwań form i metod pracy misyjnej, szeroki zakres działalności stworzyła dwukrotna peregrynacja kopii cudownego obrazu Maryi Częstochowskiej w Ojczyźnie. Zaangażowani zostali wówczas do prowadzenia misji peregrynacyjnych — przygotowawczych do nawiedzenia w diecezji katowickiej⁵⁴⁾, tarnowskiej⁵⁵⁾, wrocławskiej⁵⁶⁾, poznańskiej⁵⁷⁾ i częstochowskiej⁵⁸⁾. Szczególnie żywy kontakt utrzymywany był z diecezją katowicką gdzie organizowano ponad to zjazdy dla misjonarzy, przygotowujące do realizacji programu duszpasterskiego obowiązującego w diecezji⁵⁹⁾. Podobne zjazdy urządzano w innych diecezjach przed pracą misyjną na szerszą skalę, lecz zapraszano jedynie kierowników poszczególnych

grup misjonarzy⁶⁰). Prócz spotkań o zasięgu diecezjalnym, misjonarze brali udział w zjazdach poświęconych ogólnopolskiemu programowi duszpasterskiemu, które były organizowane przez Komisję Misyjną Episkopatu⁶¹).

Równocześnie z rozszerzeniem się form i zakresu prac misyjnych przybawało form i zwiększała się liczba głoszonych rekolekcji. Tradycyjne prace wielkopostne i adwentowe poszerzano o rekolekcje tzw. zamknięte, dla poszczególnych grup (młodzieży i starszych), rekolekcje dla dzieci i młodzieży przed rokiem szkolnym, przed przyjęciem sakramentu Bierzmowania, rekolekcje powołaniowe, przed odpustem parafialnym, budową i poświęceniem kościoła⁶²). Miały też miejsce, choć już w sporadycznych wypadkach, takie akcje misyjne jak: nauki dla wczasowiczów w okresie wakacyjnym⁶³), rekolekcje specjalne⁶⁴), rekolekcje maryjne⁶⁵).

Przygotowanie i sposób przeprowadzenia misji i rekolekcji szczegółowo opracowany został w Podręczniku Misjonarza z roku 1974. Według instrukcji tam zawartych wymagało ono od Dyrektora przesłania specjalnego formularza proboszczowi, dotyczącego informacji o parafii⁶⁶), ustalenia z nim liczby księży koniecznych do tej akcji. Zainteresowani misjonarze już we własnym zakresie ustalali szczegóły dotyczące przeprowadzenia misji czy rekolekcji⁶⁷).

Bezpośrednie powiązanie z misją posiada renowacja, która ma za zadanie pogłębić i utrwalić osiągnięcia misyjne. Renowację przeprowadzano najczęściej w rocznicę misji. Czynili to zasadniczo ci sami misjonarze lecz w razie przeszkód również i inni⁶⁸).

Ogółem w latach 1961–1985 misjonarze przeprowadzili 288 misji parafialnych (kanonicznych i peregrynacyjnych), 477 renowacji misji (intronizacyjnych, kanonicznych i peregrynacyjnych), 1 155 serii rekolekcji duszpasterskich (w tym

146 dla duchowieństwa). Pozostałych akcji duszpasterskich w wykonaniu misjonarzy, a więc: triduów, dni skupienia, 40-tygodniowych nabożeństw oraz okolicznościowych jedno — lub kilkudniowych konferencji, było w tym okresie 125⁶⁹⁾. Uwzględnić przy tym należy, że 193 prace misyjne były udziałem księży wspomagających misjonarzy dorywczo⁷⁰⁾.

Działalnością misyjną objęto wszystkie 27 diecezji w Polsce. Zróżnicowanie pod względem ilości przeprowadzonych prac w poszczególnych diecezjach było bardzo duże. Najwięcej prac wykonano w trzech diecezjach: krakowskiej — 613, tarnowskiej — 428 i katowickiej — 427. Najniższy dorobek posiada diecezja łomżyńska i płocka — po 7 prac, administracja lubaczowska — 4 i diecezja drohiczyńska — 3 prace⁷¹⁾.

W podsumowaniu, ważnym podkreślenia jest fakt, że nie maleje liczba zaproszeń na misje i rekolekcje w wykonaniu misjonarzy sekańskich. Zaproszenia nadchodzą od proboszczów z całej Polski, ze wszystkich diecezji, co jest niewątpliwym dowodem na to, że Sercanie zdobyli sobie w opinii ogółu kleru odpowiednio wysokie miejsce.

Przepisy

- 1) S. Leśniak, Poświęcenie Rodzin Sercu Zbawiciela, *Ateneum Kapłańskie* 53. 62 (1961) 260.
- 2) Pamiętny był zwłaszcza rok 1889 we Francji, kiedy na stulecie Wielkiej Rewolucji wpisanych zostało około 2 mln rodzin do tzw. „Złotych Ksiąg”, złożonych w Kaplicy Objawień (Pare le Monial). St. Leśniak, art. cyt., s. 260.
- 3) O. Mateo, Intronizacja Najświętszego Serca Pana Jezusa, Poznań 1948, ss. 9–10.
- 4) O. Mateo, *Oblicze Miłości*, Kraków 1968 r., s. 306.
- 5) O. Mateo, Intronizacja, dz. cyt., s. 17.
- 6) Tamże, ss. 46 nn.
- 7) Przed rokiem 1914 rozpowszechnione było już w Chile, Peru, Urugwaju, Argentynie, Brazylii, Kolumbii, Panamie, Bolonii, Stanach Zjednoczonych, Meksyku, Wenezueli, Hiszpanii, Belgii, Francji, Włoszech, Polsce, Holandii, Anglii, Korei, w Kairze, na Madagaskarze, Kongo, Senegal, Oceanii, a nawet wśród trędowatych na Molokai. O. Mateo, Intronizacja, dz. cyt., s. 12.
- 8) S. Szymański, *Dzieje kultu Najświętszego Serca Jezusowego w Polsce*, *Homo Dei*, 4 (106), 30 (1961), s. 356.
- 9) Tamże, ss. 358–359.
- 10) AMK, *Kronika Misji Intronizacyjnej prowadzonej z OO Jezuitami w diecezji gorzowskiej*, Wstęp, ss. I–II; St. Sidelko, *Początki naszej „Intronizacyjnej Pracy”*, w: AMK, (T), *Dokumentacja do Misji Intronizacyjnych z OO Jezuitami*, Kraków 16 V 1963 r.
- 11) Tamże.

- 12) E. Gorzkowski, Dziesięciolecie Misji Najświętszego Serca Pana Jezusa — szkic historyczny, maszynopis, w: Archiwum Misji Prowincji Wielkopolsko-Mazowieckiej OO Jezuitów w Warszawie, 16 XI 1972 r., s. 3.
- 13) Tamże. ss. 4–5.
- 14) E. Gorzkowski, art. cyt., ss. 5–7; St. Sidelko, art. cyt., ss. 1–2; AMK, Kronika Misji Intronizacyjnej prowadzonej z OO Jezuitami w diecezji gorzowskiej, ss. I–II.
- 15) E. Gorzkowski, art. cyt., ss. 9–10.
- 16) St. Sidelko, Praca Intronizacyjna Księża Sercanów w Polsce, w: AMK, (T), 50 lat działalności rekolekcyjno-misyjnej w Polsce, Stadniki 17 IV 1986 r. (referat).
- 17) E. Gorzkowski, art. cyt., ss. 3–4.
- 18) Tamże, ss. 10–12; AMK, (T), Protokoły ze Zjazdów Misyjnych 1968–1974 r. passim.
- 19) W. Gorzkowski, art. cyt., ss. 3–4; Wywiad przeprowadzony z ks. St. Sidelką, Zakopane 25 V 1986 r.
- 20) E. Gorzkowski, art. cyt., s. 28; AMK, (T), Protokoły ze Zjazdów Misyjnych 1968–1974 r., passim.
- 21) E. Gorzkowski, art. cyt., s. 28.
- 22) E. Gorzkowski, art. cyt., ss. 27–28; Kwestionariusz Informacyjny, wysyłany do proboszczów:

Kwestionariusz o stanie parafii

(Dla Dyrektora Misjonarzy z Zakonu Księża Jezuitów)

1. Nazwa parafii (miejscowość) . . . . .
- Tytuł parafii (wezwanie) . . . . .
- Dekanat.....Diecezja . . . . .
2. Rodzaj parafii: miejska, małomiejska, wiejska, robotnicza . . . . .
- Liczebność parafii . . . . .
3. Inne wyznanie religijne — jakie? . . . . .
4. Kościół parafialny może pomieścić osób około . . . . .
5. Nazwa Kościoła filialnego (miejscowość) . . . . .
- Ile osób może pomieścić? . . . . .
- Odległość od kościoła centralnego . . . . .
- Ilość wiernych skupiających się przy tym kościele . . . . .
- Czy w tym Kościele należy przeprowadzić: misje, rekol. osobne?
- W jakim terminie? . . . . .

6. Imię i nazwisko Ks. Proboszcza . . . . .
     Jego godność i stanowiska kościelne . . . . .
     Dokładny adres . . . . .
7. Ilość księży obsługujących parafie . . . . .
8. Dojazd (PKP, PKS) . . . . .
9. Postulaty i dezyderaty Ks. Proboszcza (podać w osobnym liście).
     AMW, (T), Misje Rekolekcyjne, Pisam różne z lat 1962–1981. .
- 23) AMK, Kronika Misji Intronizacyjnej Diecezji Gorzowskiej, s. II.
- 24) Tamże; St. Sidelko, art. cyt., s. 1.
- 25) AMK, Kronika Misji Intronizacyjnej diecezji łódzkiej, ss. 8 nn.
- 26) AMK, Kronika Misji Intronizacyjnych diecezji gdańskiej, ss. 10 nn.
- 27) AMK, Kronika Misji Intronizacyjnych diecezji wrocławskiej, ss. 3 nn.
- 28) AMK, Kronika Misji Intronizacyjnej diecezji chełmińskiej, ss. 4 nn
- 29) Mówią o tym listy O. E. Gorzkowskiego, Dyrektora Misji Bożego Serca,
 do ks. St. Sidelki: AMK; (T), Dokumentacja do Misji Intronizacyjnej
 z OO Jezuitami 1963–1974 r. Warszawa 17 XI 1964 r.; 22 XI 1964 r.;
 8 II 1966 r.; 23 VII 1966 r.; 20 II 1974 r.
- 30) AMK, Kronika Misji Intronizacyjnych diecezji gorzowskiej, s. 4
- 31) Tamże, ss. 4nn; (T), Protokoły ze Zjazdów Misyjnych 1968–1974 r.,
 passim
- 32) AMK, (T), Dokumentacja do Misji Intronizacyjnych 1963–1974 r., Listy
 ks. St. Sidelki do Dyrektora O. E. Gorzkowskiego, Kraków 5 IV 1964 r.;
 24 IX 1964 r.; 24 VII 1970 r.; Listy Dyrektora, ks. L. Mazura do
 Prowincjała, ks. J. Nawieśniaka, Tarnów 12 III 1974 r. ks. L. Mazura
 do O. E. Gorzkowskiego, Tarnów 12 III 1974 r.
- 33) E. Gorzkowski, art. cyt., ss. 25–27.
- 34) AMK, Kroniki Misji Intronizacyjnej diecezji: gorzowskiej, warmińskiej,
 łódzkiej, gdańskiej, wrocławskiej i chełmińskiej, passim; J. Szamburski,
 Dokumentacja prac rekolekcyjno-misyjnych prowadzonych w latach
 1962–1981 r., w: AMW, maszynopis, Warszawa 1983 r. passim.
- 35) Tamże.
- 36) AMK, Kronika Misji Intronizacyjnej, cyt., passim; J. Szamburski, art.
 cyt., passim.
- 37) Tamże.
- 39) AKP, (T) Misje Rekolekcje, Korespondencja z Kuriami Biskupimi
 w sprawie Misji, o, passim ks. St. Sidelko: Praca intronizacyjna Księż
 Sercanów w Polsce, s. 2.
- 40) Są to propozycje w których misjonarze wymieniają: przeprowadzenie
 modlitewnego przygotowania wiernych do misji, zaangażowanie w to

szczególnie chorych i cierpiących, kazania przygotowawcze przez kilka niedziel przed misjami na temat przyszłej pracy (tzw. nowenna kazań przygotowawczych). Ponadto, wysyłają do parafii program i zaproszenie dla wiernych do wzięcia udziału w misji które duszpasterze, na tydzień lub dwa przed rozpoczęciem misji, doręczają każdej rodzinie. Zaproszenie zawiera następującą treść:

Szanowni Państwo!

Chcielibyśmy powiadomić, że od 28 XI do 5 XII odbywać się będą w parafii Misje Najśw. Serca Jezusowego. Celem tych misji będzie poświęcenie rodzin Bożemu Sercu. Wszystko wskazuje na świecie na to, że dzisiejszego człowieka uratuje ogromne, wielkie, dobre Serce! Na krzyżu dał otworzyć bok, aby skołatany Tomasz tego świata mógł tam znaleźć ukojenie. Do dzisiejszego człowieka Pan Jezus też woła: „Pójdźcie do mnie wszyscy...”, ale aby rozdawać swoje odkupienie potrzebuje człowieka, który by Mu pomógł swoim coraz lepszym życiem.

Serdecznie zapraszamy na nauki i nabożeństwa do Kościoła. Codziennie zapraszamy dzieci na godz. 15³⁰, wszystkie panie na godz. 17³⁰; każdego mężczyznę na godz. 19⁰⁰, a młodzież na godz. 20⁰⁰.

Spowiedź św. dla dzieci będzie we wtorek o godzinie 14³⁰, dla kobiet w środę, a dla mężczyzn i młodzieży w czwartek. To wielkie dzieło Bożego Serca polecamy potężnym modlitwom Ludu Bożego.

Centralnym dniem będzie piątek. Potrzebny będzie w domu obraz Serca Bożego i akt poświęcenia. W piątek parafialne święto szlacheckich rodzin.

Dołączając chrześcijańskie, serdeczne pozdrowienia, będziemy czekać na Was w kościele.

Wasz Duszpasterz i Misjonarze.

AKP, (T), Misje Rekolekcje, Misje i rekolekcje skierowane ku poświęceniu parafii i rodzin, cyt., s. 2.

- 41) Np. „W związku z mającą się odbyć misją w Jabłonce, przesyłam wykaz spraw do załatwienia przed rozpoczęciem się misji, opis ceremonii na zaczęcie i plan nabożeństw misyjnych. Rozkład posyłam w dwóch egzemplarzach, aby Ks. Administrator mógł przeprowadzić korektę w porozumieniu z duchowieństwem miejscowym i odesłać mi jeden egz. już poprawiony, po uzgodnieniu Waszych miejscowych poprawek ... . AMK, (T), St. Sidełko, Spr. cyt., s. 2.

- 42) St. Sidelko, art. cyt., s. 2
- 43) AMK, (T) 50 lat działalności misyjnej w kraju, spr. Ks. St. Sidelki, cyt., ss. 2–3
- 44) Tamże
- 44) AMK, (T), 50 lat działalności misyjnej w kraju, spr. Ks. St. Sidelki, cyt., ss. 2–3
- 45) Tamże
- 46) AKP, (T), Misje Rekolekcje, Programy prac Misyjnych, Misje i rekolekcje skierowane ku poświęceniu parafii i rodzin... , art. cyt., s. 1.
- 47) AMK, Kronika Misji 1963–1968 r., ss. 5, 29–56
- 48) AMK, Kroniki Misji XX Sercanów 1963–1985 r., passim
- 49) Tamże
- 50) Tamże
- 51) AMK, (T), 50 lat działalności misyjnej w kraju, spr. Ks. St. Sidelki, cyt., s. 4
- 52) E. Sztarfrowski, Podręcznik Prawa Kanonicznego 3, Warszawa 1986 r., s. 32.
- 53) G. Siwek, art. cyt., s. 181.
- 54) AKP, (T), Misje Rekolekcje, Korespondencja z Kuriami Diecezjalnymi w sprawie Misji, List Biskupa Koadiutora Herberta Bednorza do Prowincjała Księży Sercanów, ks. R. Skowronka, Katowice 26 V 1966 r.
- 55) Tamże, List Prowincjała ks. J. Bema do Dyrektora Misji, ks. St. Sidelki, Kraków 15 I 1967 r.; List Dyrektora Misji ks. L. Mazura skierowany do Misjonarzy, Tarnów 22 XIII 1975 r.
- 56) Tamże, Protokół ze Spotkania Księży Misjonarzy, Tarnów 31 XII 1974 r.
- 57) AKP, (T), Misje Rekolekcje, Korespondencja z Kuriami Diecezjalnymi w sprawie Misji, List biskupa poznańskiego A. Baraniaka do Prowincjała Księży Sercanów ks. J. Nawieśniaka, Poznań 26 VI 1976 r.
- 58) AMK, (T), Protokoły ze Zjazdów Misjonarzy, Zakopane 11 I 1979 r.
- 59) Tamże, List biskupa katowickiego H. Bednarza do Prowincjała Księży Sercanów ks. R. Skowronka, Katowice 17 X 1967 r.; List Biskupa H. Bednorza do Prowincjała ks. J. Nawieśniaka, Katowice 28 XI 1972 r.; List Biskupa H. Bednarza do Prowincjała ks. J. Bema, Katowice 2 I 1976 r.; 3 II 1977 r.
- 60) AKP, (T), Protokoły ze Zjazdów Misjonarzy, Zakopane 11 I 1979 r., Tarnów 31 XII 1974 r.
- 61) AKP, (T), Misje Rekolekcje, Zaproszenia na Dni Skupienia dla Misjonarzy, List Przewodniczącego Komisji Misyjnej Episkopatu, bpa K. Kowalskiego do Dyrektora Misji, Warszawa 12 II 1969, Program Dni

Skupienia dla Zakonnych Rekolekcyjnistów i Misjonarzy na temat ogólnopolskiego programu duszpasterskiego 1980/81.

- 62) AMK, Kroniki Misji 1936–1985, *passim*.
- 63) Tamże, Kronika Misji 1963–1968, s. 11; Kronika Misji Księża Sercanów 1977 r., ss. 33–34; (T), Korespondencja misyjna, List ks. Proboszcza B. Mielcarzewicza do ks. St. Sidelki, Wierchucino 14 VI 1964 r.
- 64) Np. Tydzień rekolekcyjny dla Ojców i Matek na temat: „Pogłębienie nabożeństwa do Najświętszego Serca Jezusowego”. AMK, Kronika Misji 1963–1968, s. 55.
- 65) Tamże, Kronika Misji 1973 r., ss. 25–26.
- 66) AKP, (T), Misje Rekolekcje, Podręcznik Misjonarza, cyt., s. 38.
- 67) Tamże, ss. 9–15, 37.
- 68) Tamże, ss. 35–37.
- 69) AMK, Kroniki Misji Księża Sercanów 1936–1985 r., *passim*.
- 70) Najczęściej angażowali się: Ks. M. Dadej, ks. P. Leks, ks. J. Kubik, ks. a. Gąsiorek, ks. St. Nagy, ks. St. Jarzyna, ks. W. Kubina, ks. G. Swoboda, ks. Wł. Stasik, ks. M. Niziołek, ks. J. Kania. Tamże.
- 71) W pozostałych diecezjach przeprowadzono: opolska — 185, poznańska — 144, gorzowska — 123, częstochowska — 116, koszalińsko-kołobrzeska — 116, szczecińsko-kamińska — 104, lubelska — 101, wrocławska — 87, sandomierska — 76, kielecka — 75, chełmińska — 67, gdańska — 47, warmińska — 40, warszawska — 35, przemyska i łódzka po 34, włocławska — 30, białostocka — 17, gnieźnieńska — 16, siedlecka — 15, Tamże.

Rozdział Piąty

OSIĄGNIĘCIA DZIAŁALNOŚCI REKOLEKCYJNO-MISYJNEJ

Owoce pracy rekolekcyjno-misyjnej, prowadzonej w Polsce przez misjonarzy sercańskich na przestrzeni 50 lat (1936–1986), są bardzo duże. Na osiągnięte wyniki złożyło się wiele czynników. Dużą rolę odegrało samo przygotowanie się misjonarzy do pracy. Szczególnie skuteczne okazały się stosowane metody i środki, które umiejętnie przystosowali do konkretnych warunków panujących w danej parafii. Owocność pracy zależała również od samych odbiorców misji czy rekolekcji. Pośród wielu uwarunkowań na czoło wysuwa się stan religijno-moralny oraz zwartość i zespolenie parafian. Oprócz wymienionych czynników niezmiernie istotną rolę odgrywało przygotowanie parafii do misji przez duszpasterzy¹⁾, a niejednokrotnie nastawienie samego księdza proboszcza. Jak na to wskazują sprawozdania misjonarzy, parafie często pozostawały nieprzygotowane do rekolekcji, a ustosunkowanie miejscowych księży do misji lub misjonarzy były negatywne²⁾.

Były też czynniki niezależne od misjonarzy, ani od wiernych, które miały wpływ na zaangażowanie się słuchaczy

w misje i rekolekcje. Należały do nich przede wszystkim: warunki atmosferyczne, pora roku, duże odległości wiernych od kościoła, klęski żywiołowe, prace polowe³⁾. Niejednokrotnie były to czynniki wrogie Kościołowi czy wyznania akatolickie⁴⁾.

1. Działalność rekolekcyjno-misyjna w ocenie księży proboszczów

Praca misjonarzy Serca Jezusowego spotkała się z bardzo życzliwym przyjęciem niemal w każdej parafii. Stosowane metody i środki pracy przynosiły im rozgłos i uznanie, tak wśród wiernych jak i wśród duszpasterzy. Poza nielicznymi wyjątkami⁵⁾, księża proboszczowie wysoko oceniali pracę misjonarzy i jej rezultaty. W swych listach, kierowanych do Dyrektora Misji, wyrażali swoją wdzięczność za ich trud i poświęcenia. Niejednokrotnie przy tym prosili o zarezerwowanie misjonarzy już na następny rok⁶⁾. Motywowali to dużą frekwencją wiernych na naukach⁷⁾, wielką liczbą spowiedzi i przyjętych Komunii św.

Pod wpływem misji czy rekolekcji następowało znaczne ożywienie życia religijnego nie tylko jednostek, ale i całych rodzin. Łączyły się skłócone małżeństwa⁸⁾, godziły zwaśnione rodziny, przepaszali sąsiedzi, którzy od lat żyli w niezgodzie. Często nawracali się zatwardziali grzesznicy, niejednokrotnie publicznie wyznając wiarę. Były również przypadki nawróceń⁹⁾. Niepraktykujący od wielu lat przystępowali do sakramentów. Wiele związków małżeńskich, żyjących na kontrakcie cywilnym, przystępowo do sakramentu małżeństwa. Zazwyczaj w parafii ożywiało się życie eucharystyczne, zarówno w niedziele jak i w dni powszednie¹⁰⁾.

Według opinii księży proboszczów, które najczęściej wyrażali w formie listów do Dyrektora Misji Księży Sercańców, misje i rekolekcje miały duże oddziaływanie na życie parafii. Podkreślano w nich odrodzenie wiary i moralności znacznej liczby wiernych parafii, gdzie przeprowadzone były misje czy rekolekcje. Publiczne zgorszenia stawały się rzadsze. Wielu oziębłych religijnie zaczęło praktykować życie sakramentalne. Najczęściej duszpasterze stwierdzali, że ich praca w parafii po misjach była pod każdym względem łatwiejsza i owocniejsza.

Te namaclane dowody skuteczności pracy misjonarskiej powodowały, że wzrastało zapotrzebowanie na misje i rekolekcje. Proboszczowie polecali sobie wzajemnie misjonarzy sercańskich¹¹⁾. Pośród wielu przymiotów i zalet kaznodziejstwa, księża proboszczowie podkreślali specyficzny nastrój misyjny, jaki wytwarzają. Zdaniem wielu, głoszone nauki były przemyślane i głębokie oraz przekazane z wielkim namaszczeniem. Ponadto doceniano praktyczność głoszonych kazań¹²⁾. W opinii księży proboszczów, te właśnie elementy sprawiają, że misje sercańskie są tak skuteczne.

Ogromną popularność w kraju zdobyły sobie misje intronizacyjne. Misjonarze sercańscy niezdecydowanym księżom proboszczom najczęściej sami je proponowali. Akcja intronizacyjna dawała wspaniałe wyniki, co stwierdzali sami duszpasterze. Oni też do podobnej akcji zachęcali swoich kolegów¹³⁾. Często w listach księży do Dyrektora Misji powtarzały się takie opinie: „Przebieg akcji przygotowania rodzin do poświęcenia się Najśw. Sercu Jezusowemu odbył się w radosnym nastroju i ku wielkiemu zdziwieniu zarówno parafian, jak i księży pracujących na terenie parafii...”¹⁴⁾. „Mimo dwudziesto-stopniowego mrozu, rekolekcje odbywały się dzięki wspaniałym naukom... . Do spowiedzi przystąpiło 707 osób na 727 zobowiązanych. Prawie wszystkie rodziny

poświęciły się Najśw. Sercu Jezusowemu”¹⁵⁾. Na podstawie dostępnych danych należy stwierdzić, że działalność ta cieszy się ogromnym zapotrzebowaniem w naszym krajowym duszpasterstwie parafialnym.

2. Działalność rekolekcyjno-misyjna w ocenie Zgromadzenia

Wśród licznych rodzajów działalności, którymi Zgromadzenie służy Kościołowi w Polsce, misje i rekolekcje parafialne posiadają doniosłe znaczenie. Ten rodzaj działalności duszpasterskiej jest odpowiedzią na potrzeby szerokich mas wiernych w ojczyźnie. Władze Zgromadzenia już od początku tej działalności wykazywały troskę o jej rozwój. Podejmowano wciąż wysiłki, by zabezpieczyć odpowiednią liczbę przygotowanej do tej pracy księży, posiadających odpowiednie przygotowanie i kwalifikacje. Wszystkich członków Prowincji bardzo często uwrażliwiano na konieczność przychodzenia z pomocą misjonarzom, przeciążonym nadmiarem prac. Nieodzowne to było zwłaszcza w okresach Wielkiego Postu i Adwentu, kiedy to spiętrzyły się prace rekolekcyjno-misyjne. Apel o pomoc był zawsze podejmowany bardzo odpowiedzialnie i ofiarnie, co świadczyło również o szerokim poparciu tej działalności przez pozostałych współbraci¹⁶⁾.

Już Trzecia Kapituła Prowincjalna w 1959 r. zajęła się sprawą zorganizowania stałej grupy misjonarzy. Sposób jej funkcjonowania przedstawiono w schemacie zamieszczonym w uchwałach kapitulnych¹⁷⁾. Następne Kapituły również du-

zo troski poświęcały sprawom realizowania tej działalności. Poważny wkład tej pracy w odnowę życia chrześcijańskiego szerokiego ogółu wiernych, spowodował wysunięcie misji i rekolekcji krajowych na drugie miejsce wśród licznych dzieł apostołskich właściwych Zgromadzeniu, za apostołstwem misji zagranicznych¹⁸⁾. Przyczyniły się do tego w szczególności sposób misje intronizacyjne, poprzez które najgłębiej uwidaczniała się duchowość i realizacja posłannictwa Zgromadzenia w Kościele.

Celem rozwinięcia i usprawnienia pracy apostołskiej, dużo miejsca poświęcono tej działalności w Dyrektorium Prowincjalnym z roku 1978. Wskazywano w nim m. in. na wartości, które są konieczne dla osiągnięcia jak największych owoców prowadzonych misji i rekolekcji, i które powinny stać się udziałem każdego misjonarza: głęboka wiara, modlitwa, troska o wierność ćwiczeniom duchownym, otwarcie, wzajemna miłość, ofiarność w pracy, oraz ustawiczne doksztalcanie się, zwłaszcza w dziedzinie nauk społecznych obecnych czasów¹⁹⁾.

Zaangażowanie władz Prowincji w rozszerzanie i uskutecznianie dzieła rekolekcyjno-misyjnego dobitnie świadczy o zaakceptowaniu tego apostołstwa na stałe w Zgromadzeniu, jak również o uznaniu jego roli w odbudowę moralną narodu.

Doniosłą rolę tej pracy w warunkach polskich dostrzegali też przełożeni Zgromadzenia w Rzymie. Konkluzją po wizycie Ojca Generała A. Bourgeois w dniach 3 VI–3 VII 1969 r. było m. in. sformułowanie: „Grupa misjonarzy pracujących w kraju jest rozchwytywana”²⁰⁾. Wśród trzech wielkich sektorów orientacji pracy apostołskiej, na drugim miejscu wymienił działalność misyjną wewnątrz kraju, polecając jednocześnie, by ją jeszcze bardziej rozwinąć i zorganizować.

Podkreślił potrzebę inicjatywy nie tylko samych misjonarzy, ale i pozostałych księży²¹⁾.

Podobną opinię o działalności misyjnej w kraju wyraził ks. O. J. Girardi, przedstawiciel Kurii Generalnej, który przebywał w Polsce w roku 1975: „(...) jesteście również aktywni w tym przepięknym apostołstwie „misyjnym”, którym zostałem urzeczony nawet w tym tak bardzo krótkim spotkaniu w Tarnowie”²²⁾.

Słowa szczególnej zachęty do aktywności na polu apostołstwa misji i rekolekcji skierował do członków Polskiej Prowincji, w liście powizytacyjnym z roku 1980 r, Ojciec Generał A. Panteghini. Podkreślając, że to właśnie ta działalność przyczyniła się do poznania Zgromadzenia w Polsce, oraz, że jest to rodzaj apostołatu bardzo owocny dla ludu Bożego i bardzo odpowiadający duchowości Zgromadzenia, zachęcał do podtrzymania gorliwości misjonarskiej. Co więcej, widząc rosnące zapotrzebowanie na tę pracę i włączanie się nowego personelu, pozwalającego sprostać ilości zaproszeń, dostrzegał w tym bardzo pozytywny skutek: możliwość odpoczynku, skupienia i modlitwy, czyniących bardziej skutecznym apostołat²³⁾.

Wizytacja prowincji Polskiej w roku 1985, poprzedzająca rocznicę 50-lecia działalności rekolekcyjno-misyjnej w kraju, stwarzała kolejną okazję do oceny tej pracy przez O. Panteghini: „Na pochwałę zasługują „misjonarze ludowi”, którzy z ofiarnością i zaangażowaniem kontynuują swe duszpasterstwo specjalistyczne. W obecnym roku mija 50 lat, odkąd ta praca jest wykonywana dla dobra Kościoła lokalnego. Jedynie Najświętsze Serce Jezusa zna dobro uczynione dla tylu dusz i tylko ono wynagrodzi trudy tylu współbraci podczas tak wielu tygodni intensywnej pracy. Gratuluję aktualnej grupie „misjonarzy ludowych” i zachę-

cam Prowincję do większego zaangażowania w tę pracę. Jest to praca całkowicie zgodna z naszym charyzmatem. Przez tę formę obecności w Kościele ofiarujemy mu prawdziwą posługę, typową dla nas zakonników²⁴.

Przedstawione wypowiedzi kierownictwa Zgromadzenia dotyczące pracy rekolekcyjno-misyjnej, podjętej przez Polską Prowincję, świadczą że podjęte dzieło jest trafną odpowiedzią na znaki czasu w narodzie polskim. Władze Prowincji jak i Kuria Generalna wypowiedziały się z uznaniem o pracy misjonarzy krajowych i nie szczędzą wysiłków, by działalność tę utrzymać, a nawet pogłębić.

3. Działalność rekolekcyjno-misyjna sercanów w ujęciu statystycznym

Aby właściwie ocenić dane liczbowe działalności misyjnej sercanów zamieszczone niżej w tabelach, należy wziąć pod uwagę, że słowo „misjonarz” oznacza kapłana sercanina, który nie pozbawiony obowiązków we własnym domu zakonnym, oddaje się jednocześnie pracy duszpasterskiej poza placówkami sercańskimi, przeprowadzając w parafiach i ośrodkach duszpasterskich misje ludowe itp. Trzeba tutaj się zastrzec, że nie wystarcza wygłosić jedne czy drugie rekolekcje, aby zasłużyć na miano misjonarza w pełnym tego słowa znaczeniu. Chodzi o takiego kapłana, który oddaje się pracy misjonarskiej bądź w sposób intensywny i w szerszym zakresie przez kilka co najmniej lat, bądź który otrzymał oficjalne skierowanie do grupy misjonarskiej i oddaje się tej pracy w sposób intensywny.

Niektórzy z wymienionych w tabelach misjonarzy oddali się tej pracy w sposób wyłączny tylko w pewnych latach (przynależności do grupy) swego kapłaństwa, potem całkowicie wycofali się z niej, albo zredukowali ją do minimum. Działo się to np. z takiej przyczyny, jak zmiana funkcji pełnionych w Zgromadzeniu, niedomagania w zdrowiu, starszy wiek itp. Stąd tabele, podając liczbę lat posługi misyjnej, tylko w niektórych wypadkach oddają sumę lat intensywnej pracy danego misjonarza.

Z kolei trzeba wyjaśnić, że termin „akcja misyjna” oznacza tutaj rekolekcje adwentowe i wielkopostne dla wiernych, rekolekcje stanowe dla dzieci, młodzieży, starszych, misje kanoniczne, intronizację oraz misje przed nawiedzeniem kopii cudownego obrazu Matki Bożej Częstochowskiej, renowacje wymienionych rodzajów misji, rekolekcje dla kapłanów, seminarzystów, braci i sióstr zakonnych, 40-godzinne nabożeństwa, tridua ku czci Matki Bożej lub Najświętszego Serca Jezusowego, kilkudniowe przygotowanie do odpustów, nowenny itp.

Powyższe zestawienia podają sumę akcji misyjnych przeprowadzonych w okresie 1936–1985 przez misjonarzy oraz wspomagających ich dorywczo księży ze Zgromadzenia w liczbie 37. Udziałem tych ostatnich były łącznie 253 prace²⁵⁾.

Wyliczenia liczbowe nie przedstawiają jednak całości prac rekolekcyjno-misyjnych prowadzonych przez sercanów. Główną przyczyną tego jest brak kompletności sprawozdań z wykonanych prac, które posłużyły do opracowania rocznych Kronik, i na podstawie których dokonano niniejszego opracowania. Stąd, faktyczne osiągnięcia na tym polu dotyczące niektórych form prac, przewyższają podany stan liczbowy.

Tabela nr 2

**Wykaz akcji misyjnych przeprowadzonych przez misjonarzy,
z uwzględnieniem lat pracy**

L.p.	Nazwisko i imię księdza misjonarza	Posługa misyjna w latach	Liczba akcji
1.	Nagy Franciszek	1936–1960	101
2.	Turek Wincenty	1939–1960	198
3.	Rychlicki Stefan	1947–1962	94
4.	Sidelko Stanisław	1948–1985	524
5.	Kunda Czesław	1949–1970	187
6.	Góra Jan	1950–1985	318
7.	Szortyka Czesław	1952–1971	135
8.	Zawadziński Franciszek	1953–1960	31
9.	Biskup Idzi	1959–1970	73
10.	Stawczykowski Stefan	1962–1985	228
11.	Brzeźniak Adam	1963–1985	463
12.	Mazur Lucjan	1964–1981	380
13.	Mucha Jan	1964–1970	75
14.	Nagy Augustyn	1965–1982	58
15.	Babik Jan	1966–1985	283
16.	Kubik Henryk	1970–1985	183
17.	Kuliński Bernard	1970–1985	309
18.	Kurpas Lucjan	1970–1983	203
19.	Halama Herbert	1971–1974	25
20.	Czaja Antoni	1972–1985	174
21.	Kozioł Zdzisław	1972–1975	38
22.	Ługowski Maciej	1972–1974	48
23.	Wyszyński Aleksander	1972–1985	177
24.	Bloch Czesław	1974–1985	82
25.	Stańczyk Stanisław	1974–1985	226
26.	Zabdyr Zdzisław	1974–1985	52
27.	Choczaj Jerzy	1976–1982	70
28.	Filipiak Stanisław	1976–1981	35
29.	Siwiec Jerzy	1976–1985	166
30.	Wojtarowicz Czesław	1981–1985	59
31.	Bojar Zbigniew	1983–1985	38

32. Pietrzak Wiesław	1983–1985	53
33. Kościuczyk Andrzej	1984–1985	33
34. Golonka Józef	1985	7

Tabela nr 3

Wykaz akcji misyjnych przeprowadzonych w latach 1936–1985

L.p. Rodzaj akcji	Liczba
1. Misje intronizacyjne	1252
2. Misje parafialne	410
3. Rekolekcje	1371
4. Rekolekcje dla duchownych	193
5. Renowacje misji	536
6. Tridua i inne	171
Razem	3933

Tabela nr 4

**Wykaz przeprowadzonych akcji misyjnych
w poszczególnych diecezjach**

L.p. Nazwa diecezji	Liczba akcji
1. Krakowska	913
2. Tarnowska	584
3. Katowicka	449
4. Opolska	200
5. Poznańska	146
6. Gorzowska	209
7. Częstochowska	126
8. Koszalińsko-kołobrzeska	116
9. Szczecińsko-kamieńska	110
10. Wrocławska	90
11. Sandomierska	76
12. Kielecka	91

13. Chełmińska	136
14. Lubelska	118
15. Gdańska	78
16. Warmińska	117
17. Warszawska	46
18. Przemyska	43
19. Łódzka	87
20. Włocławska	115
21. Białostocka	21
22. Gnieźnieńska	16
23. Siedlecka	15
24. Łomżyńska	7
25. Płocka	9
26. Lubaczowska adm.	4
27. Drohiczyńska	11
Razem	3933

Tabela nr 5

**Ilość misji intonizacyjnych
przeprowadzonych w poszczególnych diecezjach**

L.p. Nazwa diecezji	Liczba misji
1. Tarnowska	151
2. Katowicka	149
3. Krakowska	145
4. Gorzowska	112
5. Warmińska	80
6. Chełmińska	85
7. Wrocławska	71
8. Poznańska	52
9. Łódzka	51
10. Gdańska	37
11. Częstochowska	42
12. Szczecińsko-kamieńska	39
13. Koszalińsko-kolobrzescza	38
14. Lubelska	29

15. Wrocławska	22
16. Sandomierska	18
17. Kielecka	14
18. Przemyska	14
19. Białostocka	8
20. Warszawska	8
21. Gnieźnieńska	5
22. Płocka	3
23. Lubaczowska	2
24. Łomżyńska	2
25. Siedlecka	2
26. Drohiczyńska	1

ZAKOŃCZENIE

Dokonując krótkiego bilansu przedstawionego ruchu rekolekcyjno-misyjnego należy stwierdzić, że księża oddani pracy misjonarskiej w ciągu długich lat działalności wypracowali swoisty styl prowadzenia misji i rekolekcji, które znalazły powszechną aprobatę i uznanie wśród biskupów diecezji i duszpasterzy parafialnych. Przede wszystkim jednak okazał się skuteczny wobec wiernych w ich odnowie moralnej.

Jakkolwiek wymaga on dalszego udoskonalenia, misjonarze dysponują obecnie stosunkowo bogatym materiałem w zakresie tematyki, przykładów i sposobów prowadzenia różnego rodzaju akcji, związanych z duszpasterstwem.

Na podkreślenie zasługuje również fakt, że władze prowincji i Dyrektorzy Misji Krajowych, dostrzegając konieczność podnoszenia poziomu kaznodziejstwa, zatroszczyli się o zapewnienie misjonarzom stałego dokształcania. Młodych misjonarzy wysyła się na kursy przygotowawcze do Gostynia, na spotkania ogólnopolskie misjonarzy i rekolekcjonistów, organizowane dwa razy w ciągu roku. Również niemal każdy zjazd grupy misyjnej bywa poprzedzony kilkudniowym sympozjum, wypełnionym wykładami i referatami specjalistów z różnych dziedzin.

Niemniej, rodzi się potrzeba zrealizowania pewnych postulatów, niezbędnych dla zapewnienia dalszego, owocnego realizowania działalności rekolekcyjno-misyjnej. Wydaje się być koniecznym wyszkolenie specjalistów od poszczególnych grup zagadnień, ważnych i aktualnych w obecnej dobie. Należy wciąż odmładzać kadrę misjonarską przez włączanie do grupy misyjnej młodych kapłanów, którzy by przyjęli bogate tradycje w tej dziedzinie od misjonarzy wycofujących się. Szczególnie jest to pożądane dla kontynuowania specyficznej i oryginalnej działalności na rzecz poświęcenia rodzin Sercu Jezusa podczas misji intronizacyjnych. Rodzina, ku której są skierowane te misje, przeżywa dziś w skali światowej dogłębny kryzys, który nie tylko podważył jej trwałość, ale i naruszył jej wewnętrzne więzi. Misje Bożego Serca, wpływające na kształtowanie psychiki członków rodziny, formujące w jej sumieniu zasady moralne, krzewiące umiejętności współżycia i współpracy, pełnią wielką rolę w przywracaniu roli i godności rodziny.

Przedstawiona w niniejszej pracy działalność rekolekcyjno-misyjna Księży Sercanów w Polsce, w latach 1936–1986, nie jest wyczerpującym opracowaniem poruszonych zagadnień. Powodem tego jest brak kompletnej liczby sprawozdań i dokumentów z omawianego okresu czasu, szczególnie z lat 1936–1962. Jak wynika z rozmów z misjonarzami, którzy pracowali wówczas, przeprowadzono o wiele więcej misji i rekolekcji, aniżeli zachowało się sprawozdań. Nie istniało jeszcze wtedy archiwum misyjne, stąd każdy misjonarz był w posiadaniu pewnej dokumentacji, która częściowo zaginęła.

Na bazie tego opracowania można jednak przystąpić do rozpracowania bardziej dogłębnych poruszanych tu zagadnień, jak np. misje intronizacyjne, formy rekolekcji, formowanie się grupy misyjnej czy też organizację pracy itp.

Przypisy

- 1) Na podstawie sprawozdań misjonarzy czynionych po rekolekcjach można jednoznacznie wywnioskować, że główną przyczyną nieudanych rekolekcji czy misji tkwi w nieprzygotowaniu misji ze strony duszpasterzy. „Parafia zupełnie nieprzygotowana, obojętność duszpasterzy...”. AMK, Kronika misji, 1970 r., s. 7; „Nic nie przygotowane. Brak jakiegokolwiek informacji. Ludzie z za murku nie wiedzieli, że w parafii renowacja. Z pracy fiasko”. Tamże, s. 42; „Misja bardzo dobrze przygotowana modlitwą i zewnątrznie... Owoce pracy bardzo dobre...”. Tamże, ss. 26–27; „Parafia przygotowana bardzo dobrze, misje były ogłoszone dużo wcześniej. Zostały wywieszzone efektowne afisze reklamujące misje. Kościół efektownie przystrojony. Wiernym dostarczono obrazy NSPJ i akty intronizacji...”. Tamże, 1963 r., ss. 26–27.
- 2) „Negatywne nastawienie duszpasterza do pracy misyjnej, a nawet przeszkadzanie...”. AMK, Kronika misji, 1963, s. 52; „... proboszcz robił uwagi misjonarzowi odnośnie kazania stanowego (chodziło o pijaństwo) w kościele”. Tamże, s. 23.
- 3) „Całą pracę sparaliżował śnieg i mróz... znaczny spadek frekwencji...”. Tamże, s. 26; „Misje nieudane całkowicie, ludzie w polu przy burakach”. Tamże, s. 11; „Parafia rozległa a kościół na samym skraju parafii... Przeszkadzała spóźniona wiosna, prace w polu”. Tamże, ss. 3–4, 37–38
- 4) „Powiat kazał opuścić O. Nowakowi TJ placówkę. Argumenty: iż głosił jakieś zaplanowane pogaństwo, iż zwalcza ustawy o przerywaniu ciąży”. AMK, Kronika misji, ss. 41–42; „Odkryliśmy rozstawionych szpiegów, proszono ludzi, by przyjęli magnetofon do podsłuchu”. Tamże, ss. 43–44

- 5) AMK, (T), Korespondencja misyjna, List ks. M. Mścichowskiego do Dyrektora Misji, Gostków 7 IX 1964 r.
- 6) „Rekolekcje się udały, rekolekcionista to kapłan bardzo pracowity... prosiłbym przysłać tego samego księdza..., którego moi parafianie bardzo życzliwie przyjęli...”. AMK, (T), Korespondencja misyjna, List do Dyrektora Misji, 23 II 1964 r.; „... poprzednie misje bardzo się udały... misjonarz wykonał zadanie na piątkę, za co dziękuję... proszę o zarezerwowanie kolejki na rok następny... jeśli to możliwe, proszę o tego samego misjonarza...”. Tamże, List ks. K. Kostry do Dyrektora Misji, Małyń 15 III 1965 r.
- 7) „... na nabożeństwie ku czci NSPJ kościół w Sielsku nie mógł pomieścić wiernych, tak, że znaczna liczba musiała stać na cmentarzu...”. AMK, (T), Korespondencja misyjna, List ks. proboszcza do Dyrektora Misji, Sielsko 1 IV 1965 r.
- 8) „Bardzo rzeczowo i pięknie przemawiał... Ludzie zadowoleni, widać owoce i skutki tych rekolekcji. Połączyło się parę małżeństw i jest większa frekwencja na nabożeństwach...”. AMK, (T), Korespondencja misyjna, List ks. Stąsiaka do Dyrektora Misji, Dobrznica 27 V 1963 r.
- 9) AMK, (T), Kronika misji intronizacyjnej prowadzonej z Ojcami Jezuitami w diecezji warmińskiej, ss. 12–13, 17–48, 30–31.
- 10) „Bardzo dziękuję za młodych misjonarzy (...). Mimo okropnych mrozów i śnieżyc, parafianie tłumnie uczęszczali na nauki. Owoc rekolekcji widzę w gorliwym uczęszczaniu wiernych na Mszę św. niedzielną i pierwsze piątki miesiąca, mimo ostrej zimy i ciężkiej drogi. Liczniejszy jest też udział wiernych w przystępowaniu do sakramentów św. ...”. AMK, (T), Korespondencja misyjna, List ks. proboszcza Mokrzyckiego do Dyrektora Misji, Siecienin 4 II 1963 r.
- 11) „Rozmawiałem kiedyś z ks. proboszczem z Lipowej na temat rekolekcji. Zaproponował mi XX. Sercanów z Zakopanego jako dobrych rekolekcyjnistów. Zwracam się przeto z prośbą o wysłanie króregoś z księży z wygłoszeniem rekolekcji w mojej parafii”. AMK, (T), Korespondencja misyjna, List ks. proboszcza W. Paciorka do Dyrektora Misji, Leśne 8 II 1965; S. Sidelko, Sercańskie Misje Krajowe, w: Łącznik — pismo Zgromadzenia Księży Najśw. Serca Jezusowego, nr. 6, s. 36.
- 12) „Przeprowadzone rekolekcje były wspaniałe. Zarówno poziom głoszonych nauk jak i ogólne zaangażowanie się Ojców w tę Bożą sprawę, były pełne głębokiego oddania i gorliwości. Uzgodnienia organizacyjne uwzględniające lokalne warunki były trafne i ułatwiały branie licznego udziału w naukach. Frekwencja była większa niż w latach ubiegłych”.

- AMK, (T), Korespondencja misyjna, List ks. prob. Stańczyka do Dyrektora Misji, Szczecin 3 IV 1963; „Wszystkie nauki były bardzo praktyczne, tym bardziej, że poparte współczesnymi przykładami...”. Tamże, List z 8 IV 1963 r.
- 13) AMK, (T), Korespondencja misyjna, List ks. prob. Kraska do Dyrektora misji, Szczecin 8 IX 1963 r.
- 14) AKM, (T), Korespondencja misyjna, List ks. prob. Zielińskiego do Dyrektora Misji, Mielno Koszalińskie 8 IV 1963 r.
- 15) Tamże, List z 22 I 1963 r.
- 16) Dyrektorium, dz. cyt., nr 203, 205, s. 52; AKP, Informator SCJ 1984, Słowo VII Kapituły Prowincjalnej do Współbraci, nr 126, 1984.
- 17) AKP, Łącznik, Uchwały II Kapituły Prowincjalnej, Duszpsterstwo nadzwyczajne, nr 10 (18), Rok 6 (1960), nr 19–42.
- 18) Dyrektorium, dz. cyt., nr. 186, s. 48
- 19) Tamże. nr. 203–215
- 20) AKP, Informator SCJ 1969 r., Podróże i wizytacje O. Generała, Prowincja Polska, 30 IX 1969–66 r.
- 21) AKP, Informator SCJ 1969 r., Sprawozdanie z Wizytacji Kanonicznej, czerwiec 1969 r., 27 VI 1969/33, 39.
- 22) AKP, Informator SCJ 1980 r., List O. Girardi do Księża Prowincji Polskiej, Rzym 25 VII 1975 r., 11 VIII 1975–146,147.
- 23) AKP, Informator SCJ 1980, List O. Generała po wizytacji w Prowincji Polskiej, Roma 26 I 1980 r. 10 II 80–16.
- 24) AKP, Informator SCJ 1985, List Powizytacyjny do Współbraci Prowincji Polskiej, Rzym, 28 XII 1985 r., 30 XII 1985–90.
- 25) Księżmi, którzy brali udział przynajmniej w kilku pracach byli: ks. A. Gąsiorek, ks. S. Kierpiec, ks. K. Rudzok, ks. A. Ulaczyk, ks. Wł. Stasik, ks. H. Styka, ks. J. Hojnowski, ks. M. Dadej, ks. W. Swoboda, ks. P. Leks, ks. Cz. Konior, ks. L. Heller, ks. St. Jarczyński, ks. Zb. Zagórski, ks. J. Rodak, ks. M. Niziołek, ks. S. Hrynyszyn, ks. S. Achinger, ks. J. Kubik, ks. St. Nagy, ks. St. Michalik, ks. K. Marekwa, ks. I. Kmiecik, ks. W. Kubina, ks. A. Janczak, ks. J. Kania, ks. A. Włoch, ks. R. Skowronek, ks. K. Ligocki.

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that proper record-keeping is essential for the success of any business and for the protection of the interests of all parties involved. The document then goes on to describe the various methods and procedures that should be used to ensure the accuracy and reliability of these records. It covers topics such as the selection of appropriate accounting systems, the establishment of clear policies and procedures, and the implementation of effective internal controls. The document also discusses the importance of regular audits and the role of external auditors in providing an independent assessment of the financial statements. Finally, the document concludes by emphasizing the need for transparency and accountability in all financial reporting and the importance of providing clear and concise information to all stakeholders.

BIBLIOGRAFIA

I. Źródła niedrukowane

1. Archiwum Misji Krajowych Zgromadzenia Księży Najświętszego Serca Jezusowego w Krakowie:

Teczka: Początki naszej pracy misyjnej w Polsce (pisma różne)

Teczka: Roczne sprawozdanie z działalności grupy misjonarzy 1963–1986

Teczka: Protokoły ze Zjazdów Misyjnych 1968–1986

Teczka: Dokumentacja do Misji Intronizacyjnej prowadzonej z OO. Jezuitami 1963–1974

Teczka: Korespondencja misyjna 1963–1973

Teczka: Korespondencja misyjna 1974–1976

Teczka: Korespondencja misyjna 1977–1978

Kronika Misji XX Sercanów 1936–1962

Kronika Misji XX Sercanów 1963–1968

Kronika Misji XX Sercanów 1969–1970

Kronika Misji XX Sercanów 1971–1972

Kronika Misji XX Sercanów 1973

Kronika Misji XX Sercanów 1974

Kronika Misji XX Sercanów 1975

Kronika Misji XX Sercanów 1976

Kronika Misji XX Sercanów 1977

Kronika Misji XX Sercanów 1978

Kronika Misji XX Sercanów 1979

Kronika Misji XX Sercanów 1980

Kronika Misji XX Sercanów 1981

Kronika Misji XX Sercanów 1982

Kronika Misji XX Sercanów 1983

Kronika Misji XX Sercanów 1984

Kronika Misji XX Sercanów 1985

Kronka Misji Intronizacyjnej prowadzonej z OO. Jezuitami w diecezji gorzowskiej

Kronika Misji Intronizacyjnej prowadzonej z OO. Jezuitami w diecezji warmińskiej

Kronika Misji Intronizacyjnej prowadzonej z OO. Jezuitami w diecezji łódzkiej

Kronika Misji Intronizacyjnej prowadzonej z OO. Jezuitami w diecezji gdańskiej

Kronika Misji Intronizacyjnej prowadzonej z OO. Jezuitami w diecezji wrocławskiej

Kronika Misji Intronizacyjnej prowadzonej z OO. Jezuitami w diecezji chełmińskiej

Statut Misyjny Księży Najświętszego Serca Jezusowego Prowincji Polskiej, Kraków 1968 r.

Statut Misyjny Księży Najświętszego Serca Jezusowego Prowincji Polskiej, Kraków 1974 r.

2. Archiwum Kurii Prowincjalnej Zgromadzenia Księży Najświętszego Serca w Krakowie:

Segregator: MISJE REKOLEKCYJNE

Teczka: Programy prac misyjnych

Teczka: Rozkład prac rekolekcyjno-misyjnych

Teczka: Zjazdy Misjonarzy i Protokoły

Teczka: Korespondencja z Dyrektorem Misji

Teczka: Korespondencja z Kuriami Diecezjalnymi w sprawie misji

Teczka: Zaproszenia na Dni Skupienia dla Misjonarzy

Teczka: Ks. Zbigniew Bojar

Skierowanie do pracy misyjnej

Kraków 7 VI 1983 r.

Teczka: Ks. Andrzej Kościuczyk

Skierowanie do pracy misyjnej

Kraków 31 VII 1984 r.

Teczka: Ks. Lucjan Mazur

Nominacja ks. L. Mazura na Dyrektora Misji

Kraków 24 X 1972 r. oraz Kraków 25 X 1980 r.

Teczka: Ks. Wiesław Pietrzak

Skierowanie do pracy misyjnej

Kraków 1 VII 1983 r.

Teczka: Ks. Stanisław Stańczyk

Zatwierdzenie wyboru ks. St. Stańczyka na Dyrektora Misji

Kraków 21 I 1983 r.

Teczka: Ks. Czesław Wojtarowicz

Skierowanie do pracy misyjnej

Kraków 30 V 1981 r.

Teczka: Tarnów — założenie i historia domu

Decret erygujący Ośrodek Misyjny w Tarnowie

Kraków 12 IX 1970 r.

Sprawozdanie z Pierwszego Ogólnego Zjazdu Misjonarzy Zgromadzenia Księża Najświętszego Serca Jezusowego, Zakopane 6 IX 1960 r., w: Łącznik — pismo zgromadzeniowe, Nr 9(17), Rok 6(1960), ss. 11–27

Sprawozdanie z Drugiego Ogólnego Zjazdu Misjonarzy Zgromadzenia Księża Najświętszego Serca Jezusowego, Kraków 8 II 1961 r., w: Łącznik, Nr 10(20), Rok 7(1961), ss. 68–74

Uchwały III Kapituły Prowincjalnej, Duszpasterstwo nadzwyczajne, nr 19–42, w: Łącznik, Nr 10(18), Rok 6(1969), SS. 28–31

Podróże i Wizytacje Ojca Generała (październik 1968 r. i lipiec 1969 r.), w: Informator SCJ 1969 r. nr 11 ss. 53–67

Prowincja Polska — Sprawozdanie z Wizytacji Kanonicznej, O. Albert Bourgeois SCJ, Kraków 27 VI 1969 r., w: Informator SCJ 1969 r., nr 7, ss. 31–47

List O. Girardi do Księdza Prowincjała, Rzym 25 VII 1975 r., w: Informator SCJ 1975 r., nr 24, ss. 146–147

List Ojca Generała po Wizycie w Prowincji Polskiej, O. Antonio Panteghini SCJ, Rzym 26 I 1980 r., w: Informator SCJ 1980 r., nr 3, ss. 14–21

Sprawozdanie z VII Kapituły Prowincjalnej, Stopnica 7 XI 1984 r., w: Informator SCJ 1984 r., nr 24, ss. 119–130

List do Współbraci Prowincji Polskiej, O. Antonio Panteghini SCJ, Rzym 28 XII 1985 r., w: Informator SCJ 1985 r., nr 40, ss. 87–93

3. Archiwum Misyjne Prowincji Wielkopolsko-Mazowieckiej OO. Jezuitów w Warszawie:

Teczka: Misje — Rekolekcje

Pisma różne z lat 1962–1981

II. Źródła drukowane

Dehon L., Dyrektorium Księża Najświętszego Serca Jezusowego, Rzym 1982 r.

Dehon L., Oeuvres Sociales, t. I, Napoli 1976 r.

Dyrektorium Prowincji Polskiej Księży Najświętszego Serca Jezusowego, Kraków 1978 r.

Konstytucje Zgromadzenia Księży Najświętszego Serca Jezusa, Rzym 1982 r.

III. Opracowania

Boschini A., Apostoł Najświętszego Serca, Tarnów 1953 r.

Choczaj J., Udział Sercanów w szerzeniu kultu Serca Jezusowego, Stadniki 1973 r.

Daniluk M., Sercanie, Księża Najświętszego Serca Jezusowego, Congregatio Sacerdotum a Sacro Corde Jesu, SCJ

Dorrestej H., Życie i osobowość Ojca Dehona, Kraków 1958 r.

Gniewek T., Historia domu zakonnego i parafii Płaszów do roku 1978, Stadniki 1983 r.

Gorzkowski E., Dziesięciolecie Misji Najświętszego Serca Pana Jezusa — szkic historyczny, w: Archiwum Misyjnego Prowincji Wielkopolsko-Mazowieckiej OO. Jezuitów w Warszawie, Warszawa 16 XI 1972 r.

Łaś T., Rozwój Prowincji, w: Archiwum Kurii Prowincjalnej Zgromadzenia Księży Sercanów w Krakowie, Kraków 1977 r.

Majka W., Kartoteka Prowincji Polskiej Księży Najświętszego Serca Jezusowego od roku 1914 do roku 1977, zestawiona z okazji 50-lecia naszego osiedlenia się w Polsce, Kraków 1977 r.

Majka W., Początki Prowincji Polskiej Księży Najświętszego Serca Jezusowego, Stadniki 1976 r.

Podręcznik Misjonarza, Kraków 1968 r.w: Archiwum Kurii Prowincjalnej Księży Najświętszego Serca Jezusowego w Krakowie
Sidelko St., Pierwszy Zjazd Misjonarzy Księży Sercanów w Zakopanem, dn. 6 IX 1960 r. Referaty, Kraków 1960 r.

Sidelko St., Początki naszej „Intronizacyjnej Pracy”, w: Archiwum Misji Krajowych Księży Najświętszego Serca Jezusowego w Krakowie, Teczka, Dokumentacja do Misji Intronizacyjnych z OO. Jezuitami, Kraków 16 V 1963 r.

Sidelko St., Praca Intronizacyjna Księży Sercanów w Polsce, w: Archiwum Misji Krajowych Księży Najświętszego Serca Jezusowego w Krakowie, Teczka, 50 lat działalności Rekolekcyjno-Misyjnej w Polsce, Sprawozdanie, Stadniki 17 VI 1986 r.

Sidelko St., Hojnowski J., Brzeźniak A., Kurpas L., Mazur L., Misje i rekolekcje skierowane ku poświęceniu parafii i rodzin Najświętsze-

mu Sercu Bożemu prowadzone przez Księżę Sercanów, Tarnów 7 II 1972 r.

Szamburski J., Dokumentacja prac rekolekcyjno-misyjnych prowadzonych w latach 1962–1981, w: Archiwum Misyjnym Prowincji Wielkopolsko-Mazowieckiej OO. Jezuitów w Warszawie, Warszawa 1983 r.

Turek W., Sercańskie Misje Ludowe, w: Album Jubileuszowy z okazji 25-lecia Zgromadzenia Księży Jnajświętszego Serca Jezusowego w Polsce, Tarnów 1953, ss. 219–226

IV. Opracowanie drukowane

Denis M., Essai historique, sur le projet apostolique du P-re Jean—Leon Dehon Fondateur des Pretres du Sacré-Coeur de Saint Quentin, w: Studia Dehoniana, t. IV, V

Dola K., Kościół katolicki w Polsce w latach 1944–1976, Kronika wydarzeń, w: Historia Kościoła w Polsce, pr. zb. pod red. B. Kumora i Z. Obertyńskiego, Poznań — Warszawa 1979, t. II cz. 2, ss. 192–254

Dorresteijn H., De Spiritualitate P. Leonis Dehon, Romae 1947 r.

Ducamp A., Le Père Dehon et son oeuvre, Paris—Burges 1936 r.

Duszpasterski Synod Archidiecezji Krakowskiej 1972–1979, t. I, Dokumenty, Kraków 1985 r.

Dyszewski L., Rodzina polska i kierunki jej przemian, Warszawa 1981 r.

Frediani G., Leone Dehon Precursore, Roma 1976 r.

Gołębiowski K., Stosunki między Państwem a Kościołem w 40-leciu powojennym, Materiały Problemowe, nr 9 (150), 16(1984), ss. 61–69

Hojnowski J., Przeciw zagrożeniu narodu, Kalwaria Zebrzydowska 1982 r.

Kłoczowski J., Kościół katolicki w świecie i w Polsce, Katowice 1986 r.

Kłoczowski J., Mullerowa L., Skarbek J., Zarys dziejów Kościoła katolickiego w Polsce, Kraków 1986 r.

Krzyszowski T., Przewodnik abstynenta i działacza trzeźwości, Warszawa 1984 r.

Kulisiewicz, Uzależnienie alkoholowe, Warszawa 1982 r.

Kumor B., Zmiany w organizacji Kościoła katolickiego w Polsce, w: Historia Kościoła w Polsce, pr. zb. pod red. B. Kumora i Z. Obertyńskiego, t. II. cz. 2, Poznań — Warszawa 1979 r., ss 189–191

Leśniak S., Poświęcenie Rodzin Sercu Zbawiciela, Ateneum Kapłańskie, t. 62, 53(1961), z. 3 (311), ss. 259–263

- Majka J., Kościół jako opozycja moralna, Chrześcijanin w Świecie, nr 1 (103), 14(1982), ss. 61–69
- Mateo., Intronizacja Najświętszego Serca Pana Jezusa, Poznań 1948 r.
- Mateo., Oblicze Miłości, Kraków 1968 r.
- Micewski A., Kardynał Wyszyński Prymas i Mąż Stanu, Paryż 1982 r.
- Miś R., Setna rocznica Zgromadzenia Księży Sercanów, w: Dehoniana, (wyd. pol.), nr 2(12), 3(1979), ss. 114–118
- Młotek A., Maryjne inspiracje w kształtowaniu postaw wiary i moralności narodu polskiego, Chrześcijanin w Świecie, nr 4–5 (106–107), 14(1982), ss. 3–21
- Pirożyński M., Ze statystyki Kościoła katolickiego w Polsce, Homo Dei, nr 2, 1946, s. 81
- Piwowarski W., Kościół ludowy wobec potrzeb i problemów duszpaństwa, w: Religijność ludowa, pr. zb. pod red. W. Piwowarskiego, Wrocław 1983 r., ss. 333–367
- Przekroje Terenowe 1945–1965, Warszawa 1967 r.
- Rocznik statystyczny 1948 r., Warszawa 1949 r.
- Rocznik statystyczny 1955 r., Warszawa 1956 r.
- Rytuał Nabożeństw Misyjnych Księży Najświętszego Serca Jezusowego, Kraków 1979 r.
- Siwek G. Misje ludowe dziś, Homo Dei, nr 3(193), 53(1984), ss. 181–191
- Sztafrowski E., Podręcznik Prawa Kanonicznego cz. 3, Warszawa 1986 r.
- Szymański S., Dzieje kultu Najświętszego Serca Jezusowego w Polsce, Homo Dei, nr 4(106), 30(1961), ss. 352–360
- Śmigiel, Niszczenie polskiej administracji kościelnej, w: Historia Kościoła w Polsce, pr. zb. pod red. B. Kumora i Z. Obertyńskiego, t. II, cz. 2, Poznań — Warszawa 1979 r., ss. 131–141
- Tokarczuk J., Wiś polska wczoraj i dziś, Znak, nr 103(1962), ss. 18–57
- Warol A., Obietnice Boskiego Serca, Kraków 1933 r.
- Wilk S., Zakony męskie w życiu religijnym okupowanej Polski, w: Życie religijne w Polsce pod okupacją hitlerowską 1939–1945, pr. zb. pod red. Z. Zielińskiego, Warszawa 1982 r., ss. 151–460
- Wyczawski H. B., działalność religijna i społeczna, w: Historia Kościoła w Polsce, pr. zb. pod red. B. Kumora i Z. Obertyńskiego, t. II, cz. 2, Poznań-Warszawa 1979 r., ss. 50–70

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	3
Wstęp	5
Rozdział pierwszy — Tło społeczne i religijno-moralne	
1. Sytuacja społeczno-gospodarcza	9
2. Sytuacja Kościelna	17
3. Główne kierunki działalności Kościoła w dobie powojennej	19
Rozdział drugi — Rys historyczny sercańskich misji krajowych	
1. Ideał misji u Założyciela	29
2. Początki działalności religijno-misyjnej w Polsce	35
3. Sercański profil rekolekcji i misji ludowych	41
Rozdział trzeci — Organizacja pracy rekolekcyjno-misyjnej	
1. Dyrektor Misji Krajowych	51
2. Kadra misjonarzy	59
3. Zjazdy misjonarzy	65
A. Okoliczności i cel pierwszych dwóch zjazdów	65
B. Statut Misyjny Księża Najświętszego Serca Jezusowego	67
C. Podręcznik Misjonarza	69
D. Rytuał Nabożeństw Misyjnych	71
Rozdział czwarty — Formy działalności misyjnej	
1. Misje intronizacyjne	79
A. Współpraca z OO Jezuitami w latach 1963–1974	81
1. Geneza i cel misj	81
2. Przygotowanie do realizacji Misji Bożego Serca	83
3. Przebieg Misji	86
4. Sercański wkład w dzieło Misji Bożego Serca	88

B. Działalność samodzielna	90
2. Misje parafialne i rekolekcje	95
Rozdział piąty —Osiągnięcia działalności rekolekcyjno-misyjnej	
1. Działalność rekolekcyjno-misyjna w ocenie księży proboszczów	106
2. Działalność rekolekcyjno-misyjna w ocenie Zgromadzenia	108
3. Działalność rekolekcyjno-misyjna w ujęciu statystycznym	111
Zakończenie	117
Bibliografia	123

Spis tabel

- Tabela nr 1: Działalność rekolekcyjno-misyjna Księża Sercanów na przestrzeni lat 1936–1960.
- Tabela nr 2: Wykaz misjonarzy i akcji misyjnych przeprowadzonych w latach 1936–1985 z uwzględnieniem lat pracy.
- Tabela nr 3: Wykaz akcji misyjnych przeprowadzonych w latach 1936–1985.
- Tabela nr 4: Wykaz akcji misyjnych przeprowadzonych w poszczególnych diecezjach.
- Tabela nr 5: Ilość misji intronizacyjnych przeprowadzonych w poszczególnych diecezjach w latach 1936–1985.

